ВІСТІ КОМБАТАНТА

1

ТОРОНТО – НЬЮ-ЙОРК 1993

Printed by ***BESKYD GRAPHICS Ltd.***

2559 Dundas Street West, Toronto tel.: ***761-9882***

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1993 Торонто – Нью-Йорк – Ч. 1(181)

ЗМІСТ

ВІСТІ КОМБАТАНТА

1

1993

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інн.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:

United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the1st Ukrainian Division of the UNA, in assocoation with:

Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lev, Inc.; Ukrainian Veterans' Assosiation in Canada.

VETERANS' NEWS
P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, ON
Canada M6P 3J9

Editorial office in USA:
Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 100-E Montgomery St.,
Jersey City, N. J. 07302 U.S.A.

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1993 РІК:

В Канаді річна передплата 25.00 дол. В США і інших країнах 25.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Англія:

AUFC -- H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія:

Mr. Bojczuk Lew
68 Wilpena Terrace
Kilkenny, S.A.
Australia 5009

Коментарі

Мирослав Малецький

ДВА ПОГЛЯДИ НА ЯДЕРНУ ЗБРОЮ В УКРАЇНІ

Недавно, бо несповна три роки тому, серед політиків, політологів та в медіях, панувала опінія, що міжнародні стосунки встабілізовані й в найближчій будучині закріпиться тривалий мир. Думки ці опиралися на зростаючому авторитеті Організації Об'єднаних Націй, упадку комунізму в сателітних державах середньої Европи та, як тоді виглядало, на курсі на демократію М. Горбачова. Деякі з них вважали, що тодішній стан – це початок доби "Pax Americana", тобто миру та мирного полагоджування міжнародних конфліктів у рамках ООН, в якій вирішальним впливом втішатимуться американці. Рейтинґ президента Буша сягнув 80 відсотків.

Надії на тривалий мир, одначе, не здійснилися, як вже багато разів перед тим, а в нашому столітті двічі – після першої і другої світових воєн. Події покотилися в іншому напрямі. Появилися проблеми на Близькому Сході, вибухли громадянські війни в Юґославії та розвалилася остання імперія – Совєтський Союз. Середною і східною Европою пройшла, як дехто називає, "оксамитна революція".

У міжнародній політиці заприміттилося розгублення, політикам і коментаторам забракло ясної концепції, як поставитися до подій, що розвивалися таким швидким темпом. Зовсім завели майже всі експерти східно-европейських інститутів та університетів, бо ніхто не передбачив такого розвитку подій, що відбувався на їхніх очах. Тому з конечности, врадувані появою демократизуючого на словах Горбачова підтримувати дещо змодифікований політичний status quo, не беручи до уваги радикальних змін у міжнародних стосунках.

На руїнах совєтсько-російської імперії постали нові держави з новими проблемами. Сильна Росія в концепції деяких американських політиків (кол. президент Р. Ніксон) потрібна, бо вона могла стати противагою до швидко могутніючого Китаю. Крім цього, вигідніше договорюватися з одною державою і не турбуватися новопосталими з їх немалими труднощами.

В останніх тижнях особливого розголосу в міжнародних стосунках набрало питання ядерної зброї кол. СССР. Особливо мова про Україну. Україна належить до тих держав, на території яких залишилася у спадку по кол. СССР частина цієї зброї. США ще з Горбачовим підписали договір СТАРТ 1 про обмеження в обох державах продукції та поширювання ядерної зброї. На початку цього року кол. президент США Буш та російський президент Єльцин підписали другий поширений договір про редукцію цієї

зброї – СТАРТ II. При підписуванні Буш заявив, що згода на драматичне зменшення ядерної зброї назавжди усуває страх перед першим нищівним ядерним ударом. Цей факт ставить США і Росію на поріг нового світу надії.

Питання наявности ядерної зброї в Україні стало темою багатьох неоправданих закидів (часто недипломатичних) і нападів на Україну. Їх ясно схопив престижевий американський щоденник New York Times з 11 січня 1993 року, в передовиці п. н. "Україна: бар'єр для ядерного миру". Він реферує це питання так: На перешкоді для ядерного миру стоїть Україна та інші країни кол. СССР, на територіях яких залишилася ядерна зброя колишньої імперії. Вимагається від України передачі цієї зброї Росії. Вашінґтон навіть запропонував 175 мільйонів долярів на перевіз, але Україна бажає більше, бажає величезної суми півтора мільярда долярів американською валютою. Київ теж вимагає ґарантій своїх кордонів перед Росією. Очевидно, якщо Вашінґтон дав би такі ґарантії, то поступив би немудро. Це могло б образити російських націоналістів. Українські ультранаціоналісти твердять, що ядерна зброя в руках українців турбує не лише Росію, але її сусідів – Польщу й Німеччину. Наприкінці редакційна стаття радить замінити на пості амбасадора в Україні Романа Попадюка кимось, хто менше симпатизував би з Україною, через нього передати Україні осторогу, що США та їх союзники готові ізолювати Україну та відмовити їй економічну допомогу.

Сказано ясно. Це для українців не повинно бути несподіванкою, бо це пише ця сама газета, яка в час великого штучного голоду писала про багатством квітучу Україну, а автор тих репортажів навіть отримав дуже шановану в Америці нагороду ім. Пуліцера. Не треба пригадувати, що менш-більше таку саму оцінку дають інші медії, але щогірше – бо також політики державного секретаріяту й – продовжуючи "славну" промову в Києві 1 серпня 1991 року – сам президент Буш.

Є і прихильні голоси Україні, але, на жаль, їх небагато. Зовсім в іншому світлі проблему України бачить журналіст Стівен Чепман (Stephen Chapman) у впливовій газеті Chicago Tribune з 14 січня 1993 року, у статті п. н. "Нервове настоювання України на самозахист". Він ще 17 листопада 1992 року в цьому ж щоденнику дуже неприхильно писав про Україну, просто закидаючи їй шантаж. Передумав і ось його оцінка тепер.

Історія України – це хроніка російських інвазій, підбоїв та гніту. Понад 200 років українці жили під небажаним пануванням свого сусіда. В 1930-их роках внаслідок "терористичного голоду" в Україні загинуло понад шість мільйонів людей – стільки, що жидів за часів гітлерівського голокосту.

Тепер Україна відзискала свою самостійність і за всяку ціну хоче її втримати. Це приходиться нелегко з сусідом, котрий має більше населення,

могутню армію, політичну систему сумнівної стабільности і в котрого поширена думка, що Україна – це "власність Росії". Тому, не маючи інших ґарантій, Україна виправдано може вбачати в ядерній зброї єдину запоруку свого існування. Замість розпізнати цю леґітимну потребу, США вимагають ратифікації договору СТАРТ 1, який вони підписали з Росією, а не з Україною. Росія, як ми всі знаємо, не позбувається своєї ядерної зброї, а тільки її редукує. При цьому слід завважити, росіяни не мають перед ким боронитися. США стали їх приятелем і добродієм. Як мудрий народ, росіяни, знаючи, що живуть в небезпечному світі, не хочуть позбуватися оборони ядерною зброєю. Зрештою, американці також не хочуть залишатися "нагими" в ядерному світі. Така поведінка зовсім раціональна, одначе, українському урядові не дозволяється бути раціональним. Якщо Росія повернулася б, згідно з своїми злими навичками з минулого, до старої політики, вона грозитиме своєю питомою вагою решті Европи. У своєму власному інтересі США повинні не допустити, щоб Україна знову попала під контролю Росії. Росіяни знайшли добрий спосіб вмотати американців у ґарантування російської гегемонії над Україною – "нашу ядерну фобію".

Ядерна зброя небезпечна, але часом вона стає промотором миру, як це сталося протягом 40 років холодної війни. Чи Ізраїль став би безпечнішим, а Близький Схід спокійнішим, якби Єрусалим не мав свого ядерного арсеналу? Найбільше значіння і вартість ядерної зброї є в її оборонному характері, тобто у випадку України в тому, щоб росіянам не прийшла охота на нову інвазію і примушування, а теж щоб вони не думали, що мають дозволення американців поступати з українцями по своїй вподобі.

Стільки пише Чемпан.

Очевидно, його думки не є становищем України. Президент України нераз підкреслював у своїх виступах, що український народ хоче стати державою без'ядерною, демократичною, правовою і мирною. Ще минулого року Україна віддала всю свою тактичну ядерну зброю Росії. Позбутися стратегічної ядерної зброї – це дуже складна справа, бо вимагає відповідної технології та великих коштів. Не малу ролю в цих розважаннях відіграють також думки про забезпечення української державности.

Сподіваємося, що все таки знайдеться взаємнокорисний спосіб розв'язки питання про наявність ядерної зброї в Україні. ❑

Торонто, 21 січня 1993.

Іван Кедрин

ОПТИМІСТИ – ПЕСИМІСТИ

Коли наче підводний вулкан несподівано "вибухла" Україна – розпочалася з різних кінців діяспори мандрівка в Україну її синів і доньок, розсіяних по широкому світі. Їхали і далі їдуть з патріотизму, з сантименту до тієї землі, яку мусіли покинути, рятуючи голе життя, їхали і їдуть, щоби вівідати, розділених залізною завісою свояків, або просто як туристи, ведені почуванням і цікавістю. Багато тих наших земляків, живучих у різних вільних країнах, робили ту саму помилку, що екзальтовані одиниці в Україні: були переконані, що Україна через ніч стала з колонії самостійною державою. Помилялися, бо не було ще ні одного прикметного державного атрибуту, не було рідного війська, рідної валюти, льояльної до державної верхівки адміністраційного апарату, і була скрізь, на кожному кроці – російська мова. Не було і по нинішній день нема в усіх містах від Попраду по Дін таких примітивних у західньому світі цибілізаційних вигод, як зимна і гаряча вода у помешканнях, як автоматичне охолоджування й огрівання, як телефон у кожному помешканні й новітня комунікація. Було маса прикрих несподіванок, почавши від неввічливих митників, які говорили по-російськи і не розуміли, яка користь з закордонних туристів, які привозять до бідної країни тверду валюти.

За два останні роки багато дечого змінилося. Настала безпосередня летунська комунікація з українськими емблемами на літаках та залогою, що говорить по-українськи, люди не тільки у Львові й Івано-Франківську, але й у Києві, ба навіть Харкові, перестали дивуватися, як-то приїздять Америки чи Канади люди, які плавко говорять по-українськи, майже нема вже випадку, щоб їм відповіли "нє панімаю" і навіть ті, які розмовляють по-російськи – запитані українською мовою – такою ж відповідають. Появилися на залізницях, на автобусах і на будинках державних установ написи українською мовою, значно поступила вперед українізація міст, шкіл і установ. Зате в різних частинах України існувала і існує різка харчева ситуація, процвітає чорний ринок, процвітає масове хабарництво і не минулося ще злочинство, прикорочуване щойно за уряду Леоніда Кучми. Змінилася й атмосфера. Не стало первісної евфорії, не стало патріотичних маніфестацій і демонстрацій, припинилися – слава Богу – ультра-патріотичні виступи з гаслами на транспарентах, як "Україна для українців", – використовуваних ворогами України для антиукраїнських акцій, настало якесь протверезіння з усвідомленням, що треба перетривати важкий час переходу на вільний ринок і важкий час боротьби з такими недоліками, як брак бензини. Ще рік тому можна було почути в Україні – навіть Західній Україні: "Тепер свобода, мені вільно не працювати". Прийшло усвідомлення, бо усвідомлення, що без праці загине свобода. В

усіх установах працюють службовці, хоч не скрізь минулися черги перед крамницями, які відтягають мужчин і жінок від праці.

За два роки багато змінилося, але не змінилося одно: є стільки позитивних і неґативних познак, що трудно підходити до них із бухгальтерійним балянсуванням. Всі ті, які поїхали в Україну і далі відвідують її, поділилися на два табори: оптимістів і песимістів. Оптимісти вказують на факт, що його перший Михайло Горинь підкреслив як підставу для оптимізму: драбинястий віз їде подіравленою дорогою, але трішки посувається вперед. Те чудове змалювання ситуації прегарною людиною-громадянином, яким є Михайло Горинь – вже минулося, бо таки настали вже атрибути державности. Появилося військо, на уніформах якого замість малого серпа і молота є маленький тризуб. Існує валютовий хаос, але офіційно Україна виступила із системи рубля. Існує далі партійництво й персональне амбіціонерство, але воно не гірше, як у Росії чи Польщі і Мадярщині. Оптимісти керуються у своїй оптимістичній оцінці не тілки зовнішніми "реалітетами", але й психічною настановою. Україна втішаєтьця чудовою природою. Галичани мають особливий сантимент до Львова, Івано-Франківська чи Тернополя, – але й галичани мусять признати, що Київ має характер великої столиці в 52-мільйонової країни величиною Франції. У всьому світі існують "патріоти" свого міста чи містечка. Це Україні не шкодить, що хтось прославляє Львів, Тернопіль чи Коломию, – інший Київ, Полтаву чи Одесу. І це не шкодить, якщо хтось став членом такої чи іншої партії, коби не ставити партії вище держави.

Вертаються з України земляки зустрічаються обов'язково з запитом: "Чи ви оптиміст щодо майбутности України?" Автор цих рядків познайомився в Нью-Йорку з найвидатнішими громадсько-політичними діячами України і вислухав уже добрий десяток оцінок ситуації в Україні Людьми високої освіти й високої особистої культури, які знають широкий світ і вміють відрізняти вчорашнє з минулоти невим. Не чув ані разу: "Я песиміст, ситуація гіршає, державність загрожена такими й такими лихами." В останньому часі можна з різних сторін почути похвали на адресу Леоніда Кучми й його уряду, як енергійних прагматистів, які будують державу від очищування її від злодіїв і шахраїв, які використовують первісний хаос для особистої наживи. Треба бути чудотворцями, щоби збудувати державу з пустки, з народом, який був дослідним кріликом для більшовицьких партократів. Понад 70-тилітня влада одної партії, яка зосередила у своїх руках військово-поліційний апарат і стосувала супроти України критерій колоніяльної імперії – це насправді чудо, що в Україні є ще так. як є. Чули ми твердження оптимістів, що все щ треба найменше одної ґенетації, щоби широкі маси зрозуміли, що таке організація, що таке плянування, що таке відповідальність, що таке індивідуальна й колективна праця з довір'ям до державної верхівки. Люди

в Україні щойно вчаться, що таке демократія, що таке приватна власність, яка різниця між чорним ринком та власною крамницею чи власним підприємством, базованому на фінансовій доходності, чи бодай самовистачальності. Дивуються деякі наші земляки в Америці чи Канаді, чому ще нема рідної валюти – гривні – і чому Національний Банк не веде фінансових операцій покищо на внутрішньому ринкові. Але люди, які понад 70 років прожили в системі комунізму й іншої системи не знали, не розуміють, що таке щаднича книжечка, що таке чекове конто, як можна платити папірчиками, які називаються чеками і що це значить, що чек мусить мати покриття.

І так іде у всіх ділянках життя, в усіх ресортах державного апарату. Автора цих рядків природно найбільше цікавить преса в Україні і тамошнє книжкове видавництво. Один Господь знає, скільки часу треба, щоби світ преси в Україні зрозумів, що газета має інформувати й аналізувати події, – що газета на має давати своїх сторінок на порнографічні пригоди і що місією преси є творити громадсько-політичну думку та кореґувати помилки конструктивною критикою. І поруч з тим чи не найбільшою перешкодою для зросту й поступу є дивна самовпевненість і зарозумілість земляків в Україні, які вважають те, що вони творять, як добре, як їхня правильна "система". Скільки часу треба буде, щоби земляки в Україні перестали дивитися на українську діяспору, як на світ мільйонерів, яким доляри капають з неба. Вони не в силі зрозуміти, що в Америці чи Канаді авто – це не люксус, а невідхильний засіб дістатися на місце заробіткової праці і що тут така життєва стопа, яка силує заробляти місячно суму, яка тепер в Україні є недосяжним майном, а тут ледве вистачає на прожиток, на заплату за помешкання, за науку дітей у добрій школі, на необхідне забезпечення від недуги, від нещасливого випадку, на старість. Приїздять з України молоді люди, щоби заробити якийсь гріш. Це добре, це знак того, що тамошні люди борються з матеріяльною нуждою. Але тут дивуються, як можна працювати по 8 годин денно та ще й працювати біля власної хати і працювати для громади. Скільки часу треба для вирівнання психіки, для зрівнання двох українських світів – того в Україні і того в діяспорі з її дійсною демократією, її системою вільного ринку, її атмосферою праці буквально всіх, бо й мільйонери мають амбіцію працювати.

Автор цих рядків, один із найстарших віком діячів пера, був довгі роки життєвим песимістом. Двадцять літ тому у Лондоні на 7-ій сесії Української Національної Ради мав честь познайомитися з Марусею Бек – це українка, американська громадянка, яка здобула найвище становище в американському світі, як будь хто: була посадником (мейором) міста Детройту, центру американського автомобільного промислу. Пані Маруся Бек звикла була говорити мені: "Мушу вас переробити на оптиміста." Правда за нею. Тільки оптимісти будують світ, а песимісти його руйнують.

Оптимізм наказує вірити, що у відвічній боротьбі античного бога добра Ормузда виграє Ормузду а програє бог зла – Ариман. Хто вірує у Вищу Сику – а віруючих є куди більше, як недовірків, той не має сумніву, що світом керує Бог Добра. Це не містика, а реальний підхід. В усіх ділянках людського життя, у техніці, у медицині, в науці, літературі, мистецтві – скрізь маємо поступ. Він не завжди досконалий, він ступає прямим шляхом, але й закарлючками, але не стоїть на місці. Існує неписаний закон історії: вказівки на історичному годиннику не можна пересунути назад. І це стосується України. Чули ми голосну оцінку: Фокін на чолі уряду затримав на один рік розвиток держави. Можливо, що так, але Кравчук мав арґумент на зберігання Фокіна: ось, мовляв, Захід не може закинути українцям дискримінації національних меншин, бо росіянин, який плавко володіє українською мовою, є прем'єром. Минувся Фокін, є Кучма – і є краще. Син Фокіна заснував був фірму, яка спроваджувала з Росії нафту і ту нафту негайно продавав за кордоном з великим зиском. Уряд Кучми арештував понад 4.000 осіб, причетних до тієї злодійської афери. Молодий Фокін зник. Вже появилася бензина, вже стало легше. Буде щораз легше. Приватизації сільського господарства противляться директори колгоспів. І вони програють. Велику надію подає молодь – вона горнеться до науки, вона працює. Була колись Україна "житницею Европи". Переможе її чорнозем. Переможе природний гін до волі і новітній нарід український позбудеться хиб княжої доби з її "крамолами" і козацької доби з її "чорними радами" та новітньої отаманщини.

Часи зміняються і ми зміняємось з ними – не тільки поодиничні особи, а й народи. На краще, а не на гірше: згідно із світоглядом оптимізму, який мудріший за песимізм.

СТАНИЦЯ ДИВІЗІЙНИКІВ В ТОРОНТО -- НА "ЛІТЕРАТУРНУ УКРАЇНУ"

Пожертви зложили: По 50 дол.: А. Бабій, М. Засідко, А. Коморовський і д-р О. Сокольський. По 30 дол.: П. Дем'янюк. По 25 дол.: М. Бойко, І. Бурда, д-р В. Верига, М. Комар. По 20 дол.: М. Грицишин, Т. Качмарчук, З. Кобильнський, К. Когутяк, Р. Колісник, І. Крупка, П. Кудла, І. Кушніренко, М. Мельник, М. Рудзік, Б. Чамбул і В. Чупринда.

Щоб суму піднести до 800 дол. Станиця додала 230 дол. Кошти виміни на ам. доляри, 184.80 дол., покрила Крайова Управа Братства Канади.

Для "Літературної України" в Україні передано 800 ам. дол.

Олена Губіна
Київ

НЕМАЄ ВІЧНИХ ВОРОГІВ І ДРУЗІВ. Є -- ВІЧНІ ІНТЕРЕСИ...

Наше суспільство доходить до абсурду, бо державну незалежність ми відзначаємо незалежністю від Росії. Неначе тікаємо й весь час озираємося. Ці слова належать голові Об'єднаної соціял-демократичної партії України Володимирові Московці. Президент Кравчук наводить інше порівняння: Україна спить поряд із слоном, котрий, звичайно, може необережно повернутися...

Уже понад три століття два слов'янських народи, яким доля випала жити поряд, намагаються відшукати найоптимальніші межі свого співіснування. Обидва декляpують при цьому, що прагнуть взаємовигідних відносин, але на ділі виявляється, що історія не навчила ті декляpації реалізовувати. Покищо доля випадала нам подібна і навіть після розпаду СССР ми й надалі маємо багато подібних позицій: обидві держави очолюють президенти, які схиляються у бік демократичних перетворень і не мають солідної політичної сили, на яку могли б зіпертися у своїй діяльності. Певний час і Україна, і Росія мали біля верхівки уряду молодих економістів-реформаторів, котрі почали розробляти засади економічних перетворень, – у Росії це був тридцятишестирічний віце-прем'єр Володимир Лановий. Сьогодні дві сусідні держави "поставили" на силу промислового комплексу, до влади в уряді прийшли підприємці-практики. Але не з'явилося взаєморозуміння, можливо з певних нюансів історичного несприйняття, а швидше ще й тому, що одна з країн зорієнтована на роль наддержави, інша проголосила в майбутньому свій невтральний принцип. Російському керівництву не треба було, що називається, психологічно переорієнтовуватися, одразу після розпаду СРСР вона себе проголосила правонаступницею і продовжувачкою Союзу і країни світу охоче погодилися з такою її роллю. Таким чином Москва отримала у спадок готовий апарат і структуру колишніх міністерств і відомств СРСР, забрала вона і його всю закордонну власність, рахунки в закордонних банках. Україні все те треба було тільки наробляти. І хоча ми оптимістично сподівалися, що наш народний і виробничий потенціял допоможе швидко й безболісно прокласти шлях у світове співтовариство, але дива не сталося і справжньої економічної незалежности ми не отримали.

Свого часу виробничий потенціял СРСР був побудований на міжреґіональному розподілі праці. Коли одна республіка робила для тепловоза колеса, інша вікна, третя крісла, а четверта все те збирала і ставила на готову продукцію штамп власного заводу. Українська економіка не була зорієнтована на виробництво кінцевої продукції. Харківське виробниче

об'єднання "Турбоатом" використовує сьогодні приблизно 30 відсотків своїх потужностей – українським підприємствам не вигідно виробляти комплектуючих, оскільки сировину вони купують в Росії. Україна сьогодні не випускає власних комбайнів, хоча виготовляє потрібні двигуни та інші частини. Україна отримала від Росії і обладнання для літаків, хоча, виявляється, його начиння виготовлялося тут, а в Росії воно лише запаковувалося у відповідну коробку. Допоки ми розвертаємося, шукаючи можливостей переорієнтовувати зовнішні економічні зв'язки на внутрішні, Росія користується розробленими на Україні технологіями і випереджує нас у налагодженні власного виробництва. Адже так сталося, що за іронією долі усі наукові розробки, котрі з'являлися на Україні, отримували авторське свідоцтво у Москві і нині там залишилися. Наші технології продавалися у зарубіжні країни, але Україна не отримувала з того ніякого зиску.

Сьогодні директори українських підприємств ставлять питання таким чином, щоб працювати на власних технологіях, завантажувати їх розробками проєктні інститути і підптиємства. Приміром, те ж енерґетичне обладнання сьогодні можна повністю випускати на Україні, підприємства Харкова об'єднуються для формування на Україні нової галузі – нафтового машинобудування і вже сьогодні визначили 16 видів обладнання, які потрібно і можна освоювати на харківських підприємствах.

Парадоксальна ситуація: ми постачаємо до Росії обладнання для видобутку нафти на суму, котра перевищує ту, що ми витрачаємо на закупівлю в Росії газу. Виходить, вони так само не можуть обійтися без нас, як і ми без них. Але віце-прем'єр Василь Євтухов роз'яснює наш підхід: ну не можна ж погрожувати один одному, треба знаходити шляхи для взаємодопомоги. Але вже тепер ясно, що коли рік тому взаємини між Росією та Україною концентрувалися здебільшого у політичній сфері, сьогодні пішов ухил в економічну. Чорноморську фльоту ми не поділили, незворушною залишилася Росія і в питаннях поділу закордонної власности колишнього СРСР, сьогодні ж ми все частіше стикаємося в питаннях завоювання ринків збуту. Приміром, розробку програми енерґетичного машинобудування Росія почала на півроку раніше від нас і якщо сьогодні ми не заступаємо один одному дороги, то тільки через те, що існує великий попит на цю продукцію. Але через 8-10 років у цій сфері ми стикнемося в жорстокій конкурентній боротьбі. Споживачі відповідної продукції здебільшого знаходяться в Росії, тому займати там місце нам треба ще сьогодні.

На вулицях української столиці відчутно поменшало автомашин. Цієї зими надзвичайно загострилася енерґетична криза – бензину в місті водії здебільшого купують не за купони, а за доляри. Минулого року Росія виділила Україні квоту на вивезення 40 млн. тонн нафти. Коли було

вивезено 30 млн., Росія заявила, що через скорочення видобутку нафти ця квота буде дуже скорочена. Це діялося в осінні місяці, коли попереду ще була холодна зима. На призначення нового уряду, котрий впритул почав займатися економічними реформами, Росія відповіла тим, що пообіцяла перейти на продаж нафти за світовими цінами.

Сьогодні дві держави ведуть переговори щодо транспортних перевезень. Україна пропонує: коли мова йтиме про міждержавні транспортні перевезення між Україною і Росією, це можна робити, не сплачуючи мита. Коли ж будуть транзитні перевезення, давайте розраховуватися за світовими цінами, сплачуючи мито. Зрозуміло, що транзитні перевезення здебільшого здійснюватимуться через українську територію і Росія на таку пропозицію не погоджується. Україна згідна йти на поступки, хоча втрачає на цьому щорічно до 86 млрд. долярів. Але навзамін пропонує: нехай покищо стабільними залишатимуться ціни на енерґоносії. Але Росія наполягає на своєму: тут ми переходитимемо на світові ціни. От і виходить, що Україна повинна купляти в Росії нафту за світовими цінами і дозволяти безкоштовний її транзит по трубопроводах через свою територію.

Жодна країна в світі не споживає одноканально нафту, як ми в Росії, пояснює наші проблеми віце-прем'єр Юлій Іоффе. І звідси наші проблеми: будь-які наші політичні негаразди Росія переводить на економічну сферу. Єдиний вихід – відходити з-під енерґетичної залежности від Росії. Сьогодні вже робляться кроки в цей бік: Президент Кравчук підписав указ про створення власної танкерної фльоти, впритул підходить до будівництва терміналу в Одесі, чільну увагу приділяють переорієнтації на теплову енерґетику, тобто, на розвиток нашої вугільної промисловости. Адже ще у 60-і роки Україна виробляла 50 відсотків електроенерґії на вугіллі, а сьогодні лише 20. Занедбана галузь починає відроджуватися.

Один із серйозних моментів, який став до певної міри етапним у наших взаєминах, стосувався виходу України з рубльового простору. Підприємства Росії залишилися винними Україні 400 млрд. рублів за отриману продукцію. Це поставило ряд наших підприємств на межу банкрутства. Василь Євтухов пояснив: Росія завинила республікам СНД більше одного трильйона рублів. Ці гроші заморожені в її банках і перебувають в обороті в Росії. Росія проводить на них свої економічні реформи не рахуючись з ситуацією у партнерів. Отже, наш вихід із рубльової зони був необхідним, хоча важко сказати, що ситуація одразу розрядилася. Поки не відлагоджене переведення курсів валют, підприємства, навіть маючи кошти, не можуть розрахуватися з партнерами у близькому зарубіжжі. До того ж сьогодні уряд встановив норму, за якою українські підприємства переводять продукцію до Росії тільки після попередньої оплати, як це досі робила Росія.

Неподільними і досі залишаються борги і активи колишнього СРСР, які опинилися під управлінням Росії. У листопаді минулого року урядова делеґація України підписала договір з Росією, доручаючи їй розпорядження українською часткою боргів і активів за умови, що ще до кінця року ми отримаємо відомості про їх розміри. Але відомостей таких ми так і не отримали, тому нещодавно договір був Україною розірваний.

Але не треба кивати на те, що Росія така погана, – неодноразово казав голова Народного Руху України Вячеслав Чорновіл. Вона діє в своїх інтересах і це природно. Більше того, можливо, вона навчить і Україну діяти більш рішуче і покладатися лише на власні сили. Останнім часом дуже гострою проблемою, яка привернула увагу світової громадськости до України, є зволікання із ратифікацією Верховною Радою України Договору про скорочення наступальних озброєнь. Україна заявила про те, що її отримувала відсутність певних ґарантій щодо її національної безпеки з боку ядерних держав. Був і інший арґумент: невирішеність умов розукомплектування ядерних боєголовок. Тактична ядерна зброя була вивезена до Росії ще минулого року. Але ми вважаємо, що Україна є власником фізичних компонентів, котрі входять до боєголовок, і претендуємо на незбагачений уран, щоб використовувати його як пальне для наших АЕС. Росія ж поки що не обумовлювала відповідних компенсацій.

Як далі розвиватимуться наші відносини? Багато в чому це залежить і від долі СНД, в якому Росія претендує на роль лідера, а ми – на власну обумовлену позицію. Ще наприкінці минулого року керівники держав – членів СНД зголосилися на заміну статусу співдружности. Був підготовлений статут СНД, котрий членам співдружности пропонувалося підписати. Він передбачав спільне зовнішньополітичне відомство для всіх держав, спільні війська і охорону кордонів. Зрозуміло, що мова могла йти лише про створення, або ж про відновлення єдиної наддержави, у якій ми колись уже жили. Президент Кравчук зібрав голів політичних партій, рухів, громадських об'єднань для консультативної зустрічі з приводу підписання цього статуту. Думка була одностійною: підписання цього статуту рівнозначне державному переворотові, адже ми втратимо свою незалежність. Двічі наш народ уже пробував знаходити контакти в межах Російської імперії, сказав голова Української республіканської партії Михайло Горинь, і двічі отримували по лобі держаком граблів. Наступати на граблі третій раз було б смертельно для України.

Тому майбутнє співробітництво України і Росії розвиватиметься як співробітництво двох незалежних держав. І це цілком можливо, якщо опиратися на стару приказку, згідно з якою нема вічних друзів і вічних ворогів у державах. Держави повинні мати вічні інтереси. Росія виходитиме із своїх, але ж і Україна – також. ❑

Верховній Раді України!

РОЗБЕРЕМО БАРИКАДИ РОЗБРАТУ НА ПІДМУРОК ДЕРЖАВИ

Тему всеукраїнського примирення, національної згоди тижневик "Україна" послідовно проводить на своїх сторінках з того, не такого далекого часу, коли про розкиданих по всьому світі українців ми почали довідуватись правду, а не ту мішанину напівправди і наклепів, якою нас годувала офіційна комуністична пропаганда, зацікавлена, щоб українці якомога довше не знали себе і своєї історії і не могли порозумітися. Цій наріжній для українців темі в часописі "Україна" присвячені серії матеріялів про історію поселення, життя, культуру, побут українців Росії і Казахстану, США і Канади, Австралії і Англії, Чехословаччини і Польщі, інших країн світу. В інтерв'ю спершу як з Головою Верховної Ради України, а після 1 грудня 1991 р. – як з Президентом України Леонідом Кравчуком ми щоразу задавали одне й те ж запитання: чи не настав час нам, українцям материнської землі та діяспори, людям різних політичних поглядів і різної партійної приналежности, різних конфесій спільно насипати великий курган, у якому назавжди поховати розбрат і ворожнечу українців, і хай він стане Курганом Національної Згоди в ім'я майбутнього нашої держави. Трагічна доля України склалась так, що, воюючи самі проти себе на двох, а то й трьох фронтах, українці боролись за волю України, як вони її тоді розуміли. Тому ми повинні однакову шану віддати і воїнам, полеглим в рядах Радянської Армії і воїнам, полеглим в рядах Української Повстанської Армії, воїнам інших формацій періоду визвольних змагань. І не тільки віддавати шану, а й зрівняти всіх у правах і пільгах, як захисників нашої держави. У такому ж дусі повинні виховувати й нашу молодь.

Вважаємо, що національна згода, всеукраїнське порозуміння особливо потрібне тепер, на початках розбудови власної держави. Не дійдемо згоди – втратимо державу, як втрачали її не раз.

Нехай це буде не умовний, а справжній курган, насипаний на околиці Києва, а може, під Полтавою, на полі Полтавської битви, де зрив України до незалежности виявився так зримо і так приречено.

А нинішній рік нехай стане роком всеукраїнського порозуміння.

Почати насипати Курган Національної Згоди була можливість під час Всесвітнього форуму українців та святкування першої річниці нашої Незалежности. Але ще будуть і друга, і третя річниці, а тим часом ми, українці материнської землі і зарубіжжя, ще більше порозумнішаємо і порозуміємось. І хай кожен українець, хоч де б він жив – у столиці Києві чи райцентрі Кобеляках, у селі Пісках чи хуторі Недригайлівці, Зеленому Клині чи Новій Зеляндії, в Москві чи в Південно-Африканській Республіці, приїхавши в Україну, неодмінно висипле жменю землі на Курган Національної Згоди.

Курган ростиме повільно, як і наше порозуміння, але він неодмінно ростиме і вшир, і ввись, як і наш національний дух та свідомість, як наша рідна держава.

Редакція тижневого журналу "Україна", Спілка офіцерів України звертаються до Верховної Ради України з пропозицією розглянути питання про спорудження спільного пам'ятника усім загиблим за волю України, героям і жертвам нашої трагічної мученицької історії – насипати Курган Національної Згоди.

Виділити для цього місце, розробити плян тощо. Часопис "Україна", воїни, які підписали це звернення, всі, хто його підтримує, візьмуть на себе пропаганду майбутньої всеукраїнської акції, інформуватимуть читачів в Україні та діяспорі.

Звертаємось до колег із зарубіжних українських газет і журналів, українських радіо та телепрограм, хоч де б вони видавались і звучали, чиї б погляди відображали, якій конфесії належали, з проханням опублікувати це звернення, підтримати нашу пропозицію, надати їй розголосу серед українців різних країн світу. ❑

Слава Україні та борцям за її волю!

За редакцію журналу "Україна"
шеф-редактор Анатолій Михайленко

За Спілку офіцерів України
полк. Григорій Омельченко,
голова Спілки офіцерів України

Василь Федорович

ЯК УКРАЇНА ВІДКРИЛА СОБІ ВІКНО НА ЗАХІД

Практично до кінця 19 ст. Европа не знала нічого або знала дуже мало про Україну, як окрему політичну чи хочби національну одиницю. Правда, вже раніше, головно в часі повстання Хмельницького, західньо-европейська, особливо французька, публіцистика й література писали про Україну й козаків. Але тоді для них Україна була "окраїнною" польською провінцією, а козаки були військом на службі польського короля й захищали південно-східні кордони Польщі. Навіть якщо мова про відсіч Відня в 1683 р., то в опінії Заходу там була польська армія під командуванням короля Яна III Соб'єського, а козаки були тільки невеликою складовою частиною тієї армії і про них окремо не говорилося.

Після розборів Польщі при кінці 18 ст. більшість українських земель припала Росії, а Галичина дісталася під владу Австрії. Росія послідовно ліквідовувала всі атрибути української автономії й перемінила Україну на звичайну російську провінцію, нарівні з іншими губерніями. Російський уряд застосовував супроти українців суворий режим поневолення й безпощадно переслідував усі прояви національного відродження, викреслюючи навіть українське ім'я так, що залишилися тільки "малороси" і "Малоросія". Українцям просто закрито уста, російська преса й література майже не згадували українців, а керуючись поглядами реакційних публіцистів, докладали всіх зусиль, щоб різними способами висміяти й понизити українців. Дійшло до того, що в російському суспільстві українство вважалося в найкращому випадку наївно-романтичним провінціялізмом.

Трохи краще стояла справа в Галичині, де українці, офіційно звані рутенами, здобули собі бодай в теорії деякі права. Але не зважаючи на все, австрійський уряд аж до початку Першої світової війни трактував українців по-мачушиному і давав перевагу в Галичині – полякам, на Закарпатті – мадярам, на Буковині – румунам і, очевидно, місцевим німцям.

Український національно-визвольний рух, що посилився в половині 19 ст., оживив до деякої міри українські інтеліґентські кола в Росії, а в Галичині розбудив національну свідомість широких народніх мас. Проте цей рух не був на стільки сильний, щоб виступити в обороні всенародніх прав. В Галичині українці не могли протистояти ворожим польським елементам, які хотіли тут коштом українців бодай частинно вирівняти те,

що в часі розборів стратили на користь Росії і Німеччини. "Вшехпольський" рух, що розгорівся при кінці 19 ст., дав полякам поштовх до дальшого натиску й гноблення українців в Галичині.

Щоб успішно боротися за політичні права свого народу, українські політики в Галичині прийшли до переконання, що треба вивести українську проблему на ширшу европейську арену, а для того необхідно створити в Европі публічну трибуну, з якої можна було б ознайомити европейську суспільність з українським питанням, а в разі потреби навіть апелювати до загального сумління Европи. Перед їх очима були приклади інших поневолених народів, як – балканських слов'ян, вірменів і фінляндців, які знайшли зрозуміння і підтримку европейських політичних кіл. А ті народи мали в европі свою публічну трибуну, нпр., вірмени видавали в Парижі журнал "Pro Armenia", а фінляндці – "Finlaendische Rundschau".

Ініціятори створення української трибуни в Европі бачили, що вожді світової політики беруть до уваги лиш те, що загально відоме, чим інтересується публіцистика. Уряди звичайно рахуються з опінією цивілізованого світу; про що не говорять культурні люди і про що не пишуть в книжках і журналах, це для політиків неактуальне, воно просто не існує. Тому теж до останнього часу в Европі вважали український народ неіснуючим і вороги могли позволити собі кинути клич, що українського народу і української мови "не було, нема і бути не може". Вони знали, що ніхто їм не заперечить, бо в Европі не було української трибуни.

Тут слід пригадати, що ще в 1870-их роках були спроби ознайомити Европу з українським питанням. Особливо багато потрудився для того Михайло Драгоманів, який писав брошури з протестом проти Емського указу з 1876 р. Але його зусилля, не підтримані ширшими колами, пройшли безслідно.

Під кінець 1890-их років почав працювати на тому полі галицький публіцист Роман Сембратович (1875 – 1905). Він поміщував у німецьких часописах і журналах про Україну – її минуле й сучасне, писав в першу чергу про Галичину, але не забував теж про Україну під російською займанщиною. На ці статті звернули увагу деякі впливові европейські журналісти. В 1900 р. Сембратович дістав листа від редактора газети "Frankfurter Zeitung" д-ра Штерна, який писав: "Подивляю Ваш ідеалізм, але сумніваюся, чи Ваші змагання увінчаються успіхом. Якщо б Ви видали навіть 100 томів про історію і географію свого народу або якщо б Ви написали на ту тему 1000 статей в чужих мовах, то все таки ви не зацікавили б европейських журналістів до тої міри, щоб вони заговорили про Вашу справу. Ваші наукові твори будуть лежати на книгарських полицях, їх може прочитає 2-3 учених, а статті скоро забудуться і ніхто не буде знати, хто це властиво добивався прав для Вашого народу – чи Ви самі чи за тим стоїть цілий український народ. Тому для пропаґування

Вашої справи створіть постійну трибуну, з якої могли в свобідно заговорити представники Вашого народу. Організуйте якийсь хочби невеликий журнал в одній з европейських мов, поміщуйте в ньому історичні, політичні й літературні твори Ваших кращих письменників, словом, видавайте журнал, який був би дзеркалом Вашого політичного й культурного життя та завжди пригадував би світові про долю Вашого народу. Я переконаний і Ви самі побачите, що це правильна дорога до досягнення бажаної цілі".

Сембратович послухав ради д-ра Штерна й почав видавати одноособово в німецькій мові журнал "X-Strahlen". Одначе через брак фондів мусів припинити та видання (Появилося всього 14 чисел).

В 1903 р. Сембратович при підтримці кількох українських членів австрійського парляменту (Андрій Кос, Євген Олесницький, Юліян Романчук) почав видавати німецькою мовою український інформативний двотижневик "Ruthenische Revue". Журнал мав на меті висвітлювати положення українського народу так в Галичині, як і в підросійській Україні. Друкувався він в кількості около 3000 примірників, а значну частину з того розсилали даром видатним европейським публіцистам, ученим, письменникам, депутатам европейських парляментів. Цей задум дав швидко бажані результати. Европейська громадськість за посередництвом своїх представників звернула увагу на новий журнал, що оце заговорив про невідомий досі чи радше забутий в Европі народ, що терпів під гнітом російського деспотизму і польських бюрократів в Галичині, про народ, що стратив свою стару культуру, політичну незалежність, а тепер – хоч поневолений економічно і соціяльно – пробуджується до нового життя.

Около 80 газет в різних европейських мовах (навіть дві японські) помістили ориґінальні або перекладені статті з "Ruthenische Revue" про український народ. До редакції стали надходити листи від різних осіб, що зацікавилися діяльністю журналу й долею українського народу. Показалося, що европейська громадськість цікавиться не тільки Галичиною, але цілою Україною, особливо її частиною під Росією, де навіть заборонено українське слово (указ 1876 р.). Норвезький письменник і публіцист Б'єрнстьєрне Б'єрнсон (1832 – 1910) написав листа, в якому виразив подив для Сембратовича за те, що він поставив собі за мету велике завдання – пробудити український народ і піднести його до рівня інших культурних народів світу. В листі він теж признався, що до часу появи журналу він не знав нічого про Україну і українців, а тепер слідкує уважно за новими відомостями.

При дружній співпраці письменників Галичини й Великої України журнал став направду дзеркалом життя українського народу, тією трибуною, з якої лунали голоси про його потреби і змагання. Звернено тоді особливу увагу на горезвісний Емський указ з 1876 р. про заборону

українського слова. "Ruthenische Revue" проголосив публічну анкету в тій справі, а її висліди поміщено на сторінках журналу, а крім того, видано окрему брошуру в українській і німецькій мовах. Відгук на анкету був надсподівано великий і позитивний. Висловились в тій справі видатні публіцисти, письменники, політичні діячі, духовні особи. Для прикладу кілька імен: члени шведського парляменту – А. Гедін і Е. Варвінський (слов'янське прізвище!), університетські професори – О. Бравнінґ з Кембрідж, Е. Гассе і Ґ. Бухгольц з Ляйпціґу, Ґ. Серджі і М. Ранізарді з Риму, Ж. Вейль з Парижа і політичний діяч – Б. Б'єрнсон, єпископ Ґотлянду і член шведського парляменту К. Н. Шелє. Всі вони осудили гостро російський режим і царський указ про заборону українського слова, а проф. Ранізарді назвав його "поличником цивілізації".

На жаль, журнал "Ruthenische Revue" перестав виходити з кінцем 1905 р. Важка праця підірвала здоров'я редактора Сембратовича і він внаслідок туберкульози помер в молодому віці (30 років) в часі, коли його праця почала приносити такі гарні результати, коли для українців в Галичині і Росії усміхалося краще майбутнє (Російська революція з 1905 р.).

Проте конечність видавання українського журналу в Европі була така велика й необхідна, що негайно після появи 24-го числа "Ruthenische Revue", в якому був поміщений портрет і некролог Сембратовича, появилося перше число місячника "Ukrainische Rundschau", присвячене тим самим проблемам, що їх пропаґував Сембратович у своєму журналі. Редактором нового журналу став Володимир Кушнір (1881 – 1938), а видавцем член австрійського парляменту Василь Яворський (1854 – 1926). Нова назва журналу більше відповідала його характерові, бо журнал порушував всеукраїнські справи, а не тільки галицькі – рутенські. Він давав повну картину тогочасного життя українського народу та підкреслював його змагання до самостійности, яка мала забезпечити Україні гідне місце в колі европейських народів. Журнал був призначений для чужинецьких редакцій, дипломатичних і журналістичних кіл та для поодиноких передплатників, головно на терені Німеччини й Австрії. "Ukrainische Ryndachau" виходив до кінця 1915 р.

Почин Сембратовича з 1903 р., після припинення "Ukrainische Rundschau", продовжували публікації наступних років. В 1916 р. почав виходити в Відні під редакцією Остапа Грицая (1881 – 1954) тижневик "Ukrainische Blaetter", присвячений культурним і політичним змаганням українського народу. Цей журнал появлявся до кінця 1918 р.

Незалежно від того, в роках 1914 – 1918 виходили в Відні ще дві публікації в німецькій мові: "Ukrainische Korrespondenz" і двотижневик "Ukrainische Nachrichten". Їх завданням було інформувати чужинців про українські змагання до незалежности.

В Льозанні (Швайцарія) журналіст Володимир Степанківський (1885 – 1957) видавав в роках 1915 – 1920 у французькій мові тижневик "L'Ukraine" з інформаціями про Україну. Дещо пізніше, в роках 1918 – 1926, виходив в Берліні заходом Німецько-Українського Товариства журнал "Die Ukraine", що ілюстрував тогочасну ситуація в Україні та стимулював німецько-українські взаємини. Головним редактором був А. Шмідт, а між співробітниками були відомі німецькі публіцисти і вчені, нпр., П. Рорбах, Е. Нольде та інші.

Всі ті публікації, хоч відносно короткотривалі, показали Европі правдиву Україну, її народ, його історію, культуру та змагання до самостійного життя.

Це був якраз час Першої світової війни, коли українці зі зброєю в руках задокументували свою волю до незалежности в рядах УСС-ів, УГА, армії УНР. В результаті тих зусиль постала незалежна українська держава.

На жаль, вікно на Захід, що його собі відкрила Україна, охопило тільки частину Европи, а вже ніяк не змогло перебристи океан до Америки, де Україна далі була невідома ("терра інкоґніта"), і це відбилося на її дальшій долі. Центральні держави, що формально були союзниками України, якось нерадо дивилися на її самостійність, а заключили з нею Берестейський мир тільки з економічних міркувань. Антанта, яка виграла війну, поставилася неприхильно, а то й вороже, до України як "союзника" Центральних держав. В результаті таких політичних обставин та війни з Росією (білою і червоною) Україна як держава не втрималася, а "сильні світу цього" розділили її територію між Росією, Польщею, Чехо-Словаччиною і Румунією.

Здобуте з великим трудом українське вікно на Захід закрилося. Ніхто з політиків на Заході не цікавився українським питанням, дарма що майже в усіх західніх державах була українська інформаційна служба, появлялися українські публікації в різних мовах. Навіть після Другої світової війни, коли Україна стала членом-засновником ООН, Захід не вважав її дережавою, тільки провінцією Росії, згл. СРСР, і порівнював її до американських стейтів чи канадських провінцій (до деякої міри оправдано, бо стейти і провінції мають більше прав ніж мала "суверенна" УРСР). Взагалі американський політичний світ стояв на становищі єдиної неділимої Росії (на жаль, це й досі існує). Американська преса завжди писала про Росію і росіян, а про українців згадувала лиш тоді, коли треба було сказати про них щось неґативне (антисеміти, нацисти, коляборанти і т.п.).

Становище Заходу частково змінилося після того, як почав валитися СРСР. Тоді від часу до часу західня, особливо американська преса почала згадувати Україну, дивуючись, чому вона ще дивиться на центр в Москві.

Українське вікно відкрилося на повну широчінь щойно в 1991 р., після проголошення акту незалежности 24 серпня та переведення успішного референдуму 1 грудня. Тоді світова преса заговорила про Україну як велику, сильну й багату державу, яка розбила СРСР, бо не підписала пропонованого Горбачовим нового договору, що мав на меті зберегти цілість кол. Союзу. Поодинокі держави, в тому числі такі потуги як: ЗСА, Велика Британія, Німеччина, Франція й, очевидно, Росія, визнали Україну як незалежну державу і стали нав'язувати з нею дипломатичні взаємини...

Але евфорія не тривала довго. Американський політичний світ, просякнутий русофільськими симпатіями, почав під впливом невідомих чинників висувати супроти України окремі вимоги. Перш за все, вимагалося передати Росії всю нуклеарну зброю, що знаходиться на території України, бо – мовляв – Україна стане після Росії другою нуклеарною потугою в Европі, а це буде загрозою для миру. (Виходить, що Росія заслуговує на більше довір'я ніж "ультранаціоналістична" Україна). Дальші вимоги до України – це пошанування людських прав, охорона національних меншин, повна демократизація, економічні реформи, а зокрема приватизація землі, торговельних підприємств, перехід на вільний ринок. Україну відвідували американські економісти й сенатори і ствердили, що економічні реформи поступають в Україні повільно й тому вона не може рахувати на американську фінансову допомогу. Заходові, подібно як і Росії, не подобалося також, що Україна, базуючись на постановах договору про Співдружність (СНД), постановила організувати власну армію в силі около 400.000 чоловіків, мовляв – це загрожує Европі. (Російська армія в силі півтора мільйона людей не є загрозою?!).

Після того, загальна мовчанка про Україну. ЗСА та інші держави (Велика Британія, Німеччина, Франція) контактуються радше з Росією як наслідницею СРСР і не хочуть собі усвідомити, що після розпаду СРСР Росія є одною з колишніх союзних республік і не може говорити в імені інших держав, що постали на руїнах СРСР. Те виняткове упривілейоване ставлення Заходу до Росії можна виразно бачити при церемоніяльних дипломатичних стосунках. Коли до ЗСА на запрошення през. Буша приїхав з офіційною візитою през. України Кравчук, то американська преса й інші засоби інформації майже замовчали цей факт, а його візиту вважали "робочою", а не дипломатичною. Коли ж небавом потім приїхав до Вашінґтону през. Росії Єльцин, то вся преса й телевізія звітували про кожний його крок, а Конґрес запросив його виголосити промову на пленарній сесії обох палат. Тоді всі комґресмени й сенатори захоплено його вітали й оплескували. Подібно було в Канаді. Коли Кравчук як голова Верховної Ради, на запрошення канадського уряду, приїхав з візитою до Оттави, то ані преса ані телевізія не відмітили тієї візити, а

прем'єр-міністер Малруні ніби не міг зустрітися з Кравчуком, бо саме тоді мав "клопоти" в зв'язку з появою його контоверсійної біографії. Якже інакше вітала Оттава Єльцина один рік пізніше!

В останньому часі наступила деяка зміна. Світова преса знову заговорила про Україну, коли стала актуальною справа підписання договору про обмеження нуклеарної зброї т. зв. Старт І і ІІ. Президент ЗСА Буш перед закінченням свого урядування поїхав на початку січня 1993 р. до Москви і там з великою парадою підписав разом з Єльцином цей "переломовий у світовій історії акт" – договір про редукцію далекосяжних ракет. Україна, яка безпосередньо після проголошення акту про суверенітет в липні 1990 р. задеклярувала свою волю стати без'ядерною державою, а потім весною 1991 р. під натиском Америки передала Росії для знищення (досі не знищено!) всю тактичну нуклеарну зброю, що була на українській території, залишаючи в себе 176 далекосяжних ракет, – відмовилася підписати цей договір, бо хотіла, щоб Америка та інші нуклеарні потуги ґарантували їй національну безпеку та цілість території. Америка відмовилася дати таку ґарантію, а її Державний Секретар Іґлберґер навіть погрозив Україні немов якомусь "нечемному недоліткові", що вона не дістане від Америки ніякої фінансової допомоги, а наразиться на те, що стане покидьком міжнародної спільноти. Це відразу підхопила американська преса й накинулася на Україну. Особливо відомий "New York Times" в редакційній статті з 11 січня 1993 р. п.з. "Україна – бар'єра до нуклеарного миру" виступив гостро проти України як "ультранаціоналістичної" держави, яка не заслуговує на ніяку економічну допомогу і яку треба ізолювати в міжнародному світі. Дещо лагідніше повівся "Newsweek", який до деякої міри оправдовував становище України в справі згаданого договору, подаючи, що Україна має страх перед російським націоналізмом, тому нуклеарна зброя на її території може бути успішним засобом відстрашування російських зазіхань. (11 січня 1993 р.).

Преса й телевізія доволі вичерпно й на загал об'єктивно коментували перебіг конференції держав-членів СНД в Мінську 22 січня 1993 р. Підкреслено розбіжності між Росією і Україною в деяких принципових питаннях. Росія стоїть на становищі, що тільки Москва, а не СНД має право контролювати стратегічні ракети на території України. Натомість Україна стоїть при тому, що адміністративна контроля над тією зброєю належить Україні, а оперативну контролю над нею має об'єднана стратегічна команда. Україна поступає обережно, бо Росія є небезпекою для України і Київ не довіряє Москві. (Торонтонський "Стар" з 22 січня 1993 р.).

"Українське вікно", скріплене державністю України, таки діє. Світ знає про Україну, це вже не якась "невідома" земля в Европі, світова преса про неї пише. А пише головно тоді, коли Україна дає про себе знати, коли її представники виступають на міжнародному полі, представляють світові свою політичну програму та пляни перебудови колись комуністичної країни в нову демократичну правову державу з пошануванням людських прав і бажанням увійти на правах рівности в сім'ю вільних народів світу. Преса пише й буде писати про Україну добре і зле. Треба приймати одне і друге, бо навіть неґативна згадка про Україну є краща, ніж мовчанка-іґнорування, бо це вказує на те, що Україна як держава таки існує, росте, стає сильною. А з силою світ рахується.

Торонто, 24 січня 1993 р.

Примітки:

1. Нпр.: P. Chevalier. Histoire de la guerre de Cossaquea contre la Polgne. Paris, 1663.

Linage des Vanciennes. L'origine veritable du soulevement de Cossaques contre la Pologne. Paris, 1674.

2. Гл. Украинский Вестник. Петербург, 1906.

Святослав Шумський
Австралія

ПИСАНА БЕЗ ВПЛИВІВ ЧУЖИХ

Кожний державний та національно свідомий народ розуміє вагомість своєї історії та історичних видань як найбільшого виховного чинника. Писана без впливів чужих, історія народу підкреслює кращі сторінки його буття: успіхи та перемоги, мужність лицарів і героїв-богатирів, як рівно ж і володарів, що були відданими народові та вміло перемагали не раз і численнішого ворога. Белетристичні твори та в парі з ними історичні монографії, шкільні підручники завжди спрямовані до одної мети – виховати покоління державно творчими та національно несхитними. Коли ми заглянемо, наприклад, до польської історії та історичної белетристики, то зрозуміємо, чому цей народ ніколи не гнув спини в рабській покорі перед окупантами. А тому, що він виховувався на творах Сєнкевича, Кращевського, Дзержинського та рівних їм. Вони звеличували й уславляли свій народ та його вибраність. Про це свідчить надання Пречистій Діві звання "Королеви Польщі", що повторюється у молитвах протягом віків. Цей національно гордий народ ніколи не сумнівався у своїй перемозі і став переможцем. Подібно і в історичних виданнях Німеччини, Чехії, Мадярщини, Румунії та інших дальших чи ближчих сусідів, включно з Росією. Російські царі – це "помазаники божії". Вважа-

лись непомильними, напівсвятими. Найвищим актом було "життя віддати за царя", як це вчинив Іван Сусанін.

Ці народи свідомо уникають неґативних сторінок історії, натомість наголошують яскраво на позитивному, не звертаючи уваги на те, "що про це скажуть інші". Для прикладу, хоча б і міркування Каштайна, який у своїй передмові до виданої ним в 1931 році "Історії Жидів" категорично стверджує: "Я заявляю з самого початку, що ця книга не є безсторонньою. Кожний, хто відчуває глибоку жагу створити історію, тим більше історію власного народу, не може бути невтральним". Це слова творця історії свого народу, покоління якого збереглося протягом тисячоліть і залишилося собою. Тому що духовні надбання, які беруть початок ще від прапредківської "Тори", вказували на вибраність їх народу та були "щитом" етнічного збереження.

Державно думаючі народи виховувалися своїми істориками та письменниками, а в давнину – співцями, зокрема в нас – боянами, а за козацьких часів – кобзарями. Вони передавали від покоління до покоління не лише факти, а й доповнювали їх переказами та леґендами, мов барвистими віночками оздоблювали минувшину своїх народів. Творилися на староґерманських епосах, на греко-римській мітології літературні твори, опери, образотворчі та скульптурні шедеври, які прославляють ці народи, возвеличують їхнє буття. Міти і леґенди дуже часо тлумачаться як відображення реального. Наприклад засновники Риму – Ромус і Ромеліюс. Або польський міт про родоначальників слов'ян, якими були Лєх, Чех і Рус. А синів Ноя – Сима, Хама і Яфета деякі історики дотепер вважають історичними постаттями – праотцями рас і народів.

Розшифрована 12-та табличка епопеї "Гілгамеш" зберігається в британському музеї Ніппур. Розшифрована вона німецьким науковцем-лінґвістом Арно Пабелем 1914 року. У ній маємо свідчення, як "привласнювалися " перекази одного народу іншими, тому що епопея "Гілгамаш" була записана сумерійським автором, який змалював потоп, що відбувся у Південній Месопотамії 26 000 років тому.

Тоді над рікою Євфрат стояло місто Шурупак. Володар цього міста, який врятував велику кількість своїх підлеглих та їхнє майно під час повені, звався Зіюсудра. Коли на руїнах держави сумерів чи кімерів росли і панували Вавилон та Асирія й нікому було боронити історичні спадщини сумерів, імена їхніх героїв "мінялися" на інші, а також перетлумачувалася їхня історія. Є дуже багато подібности поміж "привласненням" древніх історичних переказів сумерів Вавилоном та іншими "спадкоємцями" й привласненням нашої історії Руси-України та нашого знаменитого "Слова о полку Ігоревім" – Москвою, яка пояснює свій акт тим, що, мовляв, Київ і його історична спадщина перенеслися в Москву й що великороси є "старшими братами над українцями" (малоросами) та білорусами,

сповнюють своє "покликання" – зберігати неподільність Руси, бути їй охороною. Безумовно, ці їхні намагання закріпити таку дивовижну теорію не мали і не мають успіху, одначе спричинили нам у минулих віках багато лиха. І лише таким великим подвижникам та співцям нашої слави як Тарас Шевченко, котрий заперечував фальшиві московські "теорії", вдалося пробудити національну свідомість народу з летаргії збайдужіння й зневіри у свої сили.

Україна протягом віків переживала кризу розвитку свого інтелектуального життя. Наші палкі патріоти, які бажали допомогти батьківщині, були тероризовані ворожими цензурами. Дозволялось друкувати лише твори нешкідливі імперіяльній політиці, які не відкривали народу істину: "хто ми і чиї ми діти?" Все ж таки 1846 року вдалося видати історично-джерельну працю під назвою "Исторія русов", яка приписується Григорію Кониському. Є припущення, що книга створена новгород-сіверськими діячами в найзагрозливіший для українського національного збереження час – за царювання Олександра Першого. А може й раніше, в роках 1780–1790. В кожному разі, ця праця в тім періоді була революційною своїм проукраїнським змістом та підкресленням нашої національної самобутности.

Також було видано 1822 року "Историю Малой Росии" Д. Бантиш-Каменського. А згодом появилися видання й під назвою "Історія України" таких знаних авторів як Михайло Грушевський, Дмитро Дорошенко... Всі ті видання подають багатий історичний матеріял. Але мають ту ваду, що придивляються до нашої історії, надівши чужі окуляри та повторюючи чужі теорії про наше "походження". З жалем ми стверджуємо наслідки нашої бездержавности. Коли нація втрачає здатність формувати своє світобачення, то стає залежною від чужих "авторитетів". Наша досьогоднішня історія переповнена сторінками наших поразок, неуспіхів та братоненависництва, писана в мінорних тонах. Замість виховувати в молодому поколінні національну гордість, сіє зерна зневіри, навчаючи, що лише кілька століть історії були періодом наших славних перемог, нашої державної величі і слави, а решта періодів – наш державний занепад.

Особливо вражає в нашій історії відсутність української праісторії. А протягом лише цього століття явлено стільки археологічних свідчень про Україну як колиску народів европейського суходолу. Все переконливіше звучать твердження про те, що мандрівка народів-колонізаторів відбувалася з української території, а не противно, як намагалися вчити прихильники норманських та індо-германських теорій, а сьогодні хозарських чи торкських.

Історія України повинна охоплювати буття автохтонів від найдавніших часів та особливо підкреслювати славну скито-антську добу, не забуваючи

при тім, що всі оті назви прикладалися до нашого народу чужинцями, одначе народ був цей же самий – руський.

Історія України огортає і наших новітніх поселенців у світі, усіх, в кого б'ється українське серце. Нам не потрібно фікцій, тому що фактів у нас є доволі. Прославляймо наших борців-героїв не лише останнього тисячоліття, але й тих, що боролися за батьківщину в дохристиянські часи. Їхні високі могили густо вкрили наші степи і могили. То могили наших скито-руських царів і воїнів, дух яких відродився у козацтві. Вложімо в нашу Нову Історію України імена призабутих лицарів і мучеників, яких наші історики з політичних причин не згадували. Коли наші історики відреставрують праісторію, відкинувши шкідливі чужі теорії про нас як "безбатченків", нові покоління відчуватимуть належну їм національну гордість та українську гідність. В народі нашому відродиться певність і віра в свої сили. Ми повинні зосередити нашу увагу також на історичній белетристиці, прославляючи минуле. Це розбудить віру в народові, буде протидією проти відчуття меншевартости, непевности та зневіри, проти всього того, від чого вічне скиглїння, що нам усі чинять кривду. Українська історична белетристика та інші виховні видання повинні впорскувати в покоління почуття любови до лицарів-героїв, скріплюючи тим здоровий патріотизм та готовність служити народові й батьківщині, наслідуючи славних предків. Прикладом хай будуть польські письменники, які свідомі своєї високої місії перед поколіннями власного народу. Наша історична белетристика повинна поповнюватися з кожним роком новими виданнями. Наші твори свій зміст повинні базувати не лише на княжо-козацькій добі, але сягати в сиву давнину. З старовинних історичних матеріялів наші автори будуть черпати ідеї та творити образи древніх віків. Потреба доповнення історичної белетристики сторінками нашої праісторії є велика, як також і видання нової повної історії України. Не можна відкладати цю важливу справу на завтра. ❑

С. Березняк
Київ

ПЕРЕБУДОВА ЗАВЕРШИЛАСЯ, ПОЧИНАЄТЬСЯ ВІДБУДОВА.

До новорічних свят Леонід Кучма одержав досить своєрідний подарунок: у Вінниці його було визнано людиною року. Високий рейтинґ прем'єра підтвердили і опитування, проведені в інших містах України. І це незважаючи на запевнення глави Кабінету, що за нинішніх обставин змушений йти на непопулярні заходи. Грудень підтвердив це – ціни поповзли вгору і продовжують зростати.

Дехто це розцінив як цінове свавілля урядовців і поспішив стати під червоні прапори, що на день замайоріли поблизу парляменту. Зініціювали акцію робітники заводу "Арсенал", добре знаного своїми пролетарськими традиціями і продукцією військового призначення. Щоправда, ця акція дальшого поширення не набула. Рухи і партії на відміну від політичних діячів на зростання цін не відреаґували. Експрем'єр Вітольд Фокін звинуватив Кабінет міністрів у непрофесіоналізмі. У цьому дусі висловився і народний депутат неіснуючого СРСР Володимир Черняк. Лідер "Нової України" Володимир Філенко протилежної думки: "... головне питання сьогодні – чи зможе новопризначений уряд стати реформаторським? Для цього є всі об'єктивні умови, починаючи з кадрового складу Кабінету міністрів". Колишній перший секретар ЦК КПУ Станіслав Гуренко вважає, що владні структури, а отже і команда Леоніда Кучми проводять антинародну політику і тому склав депутатські повноваження. Його вчинок став другою після грудневого зростання цін сенсацією в Україні.

За перебудовчу добу і часи після неї ціни у нас зростали кілька разів. Спочатку їх намагалися реґулювати, пізніше – лібералізувати з наданням компенсації населенню. Нинішній уряд ломитися у відкриті двері не став: використав апробовану Польщею модель шокової терапії. Відпустивши ціни, він водночас заморозив платню у державному секторі.

Як твердить есквіцепрем'єр Володимир Лановий, іншого вибору не було. Стан в нашій державі характеризується як гіперінфляційний. Щомісяця грошова одиниця худне майже наполовину. В деяких комерційних крамницях вже відмовляються приймати одно- і трьохкупонні купюри: за такої величини грошової маси їх важко рахувати. Невипадково провідні економісти гіперінфляцію вважають найголовнішим внутрішнім ворогом України.

Ліпше один раз пережити великий шок, ніж мати клопіт з кількома меншими. Таку думку Леонід Кучма висловив під час зустрічі в Києві з Ганною Сухоцькою (польським прем'єр-міністром). Це був просто джентельменський жест в бік польської колеґи. Кабінет міністрів вже визначився, як діяти далі і тепер формує необхідну йому громадську думку.

Були часи, коли вважалося краще про шокову терапію не згадувати. Україна серед інших союзних республік при переході до ринку мала найліпші стартові можливості. Перевага віддавалася поступовості. У цьому дусі діяли Верховна Рада і попередній Кабінет міністрів. Знадобився час для прозріння. В результаті – урядовці залишилися при своїх інтересах, а депутати – на своїх місцях. Пізніше Вітольд Фокін жалівся: "Того, що надано тепер Кучмі, повністю позбавили мене... Леонід Кучма попрохав у них те, що я просив – Національний банк, Фонд держмайна, антимонопольний комітет, а вони віддали йому все! Те, чого він і не просив".

Надзвичайні повноваження Кабінету надані на півроку. Якщо їх з розумом використати, запевняє віцепрем'єр Віктор Пинзеняк, вкінці поточного року можна розраховувати на 3-4% місячної інфляції. Прогноза оптимістична, хоча світла в кінці тунелю покищо не видно. Проблем багато, і одна з них з нафтовим присмаком.

Перебуваючи на межі енерґетичного голоду, Україна минулого року експортувала 8 млн. тонн палива. Значна частка вивезеної нафти припала на комерційні структури. Останні діяли цілком законно, використовуючи надані попереднім урядом ліцензії. Як потім з'ясувалося, новоявлені бізнесмени більше піклувалися про власні інтереси, ніж про державний бюджет: сотні мільйонів нафтодолярів осіли на приватних рахунках зарубіжних банків. Уряд Кучми докладає зусиль, аби повернути їх в Україну, водночас перекроїв систему ліцензування та квотування.

В Лисичанську цю вістку прийняли настороженою. Місцевий нафтопереробний завод – найпотужніший в Европі і останнім часом "харчувався" не лише за рахунок держзамовної нафти, а й комерційної. Тепер же від колишнього бутерброду з маслом у нього залишився лише окраєць чорного хліба і суцільні неприємності. Зарубіжні партнери, так і не одержавши від лисичанців обіцяних нафтопродуктів, загрожують їм судом.

Окремим деректом уряд заборонив при державних підприємствах створювати комерційні структури, котрі не виробляли ніякої продукції, займалися винятково накруткою цін на неї. У минулі роки таке явище у нас набуло масового характеру і важко було розрізнити, де закінчувалася звичайнісінька спекуляція, а де починався справжній бізнес. Прийнято також декрети щодо нових податків на прибуток, про єдину митну тарифу України, про державне мито, про податок обкладання митом предметів, що ввозяться або пересилаються в Україну, декрет про компенсацію громадянам втрат від знецінення заощаджень в ощадбанках... В подальшому – прийняття документів, спрямованих на підтримку підприємництва, здійснення реальної приватизації. Поки що Президент і Верховна Рада підтримують новий Кабінет. Однак шість місяців надзвичайних повноважень – це не шість років перебудови, після якої і виникла потреба відбудовувати економіку України. ❑

Ярослав Качай

"ПОДАРУНОК"

Як повідомила "Літературна Україна" з 22 листопада 1991 року, то після підписання договору 19 листопада 1990 року між суверенними державами – Україною і Росією – Борис Єльцин вручив Леонідові Кравчукові "подарунок" – копію віднайденого в московських архівах т. зв. "Переяславського договору" між Україною та Росією з 21 березня 1654 року, котрий вважався втраченим. Однак, це, що вручив Єльцин Кравчукові, не був жодний "договір" між Україною і Росією, який ніколи не вважався втраченим. Втраченим був оригінальний документ-договір, котрий складався з 23 параграфів і згорів у гетьманському архіві в Батурині, який спалив московський князь Меншиков.

Вручений Єльциним документ складається з 11 параграфів. Його опубліковано вже давніше в російській історіографії, і з його текстом були обзнайомлені як російські, так і українські історики.

Копія, яку вручив Єльцин, вважається нашими істориками фальшивкою або перебіркою, яку зробила Москва, перебравши оригінальну угоду, що складалася з 23 параграфів. Гетьман Богдан Хмельницький того переробленого Москвою договору ніколи не підписував і вважав його необов'язуючим – він так залишився тільки проєктом російської сторони. Написаний він при кінці березня "білоруським письмом", як в той час чомусь росіяни називали українську мову.

Про Переяславський договір багато писали наші історики, як от: М. Грушевський. І. Крип'якевич, А. Яковлів, О. Оглобин, В. Липинський й інші, між ними багато чужинців. Російські історики інтерпретували цей договір як акт добровільного воз'єднання, а українські історики як акт насильного приєднання України до Росії. В. Липинський вважав цей договір радше "переяславською леґендою", а не історичним актом. Росіяни повинні зрозуміти, що українці є окремим народом з цілком відмінною від росіян ментельністю, і є проти воз'єднання чи приєднання. Слід взяти наступні історичні факти:

1. Заключення, вже після 1654 року, Богданом Хмельницьким угоди зі шведами, яких Росія вважала своїми ворогами.

2. Розгром російських військ під Конотопом у 1659 році гетьмамом Іваном Виговським.

3. Знищення московських окупаційних залог на Україні гетьманом П. Дорошенком в 1666 році.

4. Війна і бій під Полтавою у 1709 році під проводом гетьмана І. Мазепи.

5. Проголошення самостійности у 1-ій світовій війні і боротьба з російськими більшовиками.

6. Довготривала партизанська боротьба під час і після 2-ої світової війни.

7. Остаточний великий історичний акт – референдум 1 грудня 1991 року.

Чи треба більше доказів, щоб Переяславський договір вважати "переяславською леґендою"?

"Подарунок" Єльцина можна вважати образою для українського народу, й при найближчій нагоді Л. Кравчук повинен Єльцинові "зреванжуватися", вручаючи йому копію Валуївського циркуляра і Емського указу про заборону української мови. Або може копії публікацій про штучний голод? Хіба вже найвищий час, щоб росіяни перестали вважати себе нашим "старшим братом", а стати, як всі цивілізовані народи, тільки нашим північним сусідом. ❑

На військові теми

Володимир Молодецький

ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ ОДИН РІК ПІСЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ САМОСТІЙНОСТИ

Минув рік від того пам'ятного дня, коли Україна проголосила свою самостійність і разом з тим свою незлімну інтенцію творити Збройні сили України, свою Національну Армію. Як виглядає ця армія сьогодні, один рік від початку її творення? Оптиміст скаже, що армія є. Більшість вояків цієї армії, включаючи командний склад, склало присягу на вірність українському народові. Маємо Міністерство Оборони, маємо власну воєнну доктрину, маємо військові округи під командою генералів, які склали присягу на вірність Україні, маємо новобранців виключно з території України, які служать виключно в Україні, маємо військові школи й навіть маємо вже нових випускників з тих шкіл, які служать у нових ЗСУ.

Песиміст одначе скаже, що це все тільки на папері; що більшість генералів – це росіяни, які вправді склали присягу на вірність Україні, але їм все ж таки вірити не можна, в армії далі панує російська мова, далі маємо старі совєтські мундири, навіть не всі виконали приказ Міністра Оборони відносно української символіки на мундирах і по нинішній день на шапках деяких офіцерів можемо побачити червоні зірки, а наша молодь, замість бути гордою зі служби в своїй власній українській армії, з неї втікає. На Україні далі дислоковані окупаційні війська, які находяться під командою СНД, тобто Росії, які скриваються під плащиком так званих "стратегічних військ". Об'єктивну дійсність можемо знайти десь посередині. Не все є так, як ми хотіли б, щоби було, але солідний початок зроблений, і ми є, на мою думку, на доброму шляху. Риму за один день не збудували, а будова Української Національної Армії – це монументальне діло, яке вимагає часу, терпеливости, вміння і, понад усе, єдности.

Як це все розпочалося? Як розвивається? Читаючи українську пресу, зокрема військові газети й журнали, перед нами постає образ менш-більш такого процесу організації і розвитку ЗСУ: з одної сторони, події, які довели до проголошення Україною самостійности, прийшли несподівано; з другої сторони, їх можна було сподіватися. Знаємо, що всі імперії, які існували в XIX – XX столітті, розпалися. Розпалися імперії Австро-Угорщини, Туреччини, Англії і Франції. Залишилася тільки російська імперія у виді СССР. Її кінець був неминучий, але коли цей кінець прийшов, він

таки всіх заскочив. Україна, яка рік перед тим проголосила Деклярацію про Державний Суверенітет, використала грядучі події і проголосила самостійність. Рівночасно з проголошенням Акту Самостійности України, Верховна Рада прийняла рішення про творення власних збройних сил. Право українського народу мати свою власну армію було проголошене в згаданій уже Декларації про Державний Суверенітет, 16-ого липня 1990 р., і затверджене Верховною Радою України. Розуміючи, що без армії не можна ґарантувати безпеки жодної держави, що людство не дійшло до такого рівня, щоб армія не була потрібною, здаючи собі справу, що постала з ініціятиви України СНД (Співдружність Незалежних Держав) не є державою, і мати спільну армію було б не тільки нелогічним, але навіть небезпечним, Верховна Рада рішила будувати власні збройні сили.

Після проголошення самостійности виринуло питання: "Як творити армію?" Можна було, на зразок Балтійських держав, проголосити Совєтську Армію "персона нон ґрата" й вимагати її виходу з України, уряд міг почати формування армії паралельно до існуючих в Україні радянських формацій, або творити армію на базі існуючих в Україні воєнних округ: Одеської, Прикарпатської і Київської. Верховна Рада рішила прийняти той третій варіянт і підчинила всі війська, які находяться в Україні, за вийнятком так званих "стратегічних військ", Президентові України як головнокомандуючому ЗСУ. Наступним кроком у творенні Збройних Сил стає видання ряду законів, які уможливляють дальшу розбудову ЗСУ: Закон про концепцію оборони й побудови ЗСУ, законів про ЗСУ – про соціяльну й законну охорону членів ЗСУ й їх родин, про загальну військову службу, про емеритальне забезпечення виконуючих військову службу, про концепції воєнної доктрини, врешті розпрацювання самої воєнної доктрини. Починаючи з 3-го січня 1992 р., приведено до присяги на вірність народові України вояків: Київської, Одеської і Прикарпатської воєнних округ, як також моряків Чорноморської Фльоти.

Творення Збройних Сил України відбувалося етапами. Початком першого етапу можемо уважати день 16-ого липня 1990 р., тобто день проголошення Акту про Державний Суверенітет. Етап цей тривав аж до проголошення самостійности України 24-ого серпня 1991 р. Період цей характеризується різкою критикою совєтських збройних сил у всіх видах. В совєтській армії панує незаконність і жорстокі традиції, які часто доводять до побиття, а навіть смерти нових рекрутів. Наслідком того повстає організація матерів, яка домагається, щоби їх сини відбували військову службу виключно на території України. Під їх впливом, Верховна Рада України намагається не висилати рекрутів з України на службу поза її межі. Це стрічається з великим спротивом з боку совєтського командування.

Проґресивно думаючі офіцери висувають пляни творення Української Національної Армії і їх пляни знаходять підтримку Руху, Республіканської Партії і Партії Демократичного Відродження України, а їх ідеї включаються у програму тих партій. Між національно свідомими офіцерами постає антикомуністичне наставлення і перші офіцери покидають Комуністичну Партію України й вступають в членство інших партій. 2 - 3 липня 1991 р. в Києві, під патронатом Руху, проходить навчально-теоретична конференція, присвячена ідеї побудови Збройних Сил України. Ті всі продержавницькі рухи, які демонструються в Україні, не подобаються совєтській владі й ще весною 1991 року, на наказ головного політичного керівництва Совєтської Армії і Чорноморської Фльоти, починається нагінка й переслідування вояків, які виступають за самостійність України. Наприкінці липня 1991 р., не зважаючи на божевільний спротив командування, відбувається установчий З'їзд Спілки Офіцерів України, який, можна сказати, кінчає перший етап творення Збройних Сил України.

Другий етап починається після проголошення самостійности України та рішення Верховної Ради творити Збройні Сили України. Це короткий етап. Верховна Рада збирає інформації про настрої в армії і на підставі тих настроїв розробляє пляни її розбудови. Спілка Офіцерів України приступає до солідної праці для розбудови армії. З її лав твориться робоча група, метою котрої є розроблення законів в зв'язку з творенням Збройних Сил України. Врешті 3-го вересня 1991 року Верховна Рада назначує Міністра Оборони, котрим стає генерал-полковник Костянтин Морозов. Це короткий етап, але це вже перехід від думання над творенням армії до дійсної праці над її будовою.

Назначенням Міністра Оборони України кінчається другий етап і починається третій етап, який триває досьогодні. Цей етап знаменний дійсною працею. Приймаються закони, пов'язані з будовою армії. Наказом Міністра Оборони з військовонаукових інституцій підбирається до служби спеціялістів різних ділянок, військові школи починають навчання і появляються перші випускники. Триває праця над переведенням на українську мову й пристосованням до нових потреб різних статутів, вишкільних підручників і інструкцій. Триває повільна, але солідна підготовка до переставлення армії на українську мову. Армія проводить вишкіл, включно з маневрами великих формацій, при співпраці всіх родів зброї, які закінчуються успішно, й Міністер Оборони заявляє, що Збройні Сили України готові на відбиття кожного напасника. Один батальйон ЗСУ бере участь в лавах військ ООН у збереженні миру в столиці Боснії-Герцоґовіни, Сараєво. Праця над концепцією воєнної доктрини закінчується і Український Парлямент затверджує Воєнну Доктрину Збройних Сил України, яка своїм характером є чисто оборонною. Головні аспекти воєнної доктрини затвердженої Верховною Радою України, є такі:

- **Україна сама не розпічне воєнних дій проти жодної держави, хіба що сама стане об'єктом аґресії,**
- **Україна не має територіяльних претенсій до жодної держави й не уважає жодного народу своїм ворогом,**
- **Україна стоїть на принципі вирішування всіх міждержавних непорозумінь мирним шляхом і при помочі дипломатичних засобів,**
- **Україна буде будувати свої міждержавні відносини на підставі безпеки інших держав і є за повне збереження цілости своєї території,**
- **Україна бере участь в редукції військ і озброєння на підставі багатосторонніх і двосторонніх договорів, а також і односторонніх рішень,**
- **Україна не вмішується у внутрішні справи жодної держави, але залишає за собою право вжити Збройні Сили України під патронатом Організації Об'єднаних Націй, якщо це не противорічить її державним інтересам.**

Справа з Чорноморською Фльотою іде дещо повільнішим шляхом. Незважаючи на різні договори між президентом Кравчуком і Єльцином, командир Чорноморської Фльоти адмірал Касатонов, якого щойно недавно відкликано до Москви, робив все, що тільки було в його силах, щоб саботувати договори між Україною і Росією. Адмірал Касатонов впровадив психологічний терор проти моряків і офіцерів ЧФ, які прийняли присягу на вірність українському народові. Однак праця над творенням Військово-Морських Сил України продовжується. Міністерство Оборони назначило контрадмірала Бориса Кожина командуючим ВМС України, який взявся солідно до будови української фльоти. Недавно в інтерв'ю з газетою "Народна Армія" адмірал Кожин заявив, що Україна буде мати фльоту, яка буде складатися приблизно з сто кораблів, але не буде мати більше, як сорок тисяч моряків. Перший корабель української фльоти, збудований в українських доках – це командний корабель "Славутич". Дальше, адмірал Кожин повідомив, що готується до виходу в море сторожовий корабель "Гетьман Сагайдачний", закінчено будову сторожового корабля на повітряній подушці типу "Зубр". Україна, ведучи переговори з Росією про розподіл Чорноморської Фльоти, не сидить з зложеними руками, але продовжує будову нових кораблів. Незабаром Українська Фльота доповниться ракетним крейсером, кількома сторожовими й протипідводночовновими кораблями. Опрацьовано програму оновлення дизельноелектричних підводних човнів і удосконалення морської авіяції. Україна не бажає могутньої фльоти, але фльоти, яка буде достатня до захисту української незалежности. Військово-морська концепція, згідно з політичними принципами Верховної Ради, базується на принципі без'ядерности. Без огляду

на непорозуміння між Україною і Росією відносно Криму, а з окрема Севастополя, головною базою ВМС України буде Севастопіль, а пунктами базування – всі структури від Ізмаїлу до Маріюполя.

Будова збройних сил великої держави є дуже складною і вимагає багато детальної праці, й тому передбачується, що закінчення процесу розбудови ЗСУ закінчиться щойно в 1995 р. До того часу повинна закінчитися не тільки розбудова ЗСУ, але й мобілізаційна система й система підготовки резерв. Наприкінці 1995 року Українська Армія повинна начислювати коло 400 – 430 тисяч людей. ❑

Валентин Лабунський
військовий оглядач "Голосу України"

ВІН ПРИЙШОВ, ЩОБ ДАТИ ДЕРЖАВІ ЩИТ

Минув рік, закінчилася евфорія, і з'ясувалося, що шлях розбудови Збройних Сил України і справді тернистий, а поступ трьох військових округів і Чорноморської фльоти в напрямі перетворення їх у національну армію України загальмувався.

У чому причини кризи у війську і чи є вона? Відповіді на ці запитання дістав у кабінеті міністра оборони України генерал-полковника К. Морозова.

З вересня 1991 року командуючого повітряною армією генерал-майора К. Морозова 323 голосами і бурхливими оплесками народні депутати України затвердили міністром оборони. Він усвідомлював, що робить найвідповідальніший у

житті крок. А перші дні на посаді міністра переконали, що масштаби непевности свого становища новий міністер передбачив не сповна. З чого почати? За що братися? Де шукати допомоги? В уряді, у Верховній Раді дали чітко зрозуміти: тебе призначили міністром – дій. Але як? На кого спиратися?

Скільки було безсонних ночей, скільки тоді передумав генерал, вистраждав! Але твердо вирішив: назад шляху немає. Найважче було в перші місяці, коли новостворене міністерство репрезентував... лише один Морозов. Насамперед він намагався будь-що вийти на контакт з командуючими. Але ні Чечеватов у Києві, ні Скоков у Львові, ні Морозов у Одесі навіть говорити не хотіли. Москва взагалі вважала генерала Костянтина Морозова зрадником, і маршал Шапошников не стомлювався відбивати у війська телефонограми: "Генералу Морозовові не підкорятися, виконувати директиви тільки Генштабу...". Нижча ланка генералітету від нього також сахалася, як чорт від ладану, лише деякі знайомі молоді генерали,співчували. Були такі хвилини розпачу, що Костянтин Петрович не бачив жодних перспектив і тоді думав, думав, думав.

Власне, чому Морозов зголосився стати міністром оборони? Заради кар'єри? Відчув, що вітер дме в бік незалежности України і вчасно зорієнтувався? Ні, тоді він прийняв це рішення зовсім з інших міркувань. Дедалі частіше замислювався, в якій країні живемо, куди йдемо, хто ми серед світової цивілізації? СРСР і зокрема його Збройні Сили розвалювалися. Треба було шукати виходу, щоб цей процес не обернувся крахом для республік, а також і для рідної України, де народився, виріс, в землі якої спочивають його предки. Вже тоді він, військовик, не міг не знати, що незалежної України, як і будь-якої держави, не може бути без національної армії. І розумів, що починати розбудову Збройних Сил України треба не з чечеватових, а з простих офіцерів і солдатів. Отож почав їздити у війська, зустрічався з людьми, слухав, придивлявсь, аналізував. Гарячі голови тоді закликали оголосити війська, що дислокуються в Україні, окупаційними і починати формувати Українське військо з нуля. Аналізуючи всі "за" і "проти", генерал розумів, що така позиція призведе до крови. Гігантське, майже мільйонне військове угрупування оголосити окупаційним і сподіватися, що воно без спротиву складе зброю і розійдеться по домівках? Блеф. Та й хіба можна називати "окупантами" наших же батьків, чоловіків, синів, братів, які служать у війську? Стало очевидним, що майбутню Українську армію треба розбудувати шляхом трансформації Київського, Прикарпатського, Одеського військових округів та Чорноморської фльоти у Збройні Сили України.

Сьогодні, коли це завдання майже виконано, багатьом здається, що все це відбувалося саме по собі. І тільки Бог знає, що за цим стоїть – які труд, стреси, біль...

Українська армія нині вже на міцному підмурку: створено Сухопутні війська, які переходять на організаційно-штатні структури Західного і Південного оперативного командувань, Військово-Повітряні Сили України, які буде об'єднано з протиповітряною обороною, почато розбудову Військово-Морських Сил нашої держави. Хоча роботи тут ще непочатий край. Є лише організаційна група, яка формує майбутнє управління командуючого ВМС України. Є особовий склад військових моряків, які вирішили служити українському народові. На заваді створення військово-морської фльоти України стоїть одіозна постать адмірала Касатонова. Призначений заступником головкому ВМС Росії, він продовжує свавілля у Севастополі. Поводиться так тому, що відчув безкарність за свої вчинки. Якби ще на початку касатоновських "подвигів" вище політичне керівництво України поставило адмірала на місце, ми давно мали б свої ВМС.

І рік тому, і нині Морозові наполегливо пропонують формувати Збройні Сили України через так званий конкурс серед усіх бажаючих служити в Українській армії. Йдеться про те, щоб водночас звільнити всіх у запас, створити атестаційну комісію і кадри набирати через іспити, а вже потім приводити військовиків до присяги. На перший погляд пропозиція слушна, але чи можна здійснити її на практиці? Костянтин Петрович переконаний, що ні. Це призвело б до вибуху у війську, – вважає він. І хоч офіцери-українці з армій країн СНД наполягають на такому варіянті, мудріше розмірковує генерал, поступово замінюючи офіцерів, які не бажають служити в Збройних Силах України тими, хто хоче повернутися на Батьківщину. Українське військо вже позбулося такого баласту як 10-тисячний загін тих, хто відмовився присягати українському народові. На їхнє місце приходять військовики, які серцем і душею сприймають ідею державности України і хочуть служити її народові. Поступово, а не кавалерійським наскоком, у війську відбуватиметься ротація кадрів. Перевага віддаватиметься найкращим спеціялістам, найвідданішим, найсумліннішим.

Є люди, які говорять про те, що в Українському війську могутня "п'ята колона" Росії в особі тих, хто не сприймає ідеї незалежности України, виступає за реставрацію Радянського Союзу і єдиних збройних сил. Говорять навіть, що створюються якісь "боївки" – "трійки", "п'ятірки". Це цілковита нісенітниця, – стверджує міністер. – В армії, як і в нашому суспільстві, ніхто людей за національною ознакою не розділяє. Ми всі, українці, росіяни, евреї, болгари, татари – громадяни України. Я сам напівросіянин, але важаю себе патріотом України.

Багато розмов нині точиться й довкола засилля в армії так званого радикального націоналізму. Комусь вигідно поширювати чутки, що нібито у війську ледь не кожного офіцера змушують підписувати документ, у якому він засвідчує, що в разі необхідности воюватиме проти Росії. Та не документом засвідчують військові люди готовість захищати Вітчизну, а своїми переконаннями, відданістю букві й духові військової присяги! І не проти Росії настроюються воювати військовики Збройних Сил України, а проти будь-якого аґресора, і пліч-о-пліч боронитимуть рідний край всі сущі в Україні – українці, росіяни, греки, гагаузи...

Міністер завжди виступав і виступає проти політизації війська. Армія – це не місце для ідеологічних баталій. Але у Міністерстві оборони розуміють, що Українське військо існуватиме лише на папері, якщо особовий склад усім серцем і душею не сприйме національної української ідеї, якщо солдати, прапорщики, офіцери не знатимуть історії України, не володітимуть українською мовою. Саме з цією метою створювалося соціяльно-психологічне управління, яке очолює генерал Володимир Мулява. Знайомити особовий склад з героїчними бойовими традиціями українського народу, нести в казарми український дух, дух козацтва, січового стрілецтва, Боже слово, дбати про соціяльно-психологічне здоров'я військовиків, налагоджувати між ними ненасильницькі соціяльні відносини та нерепресивне, безконфліктне спілкування, здійснювати психологічний захист і адаптацію – ось головні завдання соціяльно-психологічної служби. Не ідеологи потрібні їй, а фахівці-соціологи, психологи, психофізіологи, народознавці, правники, культурологи. І жодних вертикальних структур, як це було в політорганах, жодних владних повноважень, жодного примусу, насилля, нав'язування.

Сьогодні лунає чимало заяв, у тому числі з високої трибуни Верховної Ради, що військо розкрадується оптом і вроздріб. Б'ють на сполох, вважає міністер, як правило, люди, які про порядки в армії довідалися лише недавно. Той, хто

прослужив у війську бодай років з п'ять, знає, що красти у війську почали не сьогодні. В союзній армії з цього жили і наживалися. Продавали все: обмундирування, бензину, зброю, техніку. За рахунок солдатів-"рабів" зводили дачі. Пиячили, знущалися з менших за званням, заохочували "дідівщину". І ці ганджі за рік, відколи Морозов міністром, не подолаєш. Необхідно змінити самий дух у війську, перетворити службу на справді священний обов'язок. Ось тоді нова ґенерація військовиків, ґенерація патріотів не буде красти сама в себе.

Багато неґативної інформації у пресі і щодо діяльности Комерційного центру при Міністерстві оборони. Але його і створено саме для того, щоб запобігати таким аферам, як продаж адміралом Касатоновим командного пункту. Міністер особисто контролює діяльність Комерційного центру і настроєний рішуче викорінювати будь-яку нечесність.

Усім, хто хоч трохи знайомий з ситуацією в нашій армії, боляче чути від людей, які й пальцем не ворохнули для розбудови Збройних Сил України: "Морозова – у відставку!" Він ніколи не тримався й не тримається за крісло. Готовий, якщо це буде на користь Україні, командувати ескадрильєю, полком, дивізією, армією. Але йому, як мовиться, держави шкода. Почавши створювати Збройні Сили України з нуля, за короткий час молодий генерал-полковник навчився бути виваженим, гнучким, мудрим. Йому вдалося набрати "команду" однодумців, хоч міністер відкидає принцип "новий начальник – нова свита" і завжди боровся проти блатів, родинности, протекціонізму. А у відставку він піде, якщо, не дай Боже, повернуться старі часи і генерала запитають: "Служитимеш Радянському Союзові?" ❑

("ГУ", ч. 229, 1992)

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ КЕРОВАНЕ Й БОЄГОТОВНЕ

В останні дні минулого року під головуванням тимчасового виконуючого обов'язки міністра оборони України генерал-полковника Івана Біжана відбулося засідання колеґії міністерства оборони України. Окрім інших питань, було розглянуто звернення до Президії Верховної Ради України, народних депутатів України Валерія Ізмалкова, Віктора Слюсаренка, Олексія Причкіна та інших (усього 155 підписів), в якому висунуті звинувачення на адресу Міністерства оборони і персональні міністра оборони України генерал-полковника К. Морозова.

З приводу цього звернення Колегія Міністерства оборони прийняла заяву, в якій категорично відхилила всі звинувачення народних депутатів.

Колегія Міністерства оборони запевняє, що незважаючи на протидію з боку колишнього МО СРСР, а також Головнокомандування ОЗС СНД протягом 1992 року в Україні створено Збройні Сили, які на сьогодні керовані, боєготовні і здатні виконати завдання по захисту суверенітету, державної незалежності та територіальної цілісності України. Колегія Міністерства оборони також категорично заявила, що в армії послідовно дотримується і впроваджується в життя принцип департизації, а ідейними засадами виховання особового складу є ідеї самодостатньої цінності людської особи.

Прес-служба Міністерства оборони України.

Володимир Трембіцький

ДУЖЕ ЗНАМЕННИЙ АКТ ВІЙСЬКОВОЇ ПРИСЯГИ

В польському часописі поміщено витяг тексту військового "Обіту", схваленого 15 серпня в Варшаві. Щоби змінити духовність польського війська, вилучено дотогочасний советського змісту акт присяги з хвальбою соціялістичних героїв з польськими прізвищами, серед яких видніє і Фелікс Дзержинський, творець ҐПУ в СССР в 1920-их роках, та дано ось що про нову присягу для польського війська. (Цікаво, хто є прикладними героями для війська України сьогодні?)

"Я, вояк війська польського, присягаю служити вірно Річепосполитій (тобто Республіці, В. Т.) Польській, боронити її незалежність та границі (...). За справу моєї батьківщини в потребі власної крови ані життя не щадитиму. Так мені допоможи Боже!"

Нотатка: "Останнє речення "Обіту" має бути інтеґральною частиною, але вояк може відступити від цієї релігійної фрази." Це означає, що атеїзм людини є респектований або замінений відповідною фразою з іншої релігії.

Міністерство військових справ рішило змінити назви військових округ ще із німецькими титулами на західних землях новими польськими, як от: "Механізований Гусарський полк з Ломжи", 6-ий полк піхоти Леґіонів ім. Маршалка Юзефа Пілсудського", 27-ий полк змеханізованих уланів" і т. п. А як з іменами полкових частин буде в нас? В 1918 роках такі назви існували.

3. Рівночасно, наказом Міністра оборони з датою 2 січня 1991 р. польське військо одідичило збройні традиції Польщі: Пястів, Яґеллонів, Першої Республіки Наполеонської доби, часу польських повстань 1830, 1861 років, Другої Республіки (1918 – 1939) та боротьби за незалежність в роках 1-ої та 2-ої світових воєн.

Наші завваги:

а) Порівняймо цей акт присяги із нашим 1918 р. з 20 липня – ясно дуже подібний зміст до польського тексту, а може й більше авторитетний.

б) Порівняймо польський "Обіт" із сучасним, встановленим недавно в Києві та публікований в нашій пресі у діяспорі. Кому присягає тепер вояк держави народу України – чи як?

Ясно – про релігійний додаток присяги "на святе Євангеліє" й мови не було дано в тексті присяги України. В Україні це ще поважна проблема після 70-их років антирелігійної боротьби в народі, нам зрозуміло.

в) Чи можливо діждатися нам одідичити традиції української зброї в історичній ґрадації: від Руської Держави, Галицько-Волинського Королівства, Козацьких періодів, Української Держави 1918 р. (за Гетьманату), Української Республіки (УНР) за 1918 та 1919–20 роки, із періоду до Визвольних змагань з років 1914 – 1918 (УСС) з часу повстанської війни за Україну 1941 – 1945 років. Так лише подумати, де ми в цьому питанні находимось ось тепер?

Відповідь: "Все нараз створити не можна, просто нонсенс, бо ж кожне міністерство відповідає за свої завдання.

І на кінець. За сателітної Польщі днем війська польського була дата 15 липня, як дата битви під Ґрунвальдом в 1410 році. Соціялістична опозиція ніяк не хотіла змінити цю невтральну історичну дату на нову, дразливу – протиросійську, яку таки польський Сейм схвалив, отже: 15 серпня 1920 року в річницю перемоги над росіянами, в т. зв. змагу за "вдержання Варшави", відомому в польському народі "Чудо над Вислою".

Питаємо яка дата для сучасного свята війська України буде встановлена: на 31 серпня (1919 року) з переможним соборним входом об'єднаних армій УНР та ЗУНР до Києва, чи якась інша гідна уваги й пошани дата?

ВІЙСЬКОВІ ПРИСЯГИ:

1919 р. – за Директорії УНР:

"Клянусь честю громадянина Української Народньої Республіки і торжественно присягаю Всемогучому Богу вірно Українській Народній Республіці служити, слухняно повинуватися її Верховній Владі Директорії, Правительству і Народній Армії.

Присягаю поважати і захищати накази і всякі припоручення їх по службі, точно їх виконувати супроти всякого ворога Української Народньої Республіки та трудящого люду, хто б цей ворог не був і де тільки воля Верховної Республіканської Влади буде вимагати: на воді, на суші, у воздусі, вдень і вночі, в боях, наступах і всякого роду підприємствах – словом, на кожному місці, у всяку пору і кожнім випадку хоробро і мужньо до останньої краплі крови боротися. Своїх військових частин, прапорів і зброї ні в якому разі не кидати, з ворогом ні в які, навіть найменші порозуміння не входити, завжди поводитись так, як цього військові закони та честь воїна-лицаря вимагають, в цей спосіб з честю жити і з честю умерти.

В цьому мені, Святий Боже, моя любов до України Рідної та її народу, допоможи!"

За Гетьманату:

"Обіцяю й присягаю Всемогущим Богом і святим Євангелієм, що буду служити, не жаліючи свого життя, вірно і щиро аж до останньої краплі крови Українській Державі і Ясновельможному Гетьманові, верховному вождеві Української Армії й флоту. Я буду ставити в усіх випадках якнайбільший опір ворогам Української Держави, буду пильнувати всіх інтересів Української Держави й свято берегти доручену мені службову таємницю і слухатись без заперечень усіх наказів для потреби служби й Держави, совісно виконувати всі мої обов'язки й нічого задля власної користи не робити такого, що перечило б моїй службі й присязі. Я ніколи не покину своєї частини й свого Прапору і в усіх випадках буду поводитися, як личить чесному, вірному, совісному, хороброму й свідомому (офіцерові, або воякові). Хай мені в цім Бог допоможе а закінчення цілую св. Письмо і Хрест мого Спасителя. Амінь."

Присяга Української Національної Армії,
командувач ген. Павло Шандрук (25 квітня 1945 року):

"Присягаю всемогучому Богові перед Його Євангелією та Животворящим Хрестом, не шкодуючи ні життя, ні здоров'я, скрізь та повсякчас під Українським Національним Прапором боротися зі зброєю в руках за свій Народ і свою Батьківщину – Україну. Свідомий великої відповідальности присягаю як вояк Українського Національного Війська виконувати всі накази своїх начальників слухняно й беззастережно, а службові доручення тримати в таємниці. Так нехай мені в цьому допоможе Бог і Пречиста Мати, – амінь."

Теперішня присяга Збройних Сил України:

"Я вступаю на військову службу і урочисто клянусь народу України завжди бути вірним і відданим йому, сумлінно і чесно виконувати військовий обов'язок, накази командирів, неухильно дотримиватись Конституції і законів України, зберігати військову і державну таємницю. Я клянусь захищати Українську державу, непохитно стояти на сторожі її свободи і незалежності. Я присягаю ніколи не зрадити народ України."

(Прийнято Верховною Радою України 6 грудня 1991 року) ❑

Омелян Кульчицький

СУПЕРГАРМАТА ДОКТОРА БУЛЛА

Д-р Джералд Булл вважається найбільшим винахідником різної зброї у нашому столітті. Однак особливу увагу заслуговує його винахід нових гармат, які стріляють багато дальше й точніше, ніж усі дотеперішні.

Булл народився в м.Норт Бей, в Канаді, 9-ою дитиною в сім'ї адвоката. Його мати, після породу десятої дитини, померла. Тоді малого Джеральда забрав на виховання дядько Ля Броссе. Тітка Едіт виховувала Ґері під залізною дисципліною, і, може зі страху перед нею, він занурювався у книжки. Улюбленими предметами були математика і фізика. Ґері закінчив середню школу на 16 році свого життя. Його післали до університету на студії, але через його молодий вік, Ґері міг вступити тільки до інженерного факультету. Після закінчення студій, професори університету рекомендували міністерству оборони взяти дуже здібного Булла до секретних дослідів над модерною зброєю.

Велика Британія вже в 1930-их роках проводила багато дослідів над зброєю, наприклад, радар, ком'ютери, літаки й інше, в Канаді, особливо в провінції Квебек, яка була рідко заселена й сім разів більша за Британію. У Кард досліджувано мініракету т.зв."оксамитну рукавичку". Вона була 2 м довжини, 20 см в діяметрі, важила 158 кг, мала 4 крила й була контрольована радаром. Гнана солідним пальним, вона осягала віддаль 4.500 м. Для дослідів нової зброї в Кард збудовано тунель довжиною 120 м. З нього випомповувано повітря, щоб симулювати атмосферу на різних висотах понад землею, й вистрілювано до нього гарматні стрільна. Інструменти фільмували і обчислювали, як стрільна в леті реаґують на різні умови атмосфери.

Канада не мала великого зацікавлення у дослідах зброї, тому д-ра Булла запрошено до Тікатінну, біля Довер, Нью-Джерсі, у США. Тут він познайомився з д-ром Мерфі, який згодом став начальником Балістичної дослідної ляборатогії США. Вони поприятелювали.

В 1957 році СРСР запустив першого супутника. Ця подія піднесла престиж СРСР у всьому світі. США залишилися позаду.

В той час Булл почав думати про зброю, котра могла б нищити ворожі сателіти. Він твердив, що можна збудувати супергармату, з якої вистрілювали б велике стрільно на ворожого супутника, стрільно розривалося б і один осколок потрапив би в супутника, знищуючи його. Таке завдання мала б виконувати для США протиракетна ракета "Ніке". Але вона мала коштувати 80 мільярдів долярів. Це були початки оборонної системи, яку згодом президент Реґан назвав "зоряною війною."

Американські аналітики передбачували, що СРСР на кожну ціль мав спрямованих зі своїх ракет 100 вибухових головок, одначе 95 відсотків з них були макети, щоб змилити ворожу оборону. Радар міг їх розрізнити щойно тоді, коли макети головок уже були в атмосфері, бо вони сповільнювали свою швидкість. Система Булла була практичніша і дешевша. Він твердив, що 40 см гармата може вистрілити 180 кг тягару із швидкістю 1.800 м на секунду. Він обчислював, що стрільно вилетить з жерла такої гармати зі скорістю 3.600 м на секунду. В 1969 р. Булл споїв три жерла, 40 см діяметром, розом 53 м. довжини, й вистрілив стрільно зі скорістю 3.000 м на секунду.

В той час Булл вже мав контакти з 30 державами. Він працював для Єгипту, Ізраїлю, Голляндії, Бельгії, Італії, Великої Британії, Венезуелі, Чіле й ін. Його

прозивали "чарівником зброї" або "паном, що все вміє". Праця д-ра Булла в ділянці зброї в Америці й його знання турбували Пентаґон, і йому запропоновано американське громадянство, щоб над ним мати більшу контролю. Булл його прийняв.

В той час США ще вели війну у В'єтнамі. СРСР озброїв В'єтнам прибережним 130 см гарматами з засягом на 30 км. Американські гармати стріляли тільки на 20 км. Американська воєнна фльота звернулася до Булла, щоб він сконструював стрільно, яке мало б засяг на 35 км. Через два місяці він це завдання виконав. Булл далі працював над конструкцією стрільна, яке мало б більшу скорість, летіло б дальше й розривалося б на більшу кількість осколків. Він винайшов стрільно, яке розривалося на 4.456 осколків, тоді як НАТО тільки на 1.358.

Під час війни в Анґолі в Африці повстанці хотіли повалити комуністичний уряд. До них приєдналася Південна Африка. СРСР вислав до Анґолі велику кількість модерної зброї й заохотив Кубу, щоб вона вислала добре вишколене й озброєне військо. Вони завдали повстанцям дошкульних втрат. Південну Африку змушено до відступу.

Південна Африка не мала доступу до модерної зброї, бо на неї було наложено ембарґо. Однак перемога комуністів не віщувала нічого доброго для США. В дію вступила американська розвідча служба СІА. Південно-африканський полковник військової розвідки Джон Кленсі зустрічається з представником воєнної фльоти США, котрий був приділений до СІА в Преторії, і просить про військову допомогу. Кленсі контактує його з полковником у відставці американського літунства, торгівцем зброї у Бельгії, Фростом. Фрост звернувся до Булла, кажучи, що він представник Ізраїля, і має замовлення на 15 тисяч стрілен до гармати 155 мм.

Булл замовив стрільна в "Гемберлейн Манюфакчурінґ" в Скрентоні, Пенсільванія. Він отримав ліцензію експортувати замовлення до Бельгії, де їх укомплектовано запальниками й вибуховими речовинами й вислано до Ізраїлю. Ізраїль мав відкриті стосунки з Південною Африкою й перевіз стрільна до Преторії, столиці Південної Африки, яка зробила друге замовлення на 50 тис. штук. Коли південна Африка ввійшла у воєнні дії, вона мала перестарілу советську артилерію з засягом 17 км., а комуністи вживали нові гармати, що стріляли на 26 км. Коли Південна Африка дістала моторизовані 42-тонні гармати "Ґ6", що стріляли на 40 км., ситуація зовсім змінилася. Комуністичний наступ зупинено й змушено їх і кубинців до відступу. Коли почали кружляти оскарження про нелеґальну продаж зброї, Південна Африка заявила, що сама збудувала гармату 155 мм і випродукувала до неї стрільна.

Тим часом М.Ченґ запросив Булла на секретну розмову до Лондону. Він сказав, що політика Китаю зміниться доосновно після відвідин президента Річарда Ніксона. Китай і США нав'яжуть добрі відносини, а їхнім спільним ворогом стане СРСР. Ченґ мав свої пляни відносно Булла.

Адміністрація новообраного президента Джіммі Картера почала слідство проти Булла, стверджуючи, що його трансакції зроблено нелеґально. Булла й його співробітника Ґреґорі поставлено під суд й засуджено на один рік тюрми й 105 тис. дол. кари. За добру поведінку Булл вийшов на волю через 4 місяці й 8 днів. Він був дуже огірчений на США, бо всі трансакції роблено через посередництво СІА, а Булл потерпів. Він переїхав на постійно жити до Бельгії.

В 1981 р. Булл і Ченґ полетіли до Китаю. Вони мали зустрічі з високими офіцерами й оглянули фабрики зброї. Фабрики, збудовані СРСР й його сателітними державами, були перестарілі. Китайці хотіли нової артилерії, бо від 1949 до

1969 рр. було 5 тисяч сутичок на кордоні з СРСР, і виявилося, що совєтська зброя якісно перевищувала китайську.

Булл склав всі пляни й зробив рисунки для продукції 155 мм гармати, котру продукувала австрійська фірма "Воест Алпайн Ко". Вона закупила від Булла в 1978 р. пляни за 2 мільйони дол. Тому Булл запропонував китайцям зробити замовлення в Австрії на гармати й нові стрільна – т.зв."своєкровні" (self-bleed). Суть в тому, що стрільно в леті до мети натрапляє на різні атмосферичні умовини, що сповільняють скорість й тим скорочують віддаль. Найбільша перешкода – це "повітряна діра", порожнеча, котру творить саме стрільно за собою під час лету. Булл винайшов малий моторик, якого вмонтував до стрільна. Під час лету моторик включався і спалював хемікалії, котрі витворювали газ. Цей газ виповнював цю порожнечу, і стрільно летіло дальше. Китай підписав з Буллом умову на 25 років на продукцію гармат 155 мм з жерлом на 180 степенів обороту, й нові стрільна,

Після закінчення контракту з Китаєм Булл працював над конструкцією найбільшої гармати в історії людства – супергатмати. Він знав, що німці в 1918 р. збудували були гармату, з котрої обстрілювали Париж з віддалі 120 км. Перед закінченням війни німці цю єдину гармату знищили. Булл почав шукати за інженерами, які знали щось про ту гармату, по старечних домах. Він мав щастя, бо зустрінув одного інженера, при допомозі пам'яти якого він відтворив пляни німецької гармати. В дальшому розвиткові супергармати й, врешті, загибелі д-ра Булла, вирішальну роль відіграв Саддам Гуссейн. Гуссейн мав великі пляни й розвинув шпигунську сітку в західних державах з метою викрадати найновішу технологію для продукції зброї. Своєю мілітарною силою він бажав стати провідником арабського світу й загрозити Ізраїлеві.

В 1980 р.Ірак почав війну проти Ірану. Америка й західні держави припинили продаж зброї обидвом воюючим сторонам. Зчасом однак декотрі держави знову почали їм зброю продавати: Південна Африка й Австрія продавали артилерію. Після 5 років війни Іран мав таких 350 гармат, а Ірак – 400. Артилерія – це вирішальна зброя в наступі й обороні, тому обидві сторони робили великі закупи. Обчислюють, що Ірак видав 14 мільярдів дол. на зброю. Польща продавала танки й протитанкові ракети, СРСР – літаки й ракети, Бразилія – "катюші", Китай – бомбовози, Франція - літаки "Міраж" й ракети "Екосет". Майже в усій продажі зброї посередничали Йорданія, Кувейт і Лівія. Кувейт позичив Іракові 15 мільярдів дол. на воєнні закупи.

В 1987 р. д-ра Булла запрошено до Багдаду за посередництвом іракського посольства в Бонні. Він не був рішений, чи їхати. Його син радився з бельгійським міністерством закордонних справ. Йому порадили – їхати, але бути обережним. Через Франкфурт Булл з своїми двома синами поїхали до Багдаду. Їх на кожному місці зустрічали величезні портрети Саддама Гуссейна. Булл мав пояснити своїм синам, що Гуссейн диктатор, однак араби мусять мати диктатора, щоб не опинитися в політичній анархії. Першого дня Булл зустрівся з міністром військової продукції Гуссейном Камілем. Він заявив, що Ірак зацікавлений найновішою артилерією, і після закінчення війни підпише умову на її закуп.

Булл з синами теж відвідали секретну базу совєтських ракет "Скуд", якими Ірак обстрілював іранські міста й мілітарні об'єкти. Бразилійські й европейські науковці, що працювали там, були переконані, що поліпшені ракети "Скуд" зможуть запустити супутника довкола Землі. До цього їм треба суперкомп'ютера, однак Булл, хоч не має до нього доступу, може сам подолати всі потрібні обчислення. Булл поінформував, що він плянує збудувати супергармату, яка зможевистрілювати супутників у простір. Для престижу й мілітарних цілей, Ірак

хотів мати свого супутника довкола Землі. На т.зв."мирні цілі" дослідження простору, Ірак призначив "необмежені" фонди. Повернувшися з Іраку, Булл почав працю над супергарматою. Однак найперше він мусив сконструювати її прототип-модель на одну третю менший. Цей прожект він назвав "Бейбі Вавилоном".

Математичні обчислення виявили, що одно-метрове в діяметрі жерло супер-гармати мусить бути на 155 м довге, має складатися з 26 секцій споєних разом; вага – 1.665 тонн. Жерло в основі буде 30 см товщини, а кінець матиме 6,5 см товщини. Замок гармати буде 4,5 м висоти, в якому зможе вміститися двох людей. Довжина цілої супергармати виноситиме 200 м.Гармата вистілить прилад величиною великої бочки, який в повітрі запустить супутника вагою 50 кг в орбіту довкола Землі. Супергармата не зачислювалася до зброї, бо вона мала служити мирним цілям. Булл домовився з Іраком, що за ціну 25 мільйонів дол. він збудує два прототипи й до одного року заінсталює їх в Іраку на рейки. Жерло прототипа буде на 46 м довге, діяметром 35 см і важитиме 113 тонн. Після випробування, мали бути збудовані дві супергармати – одна для випробування, а друга запустить супутника довкола Землі в 1993 р.

До того часу Булл вважався приятелем Ізраїлю. Він викладав балістику для високих старшин Ізраїлю, був дорадником у винаходах і продукції зброї. Він однак не погоджувався з тим, що Ізраїль контролює військову техніку, до котрої араби не мають доступу.

Булл зареєстрував фірму ATI (Advanced Technology Institute) для супергар-мати в Греції, бо Греція так само, як Бельгія, мала досить вільні закони для експорту-імпорту військової технології. Пляни мали бути виготовлені в Іраку, щоб ніхто не міг закинути, що це нелегальний імпорт. Складові частини до "Бейбі Вавилону" треба було закупити за кордоном, бо Ірак не мав засобів для такої продукції.

Булл почав розшуки за фірмами, які прийняли б замовлення. Це не було легко в Европі, бо тут була заборона на продаж зброї Іракові, а труби до жерла виглядали на зброю. Булл заперечував, що це пов'язане зі зброєю, бо ці труби призначені для нафтової промисловости.

Замовлення на продукцію жерла до прототипів прийняла фірма "Волтер Сомерс" у Бірмінґам в Англії. Ця фірма два рази зверталася до міністерства торгівлі й до британської секретної служби про апробату, і два рази відповідь була: прийняти замовлення. Права рука Булла, Ковлей, знайшов фірму для продукції труб до жерла супергармати. Це була "Шеффілд Форджермастерс". Її представ-ники поїхали до Бельгії, щоб обговорити деталі, і відразу запиталися, чи це не військовий прожект. Ковлей запевнив їх, що труби призначені для нафтової промисловости. Підписано замовлення для 52 труб на два жерла до супергармати.

Тим часом війна проти Ірану закінчилася. Під тиском ООН, Іран погодився на перемир'я. Заборгування Іраку виносило 100 мільярдів дол. Під час війни виглядало, що ООН був по стороні Іраку, однак після війни, як медії почали писати про "іракського різника" Гуссейна, який вживав газів навіть проти власного населення – курдів, світова думка змінилася.

Ірак став військовою потугою. Він захопив 40 відсотків іранської зброї. Закордонні науковці, які працювали в Іраку, вдосконалили гармату, яку назвали "Аль Фао", до тої міри, що вона стала найкращою у всьому світі. Вона вистрілювала стрільно вагою 109,4 кг на віддаль 57 км. Для вдосконалення ракети "Скуд", Гуссейн витратив 200 мільйонів дол.

В 1989 р. французькі, німецькі, англійські й еспанські фірми виконали частини до прототипу супергармати. Їх доставлено до Більбао в північній Еспанії,

де їх фірма "Форекс" монтувала. В березні один 155 мм і два 210 мм прототипи були готові, тільки стрільна ще не мали вибухових речовин. Для перевозу запропоновано ірляндський або совєтський літаки. Дорадник Булла радив Іракові взяти ірляндський літак, бо він не викликатиме великого зацікавлення, а величезний совєтський "Антонов" збудить підозріння. Ірак рішився на совєтський літак. Коли він прилетів до Еспанії, медії про нього негайно репортували. Ірак мусив подати залозі літака дані про вантаж. Обслуга літака повідомила про це Москву, і КҐБ напевно про нову гармату все довідалося. Все таки "Бейбі Вавилон" перевезено до Іраку й вмонтовано на рейки в горизонтальній позиції.

Тим часом у квартирі Булла почали діятися невияснені речі. Хтось залишив за собою видні сліди. Іншим разом хтось переставив відео на інше місце. Одного дня хтось пересунув меблі в його квартирі. То знову хтось залишив кілька соток американських долярів і бельгійських франків. Багаж після кожної подорожі Булла чомусь почав спізнятися на один день. Це були ясні попередження від американської СІА, англійської М16 чи ізраїльської служби Моссад за те, що Булл працював для Китаю та Іраку. Справа була небезпечна.

Тим часом в Іраку відбувся міжнародний показ зброї. Міжнародні військові медії були захоплені іракською артилерією, хоч не бачили прототипів супергармати. Під час виставки Булл згадав про дивні відвідини в його квартирі, й Ірак запропонував йому особисту охорону. Булл відмовився. Для злагідження ситуації Булл особисто поінформував Ізраїль про прожект "Вавилон". Ірак про це не знав. Одного дня, коли Булл повернувся з Іраку, на його ліжку на білому простирадлі лежав довгий чорний волос. Це вже була п'ята пересторога.

Влітку фірма "Шеффілд" мала першу секцію до двох супергармат готову. Її перевезено до Іраку без жодних перешкод.

В 1989 р. в канцелярії Булла відбулася розмова з його єврейськими приятелями в Парижі. Вони йому сказали, що Ізраїль все знає про його діяльність і вважає її загрозою для інтересів Ізраїлю. Коли він був у Мадріді, невідомий йому палестинець сказав, що його знищить Моссад. 22 березня 1990 р. Булла було застрелено 5 кулями в голову із заглушеного пістолету перед дверима його квартири в Бельгії.

В останній розмові сина Булла, іракська секретна служба сказала, що його батька знищила служба Моссад в порозумінні з СІА, бо Булл був американським громадянином. Кілька тижнів після смерти Булла, австрійський приятель родини Булла, котрий працював у розвідці, теж підтвердив, що це була робота Моссаду. Це саме говорено у приватних розмовах британської й бельгійської секретної служби.

В березні, 6 днів після смерти Булла, митниці в Лондоні й Нью-Йорку перехопили іракську спробу перепачкувати 40 американських механізмів, потрібних для ядерної бомби. Їх куплено в Каліфорнії, і їх мали перевезти через Англію до Іраку. В квітні, 20 днів після смерти Булла, британська митниця сконфіскувала 8 секцій, запакованих у скрині, прожекту "Вавилон". Це були останні секції до жерла супергармати д-ра Булла. ❑

Джерело: *"Arms And The Man", by William Lowther*

КОМАНДИРОМ БУЛА ЖІНКА

(Канадська сцена) - 19 серпня 1942 р. відбулася одна з найтрагічніших битв Другої Світової війни – битва під Діп. У своїй статті наш оттавський кореспондент Ларрі МакДоналд нагадує про значення цієї битви. В 1977 році, будучи кореспондентом телебачення, він їздив до Франції на вадзначення 35-ї річниці битви.

Вранці 19 серпня 1942 року британські військові сили вийшли на береги Діп, переважна більшість канадці – 5 тисяч із 6 тисяч, 50 американців, решта – англійські командири.

Битва була жорстокою. Німці виставили бойові пости. На один такий пост напали канадці. Перестрілка заалярмувала німецьку оборону.

Німці були приготовані до битви.

Канадці були буквально стерті їхнім вогнем. Повітряні і морські сили, які прийшли на підкріплення, також постраждали, але не в такій мірі.

Жодна з битв у Другій світовій війні, в якій канадці брали участь, не була так детально аналізована і критикована. Суперечки точаться далі. Ветеранам ця битва залишила гіркий спомин.

В 1977 році, 19 серпня, на вшануванні пам'яти битви і полеглих в ній, відбулися релігійні відправи на канадському цвинтарі. На 944 надгробних каменях викарбувані імена полеглих у тій битві, 707 з них канадські солдати. На кожному камені одні й ті ж позначки: ім"я,ранґа, номер, військовий підрозділ і дата смерти. Могили офіцерів і солдатів поруч. Всіх зрівняла смерть, – думав я.

Я підійшов до крутого спуску на кладовищі. Тут мені впав у вічі камінь з жіночим іменем. Чому тут, серед тисячів полеглих бійців похована жінка? Я придивився уважніше до напису. На верху побачив емблему Армії Спасіння, і нижче ці слова: "Генерал бриґади Мері Джанет Клімпсон, Армія Спасіння, 20 травня 1940, вік 56 років."

Пізніше я дізнався, що жінки, які служили в Армії Спасіння, носили те саме військове звання, що мали їхні мужі. Отже, вона була генералом бриґади. Через кілька років це звання було замінене на майора.

Але як Мері Клімпсон загинула й чому вона похована на військовому цвинтарі?

Виявилося, що Клімпсон загинула на дорозі Аррас в автомобілі Армії Спасіння, який обстріляла німецька артилерія. Всі, хто був в машині в той час, включаючи її чоловіка, залишилися живими. Вони загорнули її тіло в ковдру і продовжували свій шлях до м. Діп. Вони думали, що зможуть врятуватися в місті, яке, як вони зрозуміли, було під "прикриттям", тобто підлягало під договір про ненапад з обох боків.

Але то було не так.

Місто Діп обстріляно з повітря. Тільки через день вони могли поховати тіло Клімпсон. Пізніше, коли було готове військове кладовище в м. Діп, Клімпсон перепоховано. Кладовище під опікою цивільних організацій, таких як Червоний Хрест і Армія Спасіння, які співпрацюють з військовими організаціями і вирішують, хто має бути похований на військовому цвинтарі, і вирішили, що генерал бриґади Клімпсон має бути тут похована.

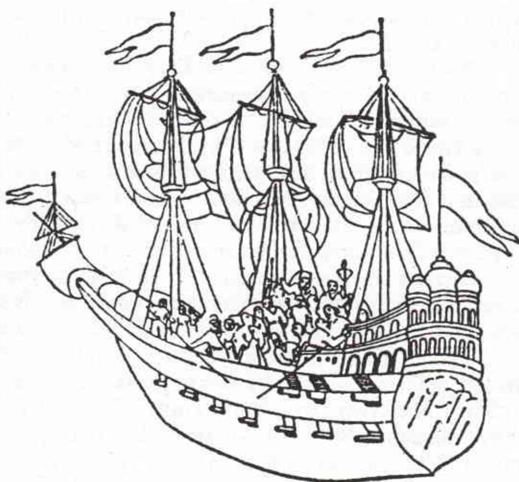
Список комісії нараховує похованих тут "944 чоловіки" англійських і з'єднаних збройних сил.

Насправді ж слід вважати "943 чоловіки... і одна жінка". ❑

Минуле

Микола Зубалій

ВІЙСЬКОВІ СУДНА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Стародавні гравюри, малюнки грецьких і арабських літописів, записи очевидців з Візантії та інших держав свідчать, що князі Київської Русі здійснювали річковоморські походи по Дніпрі (Бористену), Доні (Танаїсу), Бузі (Гіпанісу), Дунаю (Істеру), Дністрі (Тірасу), Чорному (Руському), Азовському (Меотійському) і Каспійському (Хвалинському) морях на лодіях, човнах та інших суднах. На це вказують також вишивки на стародавніх килимах, паволоках, що виготовлялися візантійцями та іншими народами. Про військові і торгові судна говориться в Першому Псковському, Першому Софіївському, Никонівському літописах та "Повісті временних літ". У стародавньому слов'янському рукописі "Житіє Бориса і Гліба" є малюнок військової лодії – однодеревки. В старинній билині, що описує один з походів київського князя Олега під іменем Вольги Всеславича, говориться, що за його князювання "будували суденця дубовії".

Літописець Нестор називає судна своїх предків лодіями, а інколи кораблями. Лише в одному місці, розповідаючи про військовий похід київського князя Ігоря на Візантію 941 року, вживає термін "скедія". Грецькою мовою цим словом, називали судно, побудоване на швидку руку. Візантійський імператор Костянтин VII Багрянородний (17 або 18.05.905 – 9.11.959) у своєму творі "Про народи", згадуючи про слов'янські судна, що 935 року разом з візантійською фльотою ходили в Італію, іменує їх словами "каравія", "карабос", що близькі до терміну "корабель", який вживається в старослов'янській вимові.

Деякі вчені думають, що слово "корабель" походить від понять "кора", "короб". Звідси, на їхню думку, виходить, що судна, які складали фльоту Аскольда, Діра, Олега, Ігоря і їхніх послідовників, у військових походах на Візантію, плелися з гілок, а потім обшивалися шкірою, як у глибоку давнину в римлян, тевтонів, скандинавів. Однак факти свідчать про інше. В IX - XI століттях у битвах з благоустроєною фльотою візантійців такі судна б не чинили будь-якого опору. Не витримали б вони і тривалих штормових походів морем.

Візантійці також називали судна Київської Русі "дромитами", що походить від слова "дромонь", яким означали продовгувату лодію, похожу на човен, який пізніше поширився серед запорізьких козаків. Це підтверджує думку про те, що в ранній Київській Русі були розповсюджені судна-однодеревки, виготовлені з стовбура одного дерева, як і в норманів.

На користь цієї версії свідчать і узагальнення російського військового історика Олександра Васильовича Вісковатова (1804 – 1858), який, посилаючись на "Путешествие в Тану Иосафета Барборо), відмічає, що землі Київської Русі були покриті густими лісами, в яких росло багато величезних лип та інших вікових дерев. За словами подорожуючих очевидців, з одного такого стовбура можна було збудувати суднооднодеревку, на якому могли вміститися 8 – 10 чоловік і така кількість коней.

Згаданий вище Костянтин Багрянородний теж засвідчує у своєму творі, що старослов'янські судна будувалися з "нарублених" дерев і однодерев. Набагато пізніше запорізькі козаки точно так виготовляли свої човни з однодеревного днища з набитими бортами. На цих суднах або дубах вони перепливали все Чорне море, роблячи набіги на турецьке узбережжя. Тому цілком природньо, що способи будівництва суден, які існували з давніх давен, могли залишатися на одній і тій же річці без великих змін протягом довгого часу. В осідлих народів усе залишається по-старому досить довго, бо старовинні способи суднобудування передавалися від батька до сина, від майстра до учня, від роду до роду. Ці правила, звичайно, не порушувалися і нашими предками. Їхні усталені звичаї теж освячувалися давністю і народними традиціями, які зберігаються багато століть.

Цікаву думку щодо існування у Київській Русі свого суднобудування висловлює відомий дослідник стародавнього Києва, академік АН України П.П. Толочко. Він стверджує, що в кінці IX – початку X століття на Подолі існував досить розвинений торгово-ремесловий посад з гаваною на річці Почайні, яка включала базування суден. Можна твердити, що на цьому місці відбувалося навчання мистецтв суднобудування, управління і проводження суден по Дніпру і Чорному морю, що тут вони будувалися, постачалися і ремонтувалися. При розкопках в обводнених шарах Подолу X століття знайдено велику кількість дерв'яних виробів, серед яких уключини для весел і інші частини суден. Це підтверджує передбачення, що крім привожених з північних притоків Дніпра лодій і човнів, у Києві у цей період будувалися свої судна як для перевезення товарів, так і для військових річково-морських походів.

У стародавніх російських літописах теж згадуються різні назви типів, суден: лодія заморська, струг, човен, лодія набивна. Перша назва свідчить, що це судно чужоземного походження. Його або купили, або захопили в полон, або збудували за чужоземною технологією. Воно застосовувалося для плавання по морях. Струги були, залежно від призначення, розмірів і глибини води – гостродонні, плоскодонні і овальної форми. Використовувалися переважно на річках і озерах для перевезення різних вантажів і людей. Пізніше струги стали парусно-гребними суднами, з однаково гострими носами з форштевнями і кормами. Човни застосовувалися як для плавання біля берегів і переправ через річки, так і в тривалих військових річкових і морських походах. Набивні лодії (пізніше набірні) будувалися як поморські судна і призначалися для далеких морських походів. Київський князь Ярослав Мудрий (біля 978 – 1054), порівнюючи судна Київської Русі за ціною, вказує, що заморська лодія коштувала три гривни, набійна – дві, струг – одну гривну, а човен – вісім кун. Ці ціни дають деяке порівняльне уявлення про обладнання, розміри і призначення суден того часу.

Про відносно точну величину старослов'янських суден можна судити з стародавніх літописів, у яких вказується, що на лодіях князя Олега у поході 907 р. було "по сорок мужів". Арабський історик Масуді (Іммам Абдуль-Хасан-Алі) стверджує, що в поході військової дружини Ігоря 913 р. на Каспійське море на 500 великих лодіях було по 100 воїнів в кожній. Костянтин Багрянородний говорить, що у спільному з візантійцями поході на Італію 935 р. на семи старослов'янських суднах було 415 "русів", тобто на кожному приблизно 60 чоловік. На лодіях, крім екіпажу і воїнів, розміщували також зброю, певну кількість продовольства, води, товарів для продажу. На цих суднах передбачалися місця і для захопленого в походах багатства, полонених, гребців. Наведені цифрові дані свідчать, що для далеких морських походів судна будувалися досить великі, які за своїми розмірами і призначенням відрізнялися від річкових. І ледве, чи заморські лодії були зроблені з одного куска дерева. Могло, правда, бути, що з одного дерева виготовлялося днище, а борти з окремих дощок.

З аналізи величини стародавніх суден виходить, що будувалися вони в Київській Русі кількома способами. Одні видовбувалися з стовбура одного дерева, інші виготовлялися змішано: днище випилювалося з одного куска дерева, а борти нарощувалися дошками, які набивалися одна на одну або пришивалися. Звідси і назви суден – набивник і шитик. Були типи лодій і човнів, які набиралися повністю з пиляних дощок. Пришивалася дошка до дошки лозою, висушеними риб'ячими жилами або віцею, виготовленою з кореня яловця.

Відомий російський військовий історик О.В. Висковатов каже, що вітрила для староруських суден, зокрема фльоти Ігоря, виготовляли варягоруси і слов'яни, які вважалися найкращими знавцями цієї справи, були досвідченими майстрами суднобудування і мореплавцями. Інколи вітрила для суден київських князів привозили купці, що торгували з розвиненою Візантією. Зокрема під час походу Олега 907 року, що завершився облогою Цареграда, візантійці пошили для княжих суден шовкові вітрила, а на човни підвласних Олегові слов'ян – полотняні, які за стародавніми переказами швидко рвалися. Тоді слов'яни відповіли, що не підходять їм чужі і напнули свої багаторазово перевірені в походах міцні полотняні вітрила.

Усі згадані судна були відкритими, без палуб. На них вмонтовувалися впоперек сидіння, упори для ніг, а на бортах у деяких пізніших суднах приладнувалися дерв'яні розвилки (уключини). Весла робилися з міцного легкого дерева. Вони були вальковї, розпашні, а пізніше – парні. За свідченням дослідника історії російської фльоти П.І. Блавенця, перші палуби на старослов'янських суднах з'явилися за київського князя Ізяслава II Мстиславовича (біля 1097 – 1154), який княжив в 1146 – 1154 роках. Літописи свідчать, що він і його послідовники з великою користю для дружинників застосували ці надбудови, відбиваючи зокрема напад на Київ володимиро-суздальського князя Андрія Боголюбського (біля 1111 – 1174). У лодіях під палубами ховалися весляри, у той же час поміст добре служив озброєним воїнам, які випускали на противника стріли, списи і т.п. Літописець Нестор пише, що ці судна надзвичайно дивували сучасників. Вони були дуже рухливі, бо мали великі весла на кормі і носі, могли плавати вперед і назад, не розвертаючись у тісних і вузьких місцях. Це було вигідно при веденні бойових дій на невеликих річках, обвідних навкруги старовинних міст і фортець каналах, при скупченні великої кількости суден тощо.

Той факт, стародавні літописи не розповідають нам про спорудження інших стародавніх слов'янських суден, крім людей київського князя Ізяслава II, наводить на висновок, що до нього замітних досягнень в суднобудівництві у них не було. А

те, що зафіксовано у літописах, було і багато років до цього. Записи Костянтина Багрянородного про будівництво суден за князювання Ігоря дають уявлення про добре організовану систему суднобудування. Усе це було давно, ще до виникнення Київської Русі, й передалося із покоління до покоління. Перші київські князі ледве чи змогли б організувати таку складну систему масового будування різних типів суден для далеких і близьких військових і торговельних річково-морських походів. Очевидно, що вони нічого нового не видумували, а лише скористали що було організовано багато років до них. Адже, судячи з записів стародавніх вітчизняних і зарубіжних літописців, що зафіксували перші заморські військові походи і торговельні відносини слов'янських племен з іншими народами, можна відмітити, що вони давно знали морський шлях на чорноморське і каспійське побережжя і відповідно з давніх давен володіли справою суднобудування. Це стосується більшости слов'янських народів, що проживали на лінії великого водного шляху "із варягів у греки" та багаточисленних притоках Дніпра.

Цікаві дані наводить Костянтин Багрянородний щодо будівництва і продажу суден у Київській Русі. Він відмічає, що у період князювання Ігоря багато суден припливало в Цареград з Новгорода, Смоленська, Любеча, Чернігова, Вишгорода, де було в той час розвинено суднобудівництво. Підвладні Київській Русі кривчі, лучани, древляни, дреговичі, сіверяни та інші слов'янські племена зимою рубали у своїх лісах дерева і будували з них як судна-однодеревки, так і набивні лодії. Після скресення від льоду верхів'я Дніпра і його приток вони приганяли їх до Києва на весняний ярмарок, витягували на берег і продавали місцевим і приїжджим купцям. На Подолі ці судна оснащувалися військовим, торговельним і іншим спорядженням, а потім відправлялися до Витичева (Уветичева), що стояв на правому березі Дніпра на 50 верст нижче Києва (тепер с. Витачів Київської області). Тут судна і їхні екіпажі готувалися до далеких походів на Чорне, Азовське і Каспійське моря. ❑

("Народна армія", ч. 117, 1992)

Микола Зубалій, провідний науковий співробітник НДУ педагогіки України, кандидат педагогічних наук.

Андрій Гречило

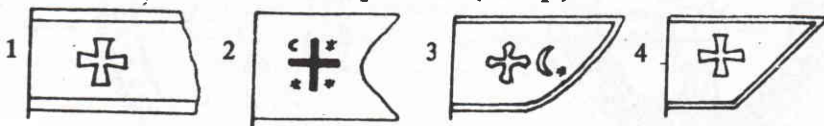
ПРАПОРИ ТА ГЕРБИ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

У дискутованому останнім часом питанні національної символіки багато уваги присвячувалось символам, які вживались українським народом з часів Вазвольної війни. Розвиток козаччини мав значний вплив на українське прапорництво і емблематику. Серед козацьких клейнодів, – військових знаків, реґалій та атрибутів влади, – почесне місце завжди займали прапори та печатка з гербом.

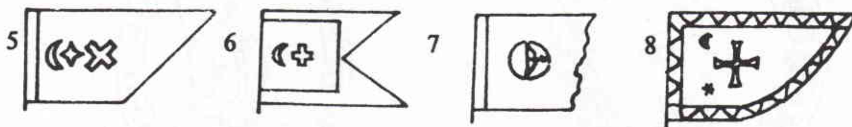
За літописом гадяцького полковника Григорія Граб'янки, вперше клейноди Війську Запорізькому було надано у 1576 р. польським королем Стефаном Баторієм: "... постави им корогов, бунчук и булаву и на печати герб рицер з самопалом и на голові колпак перекривлений..." Цієї версії дотримувалось багато істориків (зокрема – Д. Яворницький), хоча ряд дослідників вважали її гіпотетичною, оскільки "Літопис Граб'янки" був написаний на поч. XVIII ст., а поширена у польській історіографії роль Баторія як "організатора" козацького війська – значно перебільшена.

Проте ще із XVI ст. відомо, що наймаючи козаків для воєнних походів, чужоземні монархи дарували їм клейноди, які пізніше залишалися і використовувалися козаками. Так, 1593 р. імператор Священної Римської імперії Рудольф II передав запорізьким козакам для походу в Молдавію прапор; через рік його посол Еріх Лясота привіз на Січ ще один. Згадані прапори, як і корогви, даровані цісарем Максиміліяном та семигородським князем (з їхніми гербами), козаки втратили після поразки повстання під проводом Наливайка та Лободи.

Козацькі прапори, захоплені військами Радзівіла під Києвом та Черніговом (1651 р.)

1. – світловишневий; хрест білий; зверху і знизу - лазурові лишви.
2. – білий; хрест і зірки чорні; довкола червона лиштовка.
3. – білий; хрест, місяць і зірка червоні; лиштва червона.
4. – блакитний; хрест і лиштовка білі.

5. – блакитний; хрест, місяць і зірка жовті.
6. – білий; хрест, місяць і лиштва червоні.
7. – блакитний; коло, лук і стріла жовті.
8. – блакитний; хрест, зірка і місяць білі; мереживо біло-червоне.

У 1646 р. польський король Владислав IV передав козакам для походу на турків блакитного прапора з червонобілим орлом. Саме під цим клейнодом було здобуто перші перемоги у Визвольній війні в битвах під Жовтими Водами, Корсунем та Пилявцями. У лютому 1649 р. новий король Ян Казимир, визнаючи Б. Хмельницького гетьманом, передав через послів "нову королівську корогву, червону з білим орлом і написом: "Йоаннес Цасімірус Рех". Обидва ці прапори були втрачені 1651 р. під Берестечком.

Павло Алепський під час перебування на Україні 1654 р. бачив гетьманське знамено "из черной и желтой материи полосами". У Переяславі 8 січня 1654 р. Бутурлін передав царські прапори із зображенням св. Антонія, Теодосія і Варвари.

Після того, як 1655 р. козаки зняли облогу Львова, очевидець цієї події свідчить, що за Б. Хмельницьким несли білий прапор з його родовим гербом та червоний із зображенням архангела Михаїла, який простромлює списом змія, а також ще 34 прапори з гербами різних земель "крім орла польського в короні".

З цього видно, що Гетьманщина користувалась у XVII ст. різноколірними прапорами (існували також полкові, сотенні, курінні та інші корогви (великий полковий прапор), знамена та значки (малий полковий прапор). На них найчастіше були зображення хрестів, зірок, місяців, сонця, зброї та елементів народного декоративного мистецтва. Очевидець штурму козаками Чернігівського полку міста Гомеля 1651 р. подає: "Наступ почався 4 червня в неділю. О восьмій годині рано, при зміні варти, побачили спершу корогву червону з білим хрестом

Печатка П. Дорошенка
(1665 – 1669 рр.)

Печатка Самійла Кішки,
гетьмана, (1601 р.)

Печатка Б. Хмельницького,
(1648 – 1651 рр.)

Печатка Коша Чорноморських
козаків (1792 р.)

і білою обвідкою, потім показалась друга червона корогва, а коло неї три білі й дві чорні, і дві жовто-облочисті (тобто – блакитні), під ними 8 тисяч козаків кінних і піших вибраного війська". До Б. Хмельницького, І. Виговського, П. Тетері, І. Брюховецького, П. Дорошенка, І. Мазепи та інших гетьманів. Тільки після скасування гетьманщини у 1764 р. козак із самопалом зникає з урядових печаток України, але згодом з'являється на Кубані як знак Чорноморських козаків.

У XVIII ст. на Україні поширилися прапори з поєднанням блакитного і жовтого кольорів (так, у 1717 р. для пошиття прапорів Полтавського полку було закуплено блакитний та жовтий лудан, а також "справлено полковую короговь" – блакитну з жовтим хрестом). У 1758 р. було розроблено "абрись" для виготовлення прапорів Лубенського полку: на одному боці на блакитному полі було зображення козака із самопалом у золотому щиті (трактованому як "національний герб"), а на другому – полкова або сотенна емблема (на розсуд полкової канцелярії). Відомий подібний прапор Домонтівської сотні Переяславського полку (1762 р.) та інші. У XVIII ст. козак із самопалом зустрічається й на картографічних матеріялах як герб "Малої Росії" (на той час – Лівобережної України).

Національно-визвольна боротьба українського народу в XVI - XVII ст. сприяла дальшому розвитку українського прапорництва та емблематики, базованих на народному образотворчому і декоративному мистецтві. Вона мала значний вплив і на пізніше формування поняття національної символіки. Зокрема одним з проєктів Державного гербу Української Народної республіки, обстоюваних істориком-геральдистом В. Модзалевським та відомим графіком Г. Нарбутом, був золотий козак з самопалом на блакитному щиті, зверху як нашоломник пропонувався золотий знак князя Володимира – Тризуб.

Літопис Г. Граб'янки починався "Віршем на герб малоросійський".

Войска Запорожского воин знаменитій
Вооружен бодрствует отчизну хранити,
А ще и врагов, коих не зрить перед собою,
Обаче, -- оружіе готово до бою... ❑

("Козацька газета")

Герб України за проектом Г. Нарбута

Ф. Млинченко

ІСТОРИЧНА ДОЛЯ ЗОЛОТОВЕРХОЇ СОФІЇ

(скорочено)

Малюнок автора

Кому належить Софія Київська? Хочеться зупинитися на цьому докладніше, в історичному аспекті. Бо від того, хто стане її господарем, злежить збереження перлини української культури для нащадків.

Варто нагадати, що Українська церква своїм корінням сягає XI століття, коли вже існувала як незалежна, тобто – автокефальна (це слово грецького походження, що складається з двох слів – "сам" і "голова").Підпорядкування Царгороду було номінальним, бо з православного погляду єдиним Главою Церкви є Ісус Христос. Отож, споконвічною формою устрою Вселенської православної церкви була й залишається автокефалія, яка, за православними догматами, у всі часи підживлювалася Духом Святим. Тому будь-які незалежні церкви-сестри, перебуваючи у канонічному зв'язку та дотримуючися спільного богослужебного чину, мають особливості, що різнять їх у дрібницях. Автокефалія була звичним явищем у житті прадавніх народів апостольської доби. Бо прагнення до національної незалежности оусоблювалося в домаганнях церковної автокефалії з волі народу вже за найдавнічих часів. І народ України в цьому не є винятком. Він створив церкву, яка на час свого заснування, як і на сьогодні, була уособленням окремішности. Тому зазіхання на керівництво українськими віруючими з боку Москви є нелогічним. Та й те, що 1448 року церквою на Московщині було односторонньо проголошено її незалежність, тобто автокефалію, чим вона заперечувала своє п'ятсотлітнє (з часу заснування Української церкви) підпорядкування Київській митрополії, теж є свідченням не на користь великодержавницьких зазіхань Москви. І хоча сьогодні відсутні прямі докази того, що новозаснована князем Володимиром Церква Київської Русі відразу пішла шляхом незалежницької політики, слід зважити й на те, що сліди початкового церковного управління в Київській княжій державі свідомо затерто та понищено грецькими, а згодом московськими церковними колами, аби будь-що заперечити її самобутнє

життя, а отже й право на наступництво церковних святинь, якими є, скажімо, культові споруди. А куди подітися від того, що за володарювання Ярослава Мудрого собор єпископів у Києві обирає на митрополичий престол не когось, а українця Іларіона? Князь Ізяслав II у 1147 році, як і Ярослав Мудрий, нехтує благословенням Царгорода, поставивши митрополитом Української церкви знову ж таки нашого земляка – Клима Смолятича. Українцями були Митрополит Кирил, обраний на престол у 1243 році, та його наступник – Максим. Вплив Української церкви, як і визнання, були настільки вагомими, що аж до 1385 року литовські князі дотримувалися українського віросповідання, домагаючись від Царгороду дозволу на заснування окремої Литовсько-Руської митрополії. Та навіть той факт, що митрополит всія Русі у XIV столітті, живучи в Московії, носив титул Митрополита Київського, говорить сам за себе. Українська автокефальна церква з часу свого заснування жила самобутнім життям, розвиваючи притаманний виключно їй богослужебний чин, богословську науку, релігійну літературу, церковну архітектуру, іконопис і спів. Тобто, Українська церква від початку мала визначений національний характер аж до фатального 1686 року, коли царгородський Патріярх Діонісій зрікся зверхности над Київською митрополією, продавши її Москві за "три сорока соболів і двісті червоних". І хоча собор Царгородської церкви вже наступного року визнав неканонічність ухвали Діонісія, реліггну московську експансію, яку Росія розпочала від часу Переяславської угоди, вже ніщо не могло зупинити: 1687 року з-під юрисдикції київського Митрополита відібрано Межигірський монастир, а 1688-го – Києво-Печерську Лавру. Архимандритів сюди починає наставляти Москва від себе, маючи на меті нищити найменший прояв незалежності нашої Церкви. Києво-Могилянська Академія, осередок европейської культури й науки, 1819 року Катериною II уподібнена трьом іншим духовним академіям імперії. Вона починає слугувати єдиній меті – найретельнішій русифікації духовного стану на Україні.

З огляду тільки на наведені факти, питання, кому слід повернути Софію Київську, не викликає сумніву в УАПЦ. ❑

("Народна газета" ч. 12, 92)

Збори з нагоди століття "Енеїди" Котляревського 1898 року у Львові.

Сидять зліва: Михайло Павлик, Евгенія Ярошинська, Наталія Корбринська, Ольга Кобилянська, Сильвестер Лепкий (Марко Мурава), Андрій Чайковський, Кость Паньківський.

Стоять у першому ряді: Іван Копач, Володимир Гнатюк, Осип Маковей, Михайло Грушевський, Іван Франко. У другому ряді: Іван Петрушевич, Філярет Колесса, Осип Кишакевич, Іван Труш, Денис Лукіянович, Микола Івасюк.

Пишуть в Україні

Ігор Федик

ЧИ БУЛИ ДИВІЗІЙНИКИ КОЛЯБОРАНТАМИ?

Ще донедавна згадувати в Україні про дивізію "Галичина" було смертельним гріхом, тому будь-яка інформація про її утворення і бойові дії була за сімома заслонами. Радянські пропаґандивно-карні органи засекретили її, сховали від народу, від учених і політиків. А якщо й траплялася якась невеличка інформація, то вона була настільки спотворена і перекручена, що кожну краплинку історичної правди доводилося "розшифровувати".

Та й тепер, коли про діяльність дивізії появився друкований матеріял, а молоді галичани, не шкодуючи сил і часу, з запалом будували пам'ятник полеглим українським воякам під Бродами, реакціонери зруйнували цей пам'ятник національної звитяги.

На жаль, тернистий і водночас геройський шлях 1 УД УНА і сьогодні трактується за висловом Володимира Дашковича, деякими "принципіялістами лише – як коляборантський шлях.

Переді мною книга відомого українського історика з діяспори Ореста Субтельного: "Україна. Історія", що вийшла друком у 1991 р. в Києві. Книга користується величезною популярністю в Україні, є майже в кожній родині в Галичині, в кожного учня школи. Чекають на неї по всій Україні. Справді-бо, нарешті дочекалися такої історичної книги, якої треба. Годиться її перевидати і швидше розповсюдити на південних і східних теренах України, по школах, ліцеях, вищих школах, офіцерських курсах тощо. Це була б, я думаю, найбільша вдяка професорові, який чимало попрацював, щоб її написати.

Майже напам'ять знаю цю книгу Ореста Субтельного. Вчу по ній дітей. Але одна думка професора не дає мені спокою. Щось не дає мені повністю згодитися з ним. Скільки не читаю – сумніваюсь.

Шановний професор у пошуках історичної правди і, мабуть, будучи "принципіялістом", один із підрозділів своєї книги (стор. 408-410) назвав "коляборанціонізм" і в ньому подав коротеньку історію творення дивізії "Галичина". Оце мене і мучить. Хочу спробувати заперечити авторові книги ось у який спосіб. Насамперед спитаю: "Чи й справді 82 тис. галицьких юнаків добровільно записуючись у це формування знали і усвідомлювали, що вони – насамперед коляборанти, а не патріоти рідної землі?!. Чи 13 тис. вояків дивізії "Галичина" в смертельному котлі під Бродами і Золочевом вмирали також із такими внутрішніми переконаннями?! Я розумію, що історія вірить фактам, подіям. Але є ще психологія! Є психологічні чинники як окремих особистостей, так і нації. Я не вірю (і не тільки я, а й навіть мої учні) і ніколи не повір'ю, що Україну, ідею національної держави, одвічне

і незбагненне прагнення до волі заступили, затінили якісь інші сподівання, політичні розрахунки чи ще щось. Це психологічно і національно неможливо.

Вони вмирали за Україну, а не за політичний компроміс. Колябораціонізм – це трагедія тактики, це драма компромісу, це драматичний пошук дороги до волі, а не внутрішня характеристика дивізійників, не їх національне переконання. Вони спроможні були на подвиг в ім'я вільної України, однак історична ситуація їм запропонувала саме такі умови подвигу.

Не мали себе за коляборантів, а лише за патріотів-вояків і ті, хто після жорстоких боїв у Словенії та Австрії перебував у Ріміні, а далі – на важких роботах в Англії та в інших державах. Не вважають вони себе такими і нині.

Україна до смерти для них – не знищена, життєва мета та ідея, до якої вони йшли чесно (ця чесність вимірювалася не чим іншим, а життям!), вірячи, що може шляхом компромісу вдасться здобути власну державу.

Можна пошукати в історії чимало аналогій, де українці шукали компромісу з кимось, щоб у якийсь спосіб наблизити власну державу. Чи можна вважати Петра Дорошенка коляборантом, він же хотів здобути волю Україні за допомогою чужинського війська. Не був ним і гетьман Іван Мазепа, закликаючи військо Карла XII в Україну. Не були коляборантами і вояки УГА, які тимчасово приєдналися до більшовиків. Не можемо звинувачувати і Симона Петлюру за договір 22 квітня 1922 р. з поляками.

Була мета – українська держава – і був історичний контекст, несприятливий для України, де перетиналися різні чинники, внутрішні і зовнішні, скриті і явні, де перехрещувалися наміри і долі багатьох народів, де розігрувалися політиками "живі" шахові партії. На цій історичній площині опинилися наші хлопці, що мали надію при допомозі чужинців подолати найстрашнішу і найпотворнішу диявольську силу XX сторіччя. Вони йшли з однією страшною силою проти ще страшнішої. Вони не відсиджувалися у затишку, вони не ховалися по домівках, вони вийшли історії назустріч, вони пробували вписатися в історичний контекст. Кінець – драматичний, важкий. Але ж драматичним був і початок, і дорога. Чи не так?

Зрештою, напевно, вони думали, що в процесі цієї страшної, кривавої, історичної драми щось таки зміниться, і будівництво української держави матиме інший поворот. Спитаймося хоч би у поляків, чи були їх прадіди коляборантами, які десятками тисяч вступали в армію Наполеона, щоб визволити Польщу? Таких історичних аналогій є багато в долях різних народів.

Ми не мали держави, ми хотіли її мати, тому вмирали наші юнаки за свою ідею в чужинецьких арміях з надією створити свою українську армію, створити українську державу. ❑

("Поклик сумління", Львів, ч.3, листопад 1992)

Михайло Федоренко

УКРАЇНСЬКА ДИВІЗІЯ "ГАЛИЧИНА"

Ще донедавна ми знали про неї менше, ніж просто мало. Радянські історики, що вряди-годи згадували її, вибухали нестримною лайкою.

Двадцять років тому Клим Дмитрук, що заробляв на хліб насущний боротьбою з так званим українським буржуазним націоналізмом, писав у книжці "Свастика на сутанах" (видана, звичайно ж, у "Політвидаві", який продукував офіціозну ідеологочну продукцію): "Націоналістичні верховоди поряд із святоюрськими "достойниками" галасливо агітували молодих галичан вступати до "СС Дивізіон Галіцієн". Серед завзятих агітаторів зустрічаємо немало оунівських писак, що, звивши сьогодні кубельце на Заході, одчайдушно "доводять" незалежність "політичного курсу ОУН від німецької потуги"... На роль одного з провідних ідеологів націоналізму на Заході претендує тепер вихованець уніятів Лев Шанковський, який останнім часом видав кілька книжок і статей про "самостійницький курс ОУН" у період другої світової війни. Та під час створення дивізії Шанковський і гадки не мав про "самостійницькі змагання". В довжелезних статтях у "Львівських вістях" зразковий виученик нацистського міністерства пропаганди, за його таки власними словами, над усе старався "зацікавити широкі кола українського громадянства організацією нашої (?) майбутньої військової одиниці". В статті "Що таке модерна стрілецька дивізія?"... Шанковський, вихваляючи "бойову міць" формованої фашистами дивізії, агітував молодих галичан записуватися до неї, щоб у лавах німецької армії якнайскоріше взяти участь у "боротьбі з одвічним ворогом – Москвою".

Перепрошую читача за довжелезну цитату. Наводячи її, я хотів показати два, сказати б, типові моменти з писань радянських істориків про дивізію "Галичина". Перший – виставляння дивізійників такими собі яничарами, зарізяками, розбійниками, що пішли на службу до фашистів, аби боротися проти рідного народу. Другий – огульне, навіть брутальне перекреслювання досліджень, істориків з політичної еміграції, постійне нав'язування читачеві думки, що їхні твори – то звичайнісінька апологія злочинів, безсовісні самовиправдання, політична демагогія.

Чи й треба казати, що навішування ярликів – абсолютно непродуктивний метод роботи історика, який повинен перш за все осмислювати прихований механізм подій, прагнути зрозуміти логіку вибору людей, поставлених у трагічні ситуації, коли жорстока епоха категорично змушує визначитися: з ким ти і проти кого, за що готовий накласти головою на безжальній косовиці смерти.

Під час другої світової війни український народ опинився між двома імперіялістичними хижаками – фашизмом в особі Німеччини та комунізмом на чолі з кремлівськими верховодами. Тяжко було йому зорієнтуватися, яке зло страшніше. Одні намагалися вірити Сталінові і його опричникам, інші сподівалися, що війна може принести крах більшовицькому режимові і його імперії, пов'язували з нею сподівання визволити Україну з імперіяльних пут, утворити незалежну державу. Тільки сьогодні нам стає відомо, яким масовим був опір червоній комуністичній ідеології в Україні в часи, починаючи від 17-го року. Новим етапом боротьби з нею стали передвоєнні і воєнні роки. "Оця боротьба велася у різних формах – у формі підпільних організацій, громадського спротиву

і опозиційних зговорень, та, врешті, ця боротьба змушувала навіть одягти чужий, часто ненависний, мундир. Між тими, які в дуже молодому віці побачили жорстокість більшовизму на тисячах невинних жертв у тюрмах Галичини при втечі перед німецьким наступом 1941 року та пізнали нащівну силу російського комунізму для України, опинилися ті, яким майже п'ятдесят років тому довелося одягнути німецький мундир. Їх називають "дивізійниками", а були вони вояками дивізії у системі німецької зброї СС (Waffen -- SS), яку спершу називали "Галичина", а згодом – 1-ою Українською дивізією Української Національної Армії, – пишеться в передмові до книги "Українська дивізія "Галичина" (Матеріяли до історії), виданій 1990 року Братством колишніх вояків 1-ої УД (Торонто – Нью-Йорк).

Як відомо, спянілі від своїх перемог над Червоною армією німці в перші місяці війни анітрохи не допускали навіть самої думки про створення в складі збройних сил вермахту іншонаціональних частин. Навіть два батальйони "Нахтіґаль" та "Ролянд", утворених ще до початку війни Організацією українських націоналістів під проводом Степана Бандери, було розформовано. Але катастрофа під Сталінградом змусила фашистських верховод переглянути свої категоричні самонастанови й погодитися на формування для вермахту военних структур з національним принципом. Власне, ще до Сталінграду було утворено так звану РОА (Российскую освободительную армию), штабом якої буцімто керував Андрій Власов, колишній червоний генерал. Але насправді Власов був командиром без війська – навербовані в концтаборах і з перебіжчиків батальйони закріплялися за німецькими дивізіями, а штаб Власова використовувався тільки як пропоґандистська та вербувальна інституція. Доречно сказати, що за документами педантичних у таких речах німців усього в різних дивізіях налічувалося майже мільйон солдатів РОА.

Губернатор Отто Вехтер вважав Галичину – колишню провінцію Австрії – абсолютно "своєю" територією. Впливовий, високопоставлений чиновник в усій ієрархії Фатерлянду мислив трохи інакше за інших діячів, які не мали бажання "ділитися золотом перемог над Москвою зі східними тубільцями". Як пише в своїй монографії "Військова Управа та Українська дивізія "Галичина" Роман Колісник (Наукове Товариство ім. Шевченка в Канаді, Торонто, 1990): "Галичину Вехтер уважав за спеціяльну країну, в якій якнайскоріше слід відновити німецькі впливи, що перервалися з упадком австро-угорської імперії. Він хотів "перевиховати" українську молодь Галичини, виплекати в ній "галицьку" реґіональну свідомість", щоб в майбутньому "злити цю свідомість у загальну німецьку"... Для цієї мети він бачив можливість у створенні української дивізії, яка, з одного боку, скріпила б німецькі збройні сили, а з другого, мала б вирішальний вплив на виховання української молоді з метою її "германізації".

У березні 1943-го Вехтер одержав од Гіммлера благословення створити "галицьку дивізію", що ввійде до складу частин СС. А вже в квітні розпочато набір до неї добровольців. Як свідчить дослідник з Канади Мирослав Малецький, за травень і червень, зголосилося понад вісімдесят тисяч. Однак до дивізії було відібрано тільки тринадцять тисяч.

Провідник Українського Центрального Комітету Володимир Кубійович згодом у своїх спогадах писав: "Постало питання, чи нам солідаризуватися з творенням дивізії, чи це має бути тільки ініціятивою німців. Думки були поділені. Були застереження, що дивізія постає в час, коли доля Німеччини майже вирішена, що з творенням дивізії не пов'язані політичні зобов'язання з боку німців, що німцям не можна довіряти, а врешті – що існування дивізії утруднить

наше становище в майбутньому щодо західних альянтів... Дивізія "Галичина" постала б і без нас, але тоді український чинник не мав би впливу на її характер і на захист інтересів українського вояцтва. Дивізія скріплювала наш стан посідання в Галичині та могла його зміцнити й на інших землях. Тільки в складі німецьких збройних сил могло постати реґулярне добре вишколене й озброєне велике українське з'єднання, яке при сприятливій для нас ситуації могло стати зародком української національної армії, без якої не могла б існувати українська держава; можна було мати деяку надію, що цією сприятливою ситуацією буде хаос, що постане на українських землях після програної німцями війни". Отже, покладено було – всупереч розрахункам фашистських керівників – цілковито взяти під опіку всі пов'язані з "Галиччиною" справи, яка бачилася українським політичним діячам із зовсім іншим призначенням, аніж їй відводили діячі вермахту. Ветерани Армії УНР і колишні "усусуси" (українські січові стрільці) – хто був молодший – поспішали записатися до дивізії, старші ж узяли на себе клопіт по роз'ясненню в масах не декларованої офіційно мети створення її, окресленню політичних перспектив України за тієї умови, якщо вона матиме національні збройні формування.

До створеної німецьким командуванням Військової Управи, яка мала опікуватися справами "Галичини", ввійшло чимало відомих українських політичних діячів: Осип Навроцький, Андрій Палій, о. Василь Лаба, Михайло Кушнір, Володимир Білозір, Михайло Хронов'ят, Іван Рудницький, Євген Пиндус, Степан Волинець, Любомир Макаруша, Юрій Крохмалюк, Зенон Зелений...

"Хто були люди, які погодилися увійти до Військової Управи у воєнний час, після битви під Сталінградом, коли Східний фронт повільно, але безупинно котився на Захід? – пише уже згадуваний попереду Р. Колісник. – Чому вони взяли на себе нелегкий обов'язок виконувати завдання у своїх відділах, будучи свідками німецьких порядків в Галичині й нестерпного гніту та визиску в наддніпрянській Україні та на Волині?.. Без сумніву, на їхнє рішення мав вплив Володимир Кубійович, провідник Українського Центрального Комітету, якого вони всі ближче знали". В. Кубійович вирізнявся з-поміж інших тодішніх політичних лідерів рідкісно глибоким державним мисленням, умінням проґнозувати події і ситуації, а також знаходити в кожній із них несподіваний ефект. Дивізія "Галичина" – одне з промовистих тому свідчень. Досить також сказати, що цій справі великої ваги надавав митрополит Андрей Шептицький, який твердо стояв на тому, що Україна повинна мати свою армію.

Водночас з'явилися і протидивізійні тенденції – головно з середовища ОУН. Значна частина з її керівників категорично вважала, що тільки УПА може бути єдиною вирішальною силою в боротьбі за вільну Україну, а "Галичина" – то справа і принизлива, і неефективна. Вони намагалися протидіяти формуванню дивізії, зірвати набір до неї, випускали листівки з закликом до населення не вірити в українськість цього з'єднання в рамках збройних сил вермахту. Однак згодом реальні контакти частин дивізії та УПА засвідчили, що вони в кінцевому підсумку мають одну й ту ж мету, що між ними немає принципового антагонізму, отож воякам не складає особливих труднощів знайти порозуміння. Історики з діяспори наводять чимало прикладів того, як ішли упісти на вишкіл до "Галичини", а потім поверталися назад, як дивізійники передавали їм зброю та амуніцію, як упісти часто переховували їх у своїх лісових володіннях.

До речі, відомий польський політичний діяч, міністер Ігнат Матушевський, розповідаючи своїм співвітчизникам про українську дивізію "Галичина", на сторінках "Газети Польської" писав так: "Ось арґументи, якими виправдовували

українці конечність військової співпраці з німцями"... Ми не маємо іншого вибору. Нас чекає смерть зарізуваних баранів. Воліємо боронитися. Вигляди того, що чекає українців у Галичині, дає поступування москалів на Радянській Україні. Винищено там уже перед війною цілу інтеліґенцію, а всіх, що бажали хоч би культурної автономії, заслано щонайменше на Воркуту. Сьогодні поведінка Совєтів виглядає так, якби йшлося про винищення самого українського племени. Екзекуції йдуть в ліку на мільйони. Ми змушені до позірної співпраці з німцями. Перш за все тому, що як виявляється й ви, поляки, окрім союзу з Англією та Америкою, не маєте можливости перешкодити, щоб Совєти на польських землях не поводилися як найгірші варвари. Отож, не думайте, що співпрацюємо з німцями для перемоги Німеччини. Просто не хочемо, щоб перемога Англії, Америки та Польщі над Гітлером застала нас у гробах. Тому будемо боронитися..." За свідченнями істориків, польський міністр ніколи не відзначався проукраїнськими симпатіями. Тому в його словах не могло бути ніякої апології "Галичини". Тільки виразна констатація фактів, об'єктивна інформація про них своїх співвітчизників.

Війна йшла до свого завершення. Німці зазнавали поразок і повільно відсувалися на Захід. Дивізію "Галичина" було кинуто на оборону Львова під Броди. Тут Червона армія зосередила величезні сили для наступу. Завдяки раптовому проривові вона взяла в оточення кілька німецьких дивізій, а разом з ними у українську "Галичину", яка зазнала в тих жорстоких боях великих втрат. Згодом колишній поручник піхотного полку дивізії Любомир Ортинський писав про той факт у контексті визвольних змагань українського народу від часів громадянської війни: "Ми пішли під Броди, щоб на визвольному шляху поставити ще один дороговказ, що веде до Волі. Там, у стіп Маркіянової гори, принесли ми кровну жертву молодого українського покоління, що зроджене в бурі революції, виховане на традиціях Маківки, Крутів, Чортківсьої офензиви і Львівських "Бриґідок", зміст і ціль свого життя вбачало у здійсненні заповіту великого Коновальця: "Здобудеш Українську Державу, або загинеш у боротьбі за неї". Як бачимо, не приречену гітлерівську Німеччину боронили вчорашні гімназисти й студенти – очевидно, кожен з них добре знав, що її справа безнадійно програна. Вони розуміли, що на них покладена та ж роль, яка була в студентів та гімназистів, які понад чверть століття тому вирушали з Києва під Крути. Галицькі юнаки, як це відчуваємо із спогадів уцілілих у вогненних смерчах, вважали себе духовними спадкоємцями тих, що йшли на вірну смерть, заступаючи дорогу червоній орді під орудою ката українського народу Муравйова.

"Галичина" вирвалася з оточення, її передали до Чехословаччини, далі посилали для боротьби з Тітовськими партизанами в Юґославію. У березні 1945 року було створено Український національний комітет, який одразу ж видав декларацію про початки формування Української національної армії (командувачем її було призначено генерал-поручника Павла Шандрука). "Галичина" входила до неї під назвою Першої української дивізії. Але війна вже скінчилася. До конфлікту між колишніми союзниками, ймовірність якого припускали українські провідники, не дійшло.

Дивізія (за винятком тих, хто перейшов до УПА й продовжував боротьбу) здалася в полон англійським військам. Вояки її тривалий час перебували в таборах інтернованих. Сталін категорично вимагав од союзників, аби йому видали дивізійників на розправу. Над їхніми головами заламувалися силові лінії великої політики держав-переможниць. Видати Москві полонених означало цілковито визнати її зверхність там, де вона для цього не мала ніяких прав чи підстав.

1948 року вояків-дивізійників було відпущено з полону, й вони стали ще однією хвилею української політичної еміґрації, що попливла до далеких чужих берегів. 1949 року в Мюнхені заснувалося Братство колишніх вояків Першої дивізії Української національної армії. Нині головна його управа в Канаді і США. Братство надає нам велику допомогу в справі розбудови незалежної української держави. Нарешті завершилося те, про що мріяли вони, беручи до рук зброю, в що не переставали вірити впродовж цих довгих десятиліть у чужих краях. ❑

("Народна газета", Київ, ч. 48-49, 1992)

Роман Іваничук

"БЛАГОСЛОВИ, ДУШЕ МОЯ, ГОСПОДИ"

19 лютого 1992 року на пленарне засідання Верховної Ради було винесене питання про державний герб України – тризуб. Найскладніше і найважче питання, якщо брати до уваги, що розстановка сил в українському парляменті після проголошення Акту Незалежности майже не змінилась: реакційна прокомуністична група "239" зменшилась на якийсь десяток депутатів, проте не перестала бути більшістю, і якщо після провалу путчу комуністи принишкли, присягнулись, злякавшись арештів, то тепер, відчувши повну безкарність – бо ж комісію депутата Гайсинського в справах гекачепістів фактично розпустили, – знову, ніби нічого й не трапилось, підвели голови, і народ ще раз побачив на їх парсунах такий знайомий більшовицький оскал.

За допомогою різних дипломатичних хитрощів Народній Раді й Президії Верховної Ради, при підтримці Президента, вдалося затвердити синьо-жовтий прапор і мелодію державного гімну "Ще не вмерла Україна", проте знали ми всі, що проти трузуба українофобія стане стіною. Ще б пак! Історія синьо-жовтого прапора доволі молода, бо сягає всього навсього становлення козацької республіки, на яку посягав й ніколи не називав її спільною колискою жоден московський історик, гімн України народився сто з чимось років тому. Але тризуб!.. Прийняття тризуба державним гербом України – що й сталося, незважаючи на запеклий опір російських шовіністів і українських перевертнів – примусить Москву переглянути всю імперську історію: де ж ділося враз тисячолітнє царство, коли його геральдика почалася фактично з двоголового петровського орла? Які зараз версії видумуватиме академік Лихачов, а може, вкуситься за лікоть, пошкодувавши, що не наважився – через Петлюру й Бандеру – оголосити володимирівський державний знак гербом Третього Риму!

Та парлямент таки прийняв гербом України тризуб й назавше цим припинив дискусію, хто серед слов'ян є старшим братом: старшинства, власне, нам не треба; ми мусили нарешті оголосити світові, де і коли розпочалася наша національна історія.

Розуміли це українофоби, які на засіданні Верховної Ради цілий Божий день воювали з тризубом. І програли. Тож подумав я тоді зловтішно: нарешті Москва втратила Київ! Вісім століть тому руками Андрія Боголюбського сягнула вона по древню столицю Руси-України, щоб, знищивши її, забрати собі історичне ймення й навіки записати Київ в аннали московської історії – першою, неіснуючою вже, столицею Володимиро-Суздальського, а потім і Московського князівства.

Нищення Києва – історично, фізично і морально – тривало вісім століть. Йому ніколи не вдалося стати столицею Гетьманщини; його славну Києво-Могилянську академію живцем забрали в Москву і Петербург; національну друкарню й багатюще "древлєхранилище" Печерської Лаври наказав спалити Петро І; Київ вирізував більшовицький бандит Муравйов; у Києві підривали золотоверхі собори російсько-комуністичні герострати – не назвете жодного іншого народу, який би так терпеливо й методично знищував чужу столицю тільки для того, щоб назвати її історично своєю. Не здогадалися лише зробити гербом Московщини тризуб! Та ні, здогадувалися і навіть писали про це в пресі, та до такого грабунку не дотяглися руки московського ординця; герб наш освятився українською державністю 1918 року.

Останнє нищення Києва відбулося в 1964 році: аґент КГБ Погружальський спалив українську національну бібліотеку. Я сам бачив, як вона горіла. Старанно пересипані червоним фосфором стародавні фоліянти – наша історія і наша слава – палали мов солома, і вмисно запізнілі пожежники не могли вогонь загасити водою, бо ж вода підтримує горіння червоного фосфору... Люд мовчки стояв і споглядав на нечувану національну катастрофу, не відали вони іще того, що саме в цей момент зазнали нищівної поразки: трагедія пробудила наймолодше покоління борців, які рішуче виступили проти окупанта і через три десятки років видобули із попелу очищений у вогні національний герб, увіковічнивши його на щитах і документах. ❑

("Просвіта", Львів, жовтень, 1992)

Наші сусіди: Польща

ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ,
ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ ЛЕОНІДОВІ КРАВЧУКУ,
ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРОВІ УКРАЇНИ ЛЕОНІДОВІ КУЧМІ

Ми, українці міста Перемишля, звертаємось до найвищої влади Української Держави з проханням захистити нас та залишки нашої культури, які ще не встигли зруйнувати польські шовіністи в Перемишлі та околицях.

Від віків жили тут наші предки, будували храми Божі, інші культурні споруди, розвивали своє духовне життя і все, що надбали, передавали від покоління до покоління для підтримання в народі всього найкращого. Божі храми, збудовані руками жителів міста Перемишля й околиць, служили не одному поколінню. Вони були одиноким місцем, де ми могли спокійно, сьомого дня тижня, як голосить Святе Письмо, посвятитись для Бога, помолитися, послухати слова Божого. Такий стан тривав до 1944-1947 років, коли комуністична влада Польщі й Радянської України домовилися, щоби силою викинути з наших земель українське населення. Знищили майже всі наші культурні споруди: церкви, кладовища, будинки культури, пам'ятники нашим визначним і заслуженим людям, школи. Все це зробили польські шовіністи, щоб не залишити жодного сліду, що тут жили українці. Влада Української Радянської Республіки бачила і знала, що тут діється із залишеними в Польщі їхніми братами, та не прийшла нам з допомогою. Але і сьогодні ми не відчуваємо, що маємо свою Незалежну Українську Державу, свій Парлямент, свій Уряд. Дуже часто переслідує нас думка, що ніхто нас не захищає, ніхто не спитає: чи ви ще живете? Чи чуєтеся часткою великого українського народу? Чи підтримуєте свою культуру? Чи маєте де молитись? Чи ваші діти мають рідну школу? Іноколи здається нам, що наша мати Україна забула про нас, про своїх рідних дітей за її межами.

Не віримо, щоб ви не знали про те, що сьогодні не віддали нам жодної церкви з тих, що споконвіку були наші, що їх будували наші предки, що в них вони і молилися; що ми тепер поневіряємося, а нам кажуть: "Моліться в костьолах. Це все одно, Бог один". Натомість ми знаємо, що український уряд віддав полякам десятки костьолів, навіть там, де молиться лише кілька родин польської національности, а ми в Перемишлі, де проживає кілька тисяч українців греко-католицького обряду, не маємо де спокійно помолитися. Віддали нам, щоправда, один польський костьол, але в ньому немає нашого українського духу, і кожен куток підшептує, що ми тут тимчасово (хоча й передали нам його на вічне користування), що і це буде нам відібране.

У місті стоїть наш Катедральний Собор, в якому відправлялися наші Богослуження майже 200 років. Тепер користають з нього кармеліти босі – монахи латинського обряду. Собор цей завершується прегарним куполом, який для кожного українця в Польщі є символом нашої культури і нашого буття в перемиській землі. Тепер, щоб знищити все українське, розбирають цей купол, а наші прохання до польського Єпископату, Уряду та інших чинників нічого не помагають. Собор цей представляє велику вартість як архітектурна споруда. У ньому знаходиться великої цінності каплиця св. Миколая, а також спочивають тлінні останки трьох наших владик, які внесли багато доброго для розвитку нашої культури. Кажуть, що причиною розібрання купола є загроза його завалення, але то не відповідає правді. Тому звертаємося до Вас, найвищих представників Влади в Україні, з "криком" душі про порятунок. ❑

Комітет рятунку Перемиського Собору.

("ЛУ", ч. 50, 1992)

Михайло Косів
народний депутат України

НЕ РУШТЕ СВЯТИНЮ

"О Боже милий, знову лихо".
(Тарас Шевченко.)

15 жовтня 1992 р. я опублікував на сторінках "ЛУ" матеріяли про винищення українців у Боснії, про сплюндрування вибухівкою української святині – найкращого храму українського народу на балканській землі, який збудували в минулому столітті перші тутешні переселенці з Галичини. А кілька днів тому дійшов до мене новий "крик" болю з сусіднього Перемишля.

Не буду втручатися в конкретику: загрожує чи не загрожує обвалом дерев'яна баня міського Катедрального Собору Івана Хрестителя – це справа перемишльських реставраторів, але якщо навіть так, то його треба реставрувати, а не зліквідовувати. Тим паче, що й у середовищі самої польської людности немає одностійної думки щодо дальшої його долі. Процитую уривок із статті польського автора Здзіслава Шеліги: "У зв'язку з тим, що воєводський реставратор пам'яток висловив недавно попередню згоду на знесення купола, на його оборону виступила група людей мистецтва, в основному – плястиків, які вислали у цій справі відповідного листа генеральному реставраторові. Автори листа наголошують на необхідності "охорони панорами міста", визнаючи, що власне цей елемент (себто купол – М. К.) для багатьох поколінь вписаний у силует міста, збагачуючи його неповторну красу". (Газета "Пограниччя", 6 листопада 1992 р.).

Зі свого боку нам би хотілося наголосити на необхідності "охорони панорами" почуттів добросусідства між Україною і Польщею, встановлення "панорами" сприятливого політичного клімату на їхньому пограниччі. Бо чи не вистачить уже руїн? Наведу ще одну цитату з ілюстрованої книги Олега Володимира Іванусіва "Церква в руїні; Загибель Українських Церков Перемиської Єпархії", виданої 1987 р. в Канаді Науковим Товариством ім. Шевченка у серії "Бібліотека українознавства", том 56 (книга вийшла старанням українського греко-католицького Товариства св. Софії). Не буду розповідати про вміщені тут кольорові фотографії – це, як сказали би самі поляки, "вигляд нужди і розпачу" – наведу лише ось цю статистику: "На сьогоднішній час з 689 церков, які існували в 1939 році, – 346 церков уже зруйновані або в такому стані, що реставрувати їх неможливо; 245 церков перебрали римо-католики (тобто поляки. – М. К.) і уживають їх як костьоли; 61 церква ще стоїть в доброму або можливому стані, але закриті або уживаються на несакральні цілі; 28 церков перебрала і уживає Православна Церква; 9 церков затримані як музейні заклади української церковної архітектури. Деякі з них стоять на первісному місці, а деякі перевезено на музейні площі. Більшість деканатів Перемиської Єпархії знаходилися в етнографічних границях поселення українців. Тут населення в 1939 році ділилося на : українців – 65%, поляків – 25%, жидів – 8%, інших – 2%" (С. 23).

Подані цифри стосуються 15-ти повітів, у яких споконвіку жили українці, і які входили у Перемишльську Єпархію. Польський дослідник Ришард Бриковський дає ще й таку клясифікацію: з названої кількости церков 6 походили з 16 ст., 25 – з 17 ст., решта припадає на 18-19 ст. Тепер тільки з фотографій можна собі уявити, які це шедеври українського дерев'яного, а подекуди – мурованого зодчества. З їх загибеллю втратила не лише українська культура, втратив світ, бо

ніде більше чогось подібного немає. А пам'ятки українського іконописного малярства з тих часів, культові предмети, стародруки, які зберігалися у цих церквах, – де вони тепер?

І, нарешті, хочу повідомити: від 1 січня 1990 р. кількість римо-католицьких громад в Україні зросла з 92 до 452, польським релігійним громадам передано 360 храмів.

Але ж бо добросусідські стосунки між державами можуть розвиватися тільки на паритетних засадах. ❑

("ЛУ", ч.50,1992)

В. Ґоцький

ДО ПОЛЯКІВ, ЯКІ ДУМАЮТЬ

Нині немає вже людини, яка би не здавала собі справи з факту, що на Сході Европи наступили величезні зміни, які сміливо можна очеркнути як тотальну революцію. До голосу прийшли народи, які довгими роками були поневолені, експлуатовані, але при тому дозрівали під національним оглядом.

Для Польщі, яка віками була насильно включена теж в орбіту Сходу Европи, з якої старалася всіма силами вирватись – тотальна революція повинна бути більш зрозумілою, як іншим народам, бо ж вони самі лиш недавно обтряслися з політичного поневолення й розгортають свої сили для самовстановлення.

Тому зовсім природним явищем є, що саме Польща перша держава визнала незалежність України та вітала її з днем проголошення самостійности. Але при тому помічається, що офіційне визнання далеке від визнання України як самостійної держави у вільній сім'ї Европейської Спільноти, у щоденному житті, у способі мислення поляків.

Пережитки давного, віками плекані стереотипи у відношенні до України та її змагань до самостійности, всякі міркування пересічних людей на сторінках преси, опити публічної опінії – вказують, що дух минулого до тої міри затемнив сучасні переміни, що полякам просто не під силу зрозуміти як слід сучасний стан та подумати про майбутнє.

** * **

Читаючи польську пресу та новійші публікації, які заторкують справи польсько-українського порозуміння, постійно зустрічаю такі явища, які саме унеможливлюють пересічним полякам переступити оту межу між 1920 і 1990 роками.

Поляки, хоча пережили самі як політичні так і соціяльні злами, все ще живуть мрією про Україну як терен експлуатації, як "Дике поле", яке можна використати, насадтити свою культуру, а в потребі приборкати збройно. При тому забувають, що революція відбувається у людських душах, що людський елемент домінує над територією. Чи референдум 1. 12. 1991 р. в Україні, в якій нині живе понад 25% неукраїнців, таки нічого не сказав?

Поляки постійно покликаються на закони, на міжнародні договори тощо. В той сам час ми оперуємо, в першу чергу, станом розселення наших людей – елементом етнографічним, бо політичних законів, договорів ми не мали, бо не мали своєї державности. Отже, для нас вихідною точкою є закон моральний, спертий на етнографічній базі.

Третім чинником, з якого наші сусіди не здають собі справи вповні – це збройне завоювання т. зв. "Кресів східних" та накинення нам польського

громадянства без нашої волі, а радше проти нашої волі. Ми почували себе лиш формально громадянами Польщі лише тому, що жили на границях Польщі. Але ми ні на мить не забували, що ми живемо на своїй етнографічній території, насильно включеній до Польщі.

А тепер перейдім до т. зв. стереотипів, якими поляки годували роками своє суспільство, а які були сперті на фальші, на злобній інтерпретації чи т. зв. вуличній пропаґанді.

Перше, це постійні закиди, що український національний рух – це чужа вигадка. Раз – це Австрія, другим разом – Москва, а врешті – Берлін. Поляки не хотіли бачити, що національне освідомлення розвивається закономірно не лиш серед українців. Й замість усвідомити собі цей природний розвиток, упростили справу "міґом" – вигадкою про "чужу інтриґу проти Польщі". Молоді польські дослідники цю фальсифікацію відкрили й про неї одверто пишуть, відкидаючи її.

Черговим фальшем є вигадка, що український націоналізм був на послугах "Абвери" чи НСНП, а українці загалом ґерманофіли. Нині німецькі документи ясно вказують, що саме ОУН вважалась для німців найбільш небезпечним та найбільш винищуваним середовищем. Ніхто не перечить, що й націоналісти шукали контактів з німцями, які силою, яка тоді в Европі могла змінити повереальний уклад сил та розбити московського гіганта, бо лиш у погромі більшовизму ми мали надію бачити Україну вільною. Але це не була коляборація, але шукання можливости звільнити Україну з московських оков, та не за всяку ціну.

Й останній стереотип – ОУН, УПА, УГВР – хоча є достатня кількість документарних (а не псевдодокументарних, спертих на спогадах чи оповіданнях очевидців) – про жорстокості УПА, про фашистську ОУН та про колябораційну УГВР, і цей арґумент не сходить із шпальт газет. ОУН у своїх початках мала деякі ціхи модного тоді в Европі фашизму, але з хвилиною організації збройного спротиву проти більшовиків та проти німецької партійної знаті – того роду атрибути були виеліміновані життям та твердою дійністю.

Польський дослідник Пайонк, на підставі судових актів та зізнань членів УПА на Люблінщині, приходить до переконання, що більшість закидів проти УПА – це несовісні вигадки. Він стверджує, що люди з УПА – це такі самі люди, як ми, що вони боролися у струнко зорганізованих формаціях за самостійну Україну, а не з особистих спонук; що вони не мали нічого спільного з коляборуванням з ворогом, що дисципліна була сувора, а за всякі виломи були строгі кари. Врешті, що серед членів УПА не було антипольського наставлення, але була ясно поставлена неґація більшовицько-польської співпраці. Та що поляки Волині, а згодом і Галичини потерпіли то не тому, що вони поляки, але тому, що тісно співпрацювали, переховували та інформували ворогів України – московських більшовиків-партизанів, вістря яких було звернене не так проти німців, але саме проти українського населення та українського підпілля.

А на практиці ми бачимо: в Україні звернено полякам понад 400 костьолів – і Польщі досі звернено 9 із 500 сконфіскованих церков. У Перемишлі, де колись було чинних 27 церков, нашу Катедру насильно привласнили поляки, а українці моляться в чужій – подарованій. А це засаднича різниця – мати свою власну, прадідами здвигнену, а молитись в чужій, подарованій з ласки. Моральна залежність і зобов'язання до вдячности, а не законне право власности.

Антинародний акт "Акція Вісла" донині не є осуджений урядом, ані відповідні закони не прийнято, щоб люди могли вернути на свої прадідні садиби, на свою рідну землю. В той час полякам, виселеним з Поділля, надано право повороту у родинні місця та наділено землею та помешканнями таки урядом України.

Польська меншина в Україні вже має законом ґарантовані права на свою культурну та організаційну окремішність, коли в Польщі донині діють писані і неписані закони на приспішену асиміляцію української меншини, на заколонізовання української етнографічної території на захід від границі Буга та Сяну. Акцію цю розпочали комуністи, а продовжує далі некомуністичний вже уряд і низова адміністрація.

Наведені приклади не одинокі, але наглядно вказують, як далекі від офіційного визнання Української держави є практичні дії, які з того факту повинні випливати. З другої сторони, вказують, як важко польській публічній опінії позбутись своїх колишніх імперіялістичних навичок у способі думання та як важко усвідомити собі сучасні зміни як на Сході, так і в цілій Европі. А без усвідомлення собі отих пересудів та фальшивок в оцінці ситуації дуже важко знайти шляхи порозуміння та нав'язування добросусідських відносин між двома сусідніми народами, між двома самостійними державами. ❑

Б. Баран

ЗРОЗУМІТИ УКРАЇНЦІВ

Польський журнал "Культура" в своєму числі за липень-серпень опублікував обширне інтерв'ю свого кореспондента з проф. Анджеєм Вінценсом, сином відомого приятеля українців, ентузіяста Гуцульщини, Станіслава Вінценса.

Підставою інтерв'ю була аналіза польсько-українських відносин у XX столітті. Для поширення аналізи, було впроваджено також частинно аналізи польсько-німецьких відносин у передвоєнній Польщі.

Підставою непорозумінь була завжди необ'єктивна інтерпретація історичної дійсности, все на користь того, хто її інтерпретував. Боротьба за Львів була для поляків незрозуміла, бо Львів завжди був польський. Так само німці не могли зрозуміти звідки на Шлеську з'явилися поляки, коли там завжди були "сльонзаки" і Шлеськ був німецький. Гіндербурґ народився в Познані, Людендорф під Познанем. Поляки так сильно прив'язані до східніх частин передвоєнної Польщі, що і сьогодні мають "Товариство охорони пам'яток Львова". Одначе розсердило одного поляка, коли в Києві, серед гербів міст України, були герби Перемишля і Холму. Для нього це був доказ, що Україна хоче ті міста відібрати. Але поляки забувають, що Холм і Перемишль – це старі руські отже українські князівства, в яких є старі українські єпископства. Щецін ніколи не був польським, а Шлеськ і разом з ним Вроцлав протягом історії належали до Чехії і панівними мовами була німецька і чеська. І коли сьогодні у Вроцлаві є Товариство приятелів Львова, то також вільно українцям заявити, що Перемишль і Холм були столицями українських князівств.

На такій базі історичних подій розвивалися відносини між цими двома народами. Почавши від Берестейської унії, польська сторона не дотримувала прийнятих умов. В ній було запевнене українським єпископам місце в польському сенаті, що наступило аж двісті літ пізніше, під кінець існування вільної Польщі і то тільки для Митрополита. Політика Польщі не залишала Богданові Хмельницькому іншого вибору, як угоду з Москвою, хоча вже при підписанні цієї угоди висланник царя з погордою відкинув вимоги козаків, щоб він присягнув в імені царя.

Переходячи до часів Першої світової війни, проф. Вінценс наводить тези книжки польського автора Мацея Козловського "Між Сяном і Збручем". Автор висловлює погляд, що коли б не було польсько-української війни, то дуже

можливо, що Україна була б оборонила здобуту незалежність. Західньо-українські збройні сили і армія УНР мали б кращі шанси затримати самостійність. Тим часом політика польського уряду супроти українців була несправедлива. У Версальському договорі поляки зобов'язалися після 25-ти років перевести плебіцист, чого не дотримали. Обіцяли український університет, що ніколи не сповнилося. Польща Галичину завоювала, це ясно стверджує Козловський. Полякам треба зрозуміти бажання українців. Бо хоча у Львові, між двома світовими війнами панівною мовою була польська, полякам треба було вийти тільки за рогачки міста, щоб переконатись, що це українська земля. Поляки прирекли, що армія Галера не буде вжита в боротьбі за Львів, чого не дотримали.

У 1930 році леґальний польський уряд перевів пацифікацію спокійних українських сіл. Коли були терористичні дії українського підпілля, то це були наслідки польської політики. І якщо пацифікація не була масакрою, то якою мала бути реакція українців, дивлячись на понищені читальні, сільські кооперативи, збіжжя змішане з побитим склом. Побитого до непритомности війта, улани викинули до гноївки, де він помер. Від 1919 року не було з польської сторони ані одного приязного, поважного жесту в сторону українців.

В часі Другої світової війни в акціях обопільного терору, поляки твердять, що українці вбили 50.000 поляків, українці твердять що поляки вбили коло 300.000 українців.

Якщо йдеться про теперішній стан у рамках вільної Польщі, українці далі вважають, що вони переслідувані. Польська сторона вказує знову, що існують українські школи, що в польському Сеймі засідає д-р Володимир Мокрий. В дійсності Польща не провадить активної політики відносно України і українців. Населення Польщі не має уяви, як польський уряд ставиться до української меншости. Так як перед тим, так і тепер люди бояться говорити публічно по-українськи, бо реакція польського населення є ворожа. В їхніх очах кожний українець – це бандерівець, що є зневажливим епітетом.

Не можна також забути про акцію "Вісла". Це був злочин гідний Сталіна. Вигнали населення з його відвічних земель і до сьогодні його там не допускають. Видно, що бажанням урядових кіл є не допустити до більшого скупчення української національної меншини. Це дає підставу твердити, що Польща, під оглядом національним і релігійним є монолітна.

Тож не можна твердити, що нема сьогодні в Польщі переслідування українців. Ще є ворожнеча і ненависть.

Але поляки і українці завжди будуть сусідами, і добрі відносини є справою життя і смерти обох народів. ❑

("Свобода")

Фейлетон

Ро-Ко

П'ЯТДЕСЯТИЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ

Відколи ненька Україна стала незалежною, дивізійники набирають на політичній вагомості. У Вінніпегу дивізійників відвідав посол України Левко Лук'яненко, а в Америці на з'їзд дивізійників загостив сам голова Верховної Ради Іван Плющ.

Левко Лук'яненко, спімнувши професора-географа Кубійовича, як творця дивізії, сказав, що не важливо, де була дивізія -- в Альжирі чи Франції -- але важливе те, за що воювала. (Таке міжнародне "визнання" може навіть "політично" корисне й допускаємо, хоч до цього побажані історично-географічні уточнення.)

Вітаючи делегатів на головному з'їзді, Іван Плющ сказав, що сьогодні для України не важливо, хто до якої дивізії належав, але важливо, хто Україні допомагає. Як то в політиці буває, кожну промову політика треба інтерпретувати по-політологічному, тому я собі подумав, чи часом Плющ не мав на думці долярів. Але він дипломатично радив не давати громадянам України долярів, а знаряддя до праці, щоб вони самі собі заробляли доляри. Яке знаряддя -- він не сказав. Я якось побачив в гумористичному журналі "Перець" карикатуру про таке знаряддя. На таку ціль навіть я готовий пожертвувати певну суму на розбудову держави. В карикатурі намальовано, як колгоспна делегація гратулює незалежному фермерові, який отримав 50 га землі, і дає йому в подарунку колгоспну техніку -- звичайний рискаль, обв'язаний лентою.

Чи такою політикою Плющ здобуде собі популярність? Всі знають, що його виборці воліють доляри, ніж знаряддя. І то американські. Ми в Канаді, тобто всі мої приятелі й навіть знайомі, незадоволені, бо то просто дискримінація нашої неньки Канади. І тут перше завдання діяспірної дипломатії -- КУК-у й СКВУ -- привернути канадським долярам демократичну рівність і політичну гідність. В цьому напрямі вже зроблено перші крочки, бо українське посольство в Оттаві приймає канадські доляри без упередження, якщо їх досить.

Коли ці вагомі події відбувалися в діяспорі, в Україні святкували 50-ліття Української Повстанської Армії. Історія часом навіть справедлива, бо як то добре сталося, що 50-ліття УПА прийшло на рік скоріше, як 50-ліття Української дивізії. Дослівно беручи, упівці пробили дивізійникам шлях на Хрещатик у Києві. Вже нема чого боятися і можна буде дивізійникам, як упівцям, безпечно маршувати вулицями Києва.

Коли упівці маршували, їм приглядалися люди збоку. Ось дві старші жінки з неприхованою цікавістю стежать за рівними кроками для них "нового війська" -- бо упівці були в військовоподібних уніформах, в чоботах, підперезані поясами з кобурами на пістолі, а сукно на уніформи дало їм Міністерство оборони України.

-- Хто це? -- питається одна жінка, очевидно російською мовою.

-- Це упівці, бандерівці з Канади, -- відповідає більше поінформована друга.

-- Біда нам буде, як бандерівці стягнули свої сили аж з Америки! -- каже з острахом перша, котра в совітській пропаганді стільки то начиталася й наслухалася про "буржуазно-націоналістичних бандерівських бандитів -- упівців".

-- Не турбуйся, -- заспокоює її молодша, -- дивись, вони вже старі, ледве ногами волочать.

Поблизу стоїть інша групка. Одна схвильована жінка каже до своєї спокійної подруги:

-- Дивись! Ці вояки, не зважаючи на свої літа, ще так шпарко маршують! Ого! -- вигукнула в захопленні.

Тепер черга на дивізійників -- показати свою шпаркість в Золотоверхому на широкому Хрещатику. ❑

Гумор в Україні

Анатолій Дядюн

ХТО МИ?

Які ж ми стали розумні!

Що тільки не робили в минулому царі та вожді, щоб ми забули свою національність! Було, навіть, оголошено нову "общность"-- "советский народ", і повинні ми були стати однієї національности -- "советские".

Не вийшло. Не вистачило розуму прибрати з пашпорта графу "національність". Тепер порозумнішали. Прибрали. А в проєкті Конституції "советский народ" трансформувався у "народ України". То хто ж ми тепер? Народоукраїнці? Українонародовці?

Сусіди ще розумніші. Усіх, хто правильно вимовляє слово "колбаса", зарахували в "русскоязичное население". Це така найновіша "общность". До "русского" не дотягнув, але надія ще не втрачена. Через рік-другий запитаєш у такого про національність, і у відповідь -- горде:

-- Я -- русскоязичник!

Його захищатиме сусідня держава. Привід завжди можна знайти. З'явиться десь у Донбасі, чи в Криму в магазині українська паляниця, "русскоязичники" піднімуть гвалт:

-- Ползучая украинизация! На помощь!

В їхньому розумінні "два государственних языка" це -- один. "Великий и могучий" не тільки тому, що був великий Пушкін, а й тому, що є велика й могутня армія з пушками, тобто гарматами, та з іншим дріб'язком. Термоядерним. До того ж на нашій території.

Але ми їх перехитрили!

У проєкті Конституції взагалі не записали, яка мова державна. Хай покрутяться, хай поламають голови!

От я й мізкую: куди подівся український народ, державотворець? У Франції -- французький народ, у Німеччині -- німецький, навіть у США, конгломераті націй, -- американський народ, включаючи й "русскоязичних"; а у нас "общность" -- "народ України". Інакше не можна. Не дай Боже ще подумають, що ми претендуємо на особливе місце в державі. Усім можна, нам -- ні.

Спробувати називатися кимось іншим: щоб мати державу, яка б мене захищала? Ні, не дають кляті гени. Може, ще в кого такі недолугі гени? Відгукніться. Зберемося та заспіваємо "Ще не вмерла Україна". Тихесенько. Щоб нікого не образити.

Ми ж делікатні.

Ми ж розумні і хитрі. ❑

("Голос України", Київ, 12. 12. 1992)

– А скільки коштує кіло м'яса? – Кіло купонів.

Малюнок Володимира Кисельова

("ГУ", ч. 248, 1992)

"НАЦІОНАЛІСТ"

Науково-публіцистичний місячник Клюбу Прихильників Д. Донцова.
Львів. Іллюстр. 26 сторін. Голов. редактор: Андрій Шкіль.

Перед нами число 1(7) журналу "Націоналіст". Його представництва вже діють у Києві, Криму, Чехо-Словаччині, Німеччині та Австралії. Про Канаду чомусь не згадується.

Обкладинка місячника красується червоно-чорними кольорами. Назва "Націоналіст" виконана в ґотицькому стилі й дуже нагадує нам німецькі партійні "Ляйтгефти". В крузі напису "Клюб прихильників Дм. Донцова" поміщена дуже грізна собача паща, готова кусати всіх націоналістів.

Перша стаття В.Мельника (третя стор.) "Геть усіх, а тоді геть усіх, хто залишився" повчає свого читача: "Єдина сила, спроможна створити в Україні... владу – націоналісти". Потім слідує перший розділ ще недрукованої книжки торонтського "націоналіста", В. Мороза: "Україна в 20-му сторіччі".

Стаття Лесі Глібко "Ми, слов'яне..." розвідка про походження російського етносу, пригадує росіянам дослідження Ф. Духінського з Кракова, "з котрих випливає, що великороси й антропологічно, й у культурному відношенні не належать до слов'ян, і тому повинні себе називати москалями". Це дуже давня "історійка" – колись М. Гоголь росказував її в Парижі своїм польським приятелям.

Дмитро Корчинський у статті "Нація, націоналізм та загальнолюдські вартості" пригадує читачеві: "Всі спроби протиставити націоналізмові так звані загальнолюдські вартості є або підступами ворогів, або маренням божевільних".

Зі статті С. Жижко "Що таке український націоналізм" можна відчути неприхильність до Президента України – Л. Кравчука. Жижко пише: "Соціяльна опора президента позбавлена об'єднавчої сили, з якої вона виросла – комуністичної партії, і під тиском економічних проблем буде розвалюватись... Українську силу може створити націоналізм". Потім слідує стаття Є. Коновальця "Причинки до історії української революції". І ще Провід Організації Українських Націоналістів (у квітні, 1983) закликає "Під світовий суд Росію за народовбивчий голод в Україні". І на закінчення є погроза: "Смерть російській імперії – СССР!"

Автор із міста Рівного – Олесь Бабій, у статті "Націоналізм протистояння демократії" пророкує: "Кінець 20-го століття показує, що епоха демократії, епоха інтеґрації та панування маси входить в свою останню стадію, вона завершується. Наступною буде епоха націоналізму".

Автор, що скрився за ініціялами Р. К., у статті "Козаки, чи невтомні русофіли" навіть не сумнівається, що в скорому часі Президент України Л. Кравчук "перейде малоросійський Рубікон".

Закінчується це число "Націоналіста" статтею Валтера Дарре: "Раса. Нова шляхта, чи кров і земля".

Що ж похвального можемо сказати про цей місячник? Не багато! На інтелектуальному рівні він нагадує нам часи діпівсько-таборових республік. Автори статтей цілком призабули, що історія завжди готова на несподіванки. Хто із нас сподівався, що колишні комуністи , на чолі з Л. Кравчуком, проголосять незалежність України? А революційні "націоналісти" що доконали? Думаємо, що краще тепер нам усім піддержувати сьогоднішню Україну, ніж ганятися надаремно за "націоналістичними" міражами! ❑

В. Сірський

Спомини

ПРИЧИНОК ДО ДОЛІ ДИВІЗІЙНИКІВ У СОВЄТСЬКОМУ ПОЛОНІ.

При темі "совєтський полон дивізійників" розуміють звичайно всього полон від липня 1944 р., після брідської битви. А майже невідомою залишається доля відприсків 1-ої УД після капітуляції Німеччини (8. V. 1945).

Щоб ознайомити нашу читацьку громаду і з цею, майже невисвітленою проблемою, подаємо уривки з листів тих щасливців, що їм пощастило вижити.

В.В. пише 12. X. 1990: "В 2-й половині січня 1945 р. я виїхав з групою 120 вояків 1-ої УД УНА з міста Чадца на Словаччині на вишкіл протипанцерних стрільців ("Пак"), який мав проходити в околицях Растенбургу в Східній Прусії, але тому що наближався фронт, нас із м. Франкфурту над Одрою повезли на поліґон на Чехії бл. м. Бенешова й там ми проходили вишкіл у селі Великі Кновіце недалеко м. Зедельчане. Але тодішні неуспіхи на фронтах враз із т. зв. "фюреровим наказом" (про першість оборонних зусиль) не дали нам змоги повністю закінчити вишкіл. Десь у половині лютого нас як піхотну частину (гармати ми залишили, бо при них кінчили вишкіл латвійські добровольці) завантажено у залізничні вагони й почерез міста Табор і Будєйовіце ми прибули до м. Лінцу в Австрії. Звідти ми вирушили в напрямі Відня; десь в околиці м. Кремсу нашу групу розділено на дві частини й приділено до двох окремих полків Дивізії "Тотенкопф". Я попав до полку "Теодор Айке" та з ним, після коротких фронтових пригод, ми 10-го травня 1945 р. в с. Нойкірху, що положене 20-25 км на схід від Лінцу, піддалися американцям, а ті нас після трьох днів передали відділам Совєтської армії.

Наша група, що її передали американці більшовикам, налічувала бл. 18 000 вояків, серед яких можна було зустріти вояків з різних німецьких дивізій, що входили до складу 6-ої армії, якою командував фельдмаршал Шернер. Тоді почалася моя "одіссея": у залізничних вагонах почерез Словаччину, Мадярщину, Румунію, Чорне море до м. Симферополя на Кримі. Роками прийшлося з іншим прізвищем удавати німця-шльонзака, якого село й сім'ю виселено на Захід, і так туди згодом звільнитися."

Інакша доля зустріла Є. М., що пише: "Після капітуляції Німеччини я попав з фронту в Тироль у французький полон і там мене репатріяційна комісія повернула "на батьківщину" -- в Московську область, звідки після півтора року пощастило вернутися додому, та не надовго: бо в 1947 р. я був заарештований, засуджений на 10 р. та вивезений у Сибір у Заполяр'я в "виправно-трудові табори" крайньої Півночі. Дотерміново я був весною 1955 р. звільнений враз зі справою т. зв. "німецьких леґіонів" і щасливо повернувся додому. Від 1980 р. живу на пенсії."

О.Г.

В СОВЄТСЬКОМУ ПОЛОНІ ПІД БРОДАМИ.

(Запис О. Г. з 1946 р. розповіді Ярослава Бобинського)

Був гарячий липневий вечір. Недалеко ще догорювали сільські стріхи, стодоли. Довкруги додимлювалися вигорілі підбиті танки, стирчали жерла пошматовамних бомбовими поцілами гармати, при польовій доріжці покалічені кінські трупи, а поруч такі ж людські. Столочені ниви-загони спілої пшениці, жита.

І тут і там гурти полонених вояків – німців з вермахту й наших хлопців – з марлевими перев'язками на головах, хто ще з шоломом, хто без шапки, хто в пільотці, хто в "лещетарці".

Наших зразу пізнати по "тярняках", замісць військових блюз, як у вермахтівців. Всі з піднесеними руками. Їх групами заганяють на невеличку долину червоноармійці в круглових шоломах і пільотках чи фуражках. На їх рушницях наїжені, як довгі кантові шила, штики. Інші з "фінками". Матюки, прокльони.

Мені все те якось байдуже. Кінець.

Бачу, як за декілька кроків якийсь совєтський підстаршина – на петлицях ковніра гімнастьорки "гречка"-трикутнички, на голові фуражка з зіркою – з криком-матюками вихоплює з нашого гурта полонених якогось смаглошкірого узбека чи туркмена – "гівіса" в вермахтівській уніформі. Матюки, лайка: "Фашистская блядь! Ізменнік! Давай, виході!" Сіпнув за руку і не пройшов той двох-трьох кроків, як цей у фуражці звідкись з-за пояса як не вихватить "гайотівського" ніклево-блискучого штилета-кинжала й –"бах! полоненому-"гівісові" між плечі. Той упав, верещить, на суконну блюзу виступає кров. "Фуражка" витягла штилет із плечей і поправляє удари в плечі; узбек верещачи звинувся скулений на бік, "фуражка" додає люто ударів у живіт-груди. Вереск заколюваної жертви переходить уже в скигління, стогін і помалу стихає.

У всіх в очах жах, тиснуться в гурт, бо крайніх, мабуть, чекає те саме. Солдат зі штиком то тупо дивиться на оте заколювання полоненого, ніби це йдеться про "великодне порося", то відвертає очі вбік.

І ото надійшов другий фуражконосець-підстаршина (на ковнірі червоні петлиці і "гречка-секілі"), вп'ялив очі в мене, в мій "тарняк". Розщіпає кобуру пістолі.

– Ах, і ти здесь, есесовская блядь! Поді-ка сюда! Ану-ка, ступай! Впєрьод!

Іду, ніби межею столоченої нивки, руки підняті. Від заходу лягла видовжена тінь від якоїсь верби. Мізок якось дивно перестав працювати. Глипаю оком убік, куди лягла тінь, і бачу, як за мною ступає тінь мого "фуражника", і враз його рука з пістолею піднімається до висоти моєї голови. Та це ж в мене націлена пістоля!

Якась енерґія-протест у мені збудилася, останній відрух перед смертю. Миттю обертаюся до нього і майже кричу:

– Не маєте права мене стріляти! Я полонений. Я ніколи вашим громадянином не був. Я з Польщі. Німці мене силоміць забрали до війська. Нема такого права: вбивати полонених, що піддалися.

І навіть не знаю, звідки в мене стільки зухвалости набралося. Мій "фуражник" аж остовпів, але пістолю (може вона йому затялася?) опустив.

– Ах, ти фашистская сволоч! Ну, харашо, пайдьош в Сібір! 20 лет будеш строїть те деревні і ґрадца, што ти разрушил.

На моє щастя його покликали:

– Сержант, вас зовут в штаб!

Я вернувся до гуртка. Недалеко ще харчав узбек-"гівіс". Сутеніло. Наш гурт перегнали ближче села. На коні прискакав до нас якийсь підстаршина. Угледів нашу групку дивізійників, збиту докупи, в "тарняках". Сипнула тирада проклльонів:

– Га, попались голубчики-фашисти, сволоч! – кричить.

– Ми принишкли. Наверещавши й намахавшися якимсь прутом чи пліткою, проскакує конем попри нас і півтихо, озирнувшися:

– Ви голодні, хлопці?

– Та голодні, – відповідає хтось.

А він скаче на коні сюди-туди, клене вголос і поскакав між хати. І незабаром прискакав, під пахвою буханка селянського хліба, і, скачучи попри наш гурт, нахилився з сідла, розмахнувся, ніби пліткою вдарити, і випустив буханку та з криком поскакав далі. Миттю розшматовуємо цей Божий дар.

На ніч зігнали нас до якоїсь селянської шопи, відібрали "зольдбухи", замкнули двері. При дверях лиш вартовий солдат. Шуміло в голові. Гарячковий сон. Що нас чекає?

Шепотом розповідає хтось із пригнаної іншої ще групи наших хлопців, що там ранених, хто не міг іти, казали позносити до гостинця-шосе, ніби, щоб відтранспортувати до шпиталів, а по укладених ранених переїхав совєтський танк, розчавлюючи всіх.

На ранок стали викликати за "зольдбухами" до кімнати в селянській хаті. За столом сиділо трьох командирів зі срібними дощинкуватими погонами. Два говорили по-українськи. Середущий за столом мав у руках мій "зольдбух". Питає за ім'ям, прізвищем, званням, адресою. Подаю свою львівську на Знесінні. Чи маю рідних?

– Так, сестру, – і називаю.

Він порівнює заподання з зольдбухом.

– Чому пішов німцям служити?

– Силою забрали, інакше треба було під примусом їхати до фабрики в Німеччині на працю під бомби. Мені прислали покликання.

Третій збоку лиш спитав по-російськи, чи не був я в Тернополі?

– Ні, – кажу.

– А то б я тебе отут застрелив! Таке красиве місто, а так його через вас, "ізмєнніків" знищили.

А середущий питає, чи я був би готовий, вернувшися до німців, аґітувати за переходом українців з Дивізії на совєтський бік?

Я витріщив очі.

– Ну?

– Та як я можу тут у полоні щось зробити?

– Не твоє діло тут. Але, якщо б ти вернувся до Дивізії?

– Ясно, – кажу, – що намовляв би.

Позаписували щось там і вже мене назад до шопи не вели, але відпровадили до якоїсь темної комори, де були ще три полонених. Ніхто слівцем не обзивався. Але я став додумуватися, що їх також допитували. Один був вермахтівець.

Під вечір нас вантажною машиною, прикритою брезентом, відвезли десь на північ від Львова, біля Куликова, і погнали в якийсь ліс. По одному випустили нас і казали: "Йди на фашиста!" Я був другим. В напрямку Львова йшла перестрілка, била совєтська артилерія. Я спершу не був певний, чи мене тут не пристрелять.

Лісом, якимись нетрями, я добився десь біля Голоска до німецької застави. Сказав, що втік із совєтського полону, що я з дивізії "Галичина". Відставили мене

до тилу в місто. І десь від Стрийської вулиці з відступом удалося причепитися до якогось грузовика, що їхав на Самбір. Там на збірному пункті дивізійників я зразу розповів свою історію. Мене відіслали з групою інших німецьких вояків до табору-тюрми "таємної польової жандармерії" ("Ґегайме Фельджандармерії"). Було це десь на Шлезьку, не пам'ятаю, як ця місцевина з казармами серед лісів звалася.

Кожного замкнули в окрему камеру. Заборонили розмовляти на проходах чи при зустрічах. Випитували докладно про вишкіл частини, в якій служив, про обставини полону й перекинення на цей бік фронту. Чи я знав когось з-поміж таких, що були зі мною тоді, пізнав би з лиця, чи чув їх прізвища.

Так воно тривало щось із чотири місяці. А тоді, певно перевіривши мої заподання з якимись дивізійними архівами, мене відправили до Нойгаммеру, звідки я вже далі з Дивізією пройшов усю дорогу почерез Словаччину – Словенію – фронт під Фельдбахом – до американського полону.

* * *

Стільки Я. Бобинський про свої спогади.

В чому ж загадка його побуту в тюрмі "Ґегайме фельджандармері"? Він припадком попав у млин шпигунсько-диверсійної гри совєтської розвідки, яка тоді стала використовувати гуртки отаких "звільнюваних", щоб при тій нагоді перекидати своїх перевишколених диверсантів. Тому й німецька протирозвідка так насторожено ставилася до всіх "утікачів" зі совєтського полону. ❑

Іван Скіра

ВІДСТУП ПІСЛЯ КАПІТУЛЯЦІЇ

День капітуляції був заповіджений на 8-ме травня 1945 р. Частини Дивізії, які держали фронтову лінію на окраїнах місцевости Фельдбах в Австрії, мали опустити її, відступаючи на захід, та піддатися в полон альянським військам.

Відразу видно було, що відступати з'єднаними одиницями буде неможливо, тому воящтво мало радше вільну руку для відступу.

Мені пригадалась в той час порада одного мойого дещо старшого товариша ще з перед Дивізії. Він служив в більшовицькій армії, яку німці розбили в наступі на схід у 1941-му році десь в околиці Вінниці. До Львова він вернувся, зорганізувавши собі ровер. В таких умовах ровер був знаменитим засобом льокомоції. І я для відступу з фронту держав при собі ровер.

Зустрів мене в той час командир батальону Чермін, цікаво поглянув на мій ровер і запропонував, щоби я якнайскорше переїхав Фельдбах та подався до місцевости в другій лінії фронту, де кватирували обози батальйону. Обозам я мав передати його наказ, щоби вони чекали при шляху відступу фронтових частин і з ними получилися. В обозах були наплечники вояків, запас харчів, а також, передбачуючи кінець війни, командир мав тут свою жінку.

Дорогу відступу із містечка більшовики обстрілювали із протипанцерних гармат, але якось щасливо вдалося її перескочити. Прибувши до місцевости, де мали бути обози, я їх вже не застав. Вони включилися в колони відступаючих частин ще вранці того ж дня. Лишилось їх наздоганяти десь на раніше визначеному шляху відступу: Юденбурґ – Тамсвеґ – Радштад.

Дорога була забита відступаючими частинами: авта особові і тягарові, кінні підводи, кіннота на конях, а найбільше піхотинців. Усе посувалося на захід, час до часу зупиняючись через різні затримки. Була це мішанина різних військових частин з того відтинку фронту.

Ровером я міг скоріше посуватися краєм дороги, при чому підгору часто чіпався до якогось авта. Розпитував за обозами, але їх ніхто не стрічав.

Я держався раніше визначеного шляху в напрямі на Юденбурґ. Переспавши ніч у якійсь придорожній шопі, рано хотів заїхати до містечка. Здалека завважив я якусь метушню в центрі місцевости. На центральному будинку повівав червоний прапор. Люди цивільні і військові скоро порушувалися. Час до часу з'являлися цивільні із крісами, були це "остарбайтери", яким дали зброю. У людей я розвідав, що вчора тут були совєтські танки і вони дали цивільним зброю. Тепер танків я нігде не помічував і, виминаючи центр містечка, я скоро його залишив, подаючись дорогою на Мурав. Туди відступали також і інші частини. Яких 7 кілометрів за містечком я присівся до якогось мадярського воза та дістав дещо підкріпитися. Був це вищий мадярський старшина з жінкою іількома вояками. Розмовляючи, ми завважили здалека, зі сторони Юденбурґу, якісь танки. Вони час до часу зупинялися, вояки висувалися на вежу танків і махали до колони, щоби верталися назад. Мадярський старшина твердив, що це американські танки, і через льорнет він бачив навіть п'ятираменну американську зірку на них. Я відразу пізнав що це совєтські Т-34, бо знав їх добре ще із часу, як більшовицька армія залишала їх при відступі 1941 року сотнями по всій Галичині.

Три танки наближалися до нас. Відступаюча колона заметушилася. В одному місці паслися при дорозі фермерські корови і один танк в'їхав на них. Це ще більше створило метушню. Положення було таке, що відступати десь набік було неможливо. З одної сторони, рівнобіжно з дорогою, плила ріка Мур, а з другої, піднімались скелі Альпійських гір. Дехто вертався назад, дехто держався свого воза чи авта, ще інші розсіялись по неширокій долині. Танки минули нас ще яких 150 метрів, перервали колону і розставились по долині. Вояки на них махали машиновими крісами вертатися назад до Юденбурґу. Лише якийсь відділ кіннотників в галоповій їзді присмикнувся попри танки над самою рікою.

Розглянувшись в ситуації, я рішився дряпатись на гору як далеко було можна. Мої мадярські співрозмовці почали з трудом завертати свого воза. Залишивши ровер дещо внизу, я ліз високо, як міг, і заховався за якийсь кущ. Подібно робили й деякі інші вояки, ховаючись за кущами і скелями. Більшість, одначе, верталась назад і дорога повільно пустіла, хоч стояло на ній багато залишеного транспорту.

Танки повільно почали посуватись в напрямі Юденбурґу, зганяючи ще залишенців на дорозі. На моїй висоті знову задержалися і я крізь галуззя куща добре їм приглядався та прислухувався до розмови. За якийсь час вони від'їхали ще дальше, і тоді я зсунувся з гори, сів на ровер і подався дорогою, яка була зовсім порожня. Наздігнав колону, вояки в ній дивувалися, чому відступ перервався. Я розказував, що сталося, стрічаючи час до часу когось знайомого з Дивізії.

Того дня я їхав на захід до пізнього вечора, аж поки не зустрів американські частини в околиці Радштат, зробивши перевантаженими дорогами біля 100 кілометрів.

Совєтські танки, що перервали відворот Дивізії в Юденбурґу, були причиною, що головна її частина подалася на південь і пізніше опинилася в англійському полоні в Італії. ❑

Іван Падик

В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОЛОНІ

Десь була половина квітня 1945 р. Я був у лікарні, що приміщувалася в будинку фабрики тютюну. При останній перевірці лікар ствердив, що моя рана (правий задній бік зараз повище пояса) загоїлася настільки, що я вже можу знову йти на фронт і звільнив мене зі шпиталю. Насправді рана була ще вкрита тільки тонесенькою плівкою, з якої щойно відпав струп. Коли я, пакуючися, досягав із шафи якусь річ, плівка на рані трісла і рана закривавила. Вертатись до лікаря не було мови, бо були б посудили за зумисне пошкодження, щоб уникнути фронту, а за таку провину тоді грозив розстріл. Тому я пустився в дорогу з тою незажилою раною, щоб тільки подалі на захід, подалі від "визволювальної" червоної армії, що тоді зводила бої в Татрах і сунула на захід. Маршрут я одержав до своєї частини. Дійсною моєю бойовою частиною була "Юнкершуле Бравншвайґ" коло Познаня, яку я залишив в околиці між Бресляв і Ґльоґав, де я був поранений 4 лютого. Сумніваюся, чи я міг би її відшукати та й пощо вона мені здалася, – думаю. Рішив шукати своїх – Дивізії, про яку ні уявлення не мав, де вона може знаходитися. Тим краще для мене, – думаю. Заки знайду, то вже американці опанують цілу Німеччину. А вони ж демократи. Вони живуть за "праведним законом Вашінґтона", що за ним тужив сам Шевченко. Не прийшло мені на думку, що Вашінґтона немає давно, а Рузвельтівський закон тепер може не бути таким праведним.

Забезпечений відповідними документами й харчовими картками, рушив у напрямі Праги з наміром оглянути місто бодай скільки вдасться за один день. Воно мені чогось дуже нагадувало Львів, хоч не можу сказати, чим. Не прийшлося мені багато бачити, бо рана докучала і не дозволяла ходити, транспорту не було й, не знаючи міста, не багато вдалося побачити. Все ж таки бодай недалеко двірця походив, оглянув околицю та спостерігав публіку. Навчився, що баґаж по-чеськи називається "завазадло", з чого мені чогось було смішно.

Бачив я, як якийсь чоловік не міг як слід порозумітися з касиром при віконці й відійшов з обуренням кажучи: "Что за народ, я здесь живу тридцат лет, – понімаете, а оні єщо не понімают па-русскі". І це було сказане з повним, невдаваним переконанням. Ніч прийшлося провести у ждальні на двірці, бо одержати нічліг за тих обставин не могло бути мови. Другого дня я рушив у напрямі на місто Пільзно. Була охота поглянути на нього зблизька, бо в Польщі було колись популярне пиво зв. "пільзенське". Одначе невигоди попередньої ночі відібрали охоту до такої приємности. Тільки поглянув на Пільзно з вікна поїзду й поїхав далі. Так опинився в якомусь місті на Судетах. Тут біля двірця приміщувалося "Фронтляйтштелле". На диво, мене там прийняли надзвичайно ввічливо і з деяким, я сказав би, респектом. Там я одержав запас харчів, здається на 2 дні та на кілька днів харчових карток і найближчим поїздом рушив у дальшу дорогу. Приїхав до міста Еґер. Станція й околиця збомблені. На станції стоїть одна стіна (з цілого будинку), а на ній напис "Ді редер мюссен роллен фюр ден зіг". (Колеса мусять котитися для перемоги) Дальшу дорогу треба було перервати, бо десь там за містом направляють збомблені рейки. Чекаємо. Перед вечером приїхав поїзд, заповнений по береги. Зайняті навіть сходи. Можливо, що через мою рану, мені вдалось якось увіпхатися до поїзду. Вози неосвітлені. Не видно хто їде. Деякі люди

розмовляють півголосом. Нараз тяжко повірити! Хтось говорить по-українськи. Мало того. Голос наче знайомий. Прислухаюсь уважніше. А серце так забилося, защеміло. Чую, вухам своїм не вір'ю. Голос дир. Бігуса з Рогатина. Та чи ж би це могло бути? Обережно пробую протиснутися ближче того голосу. Відважуюсь питати:

– Пробачте, пане, чи ви є пан директор Бігус?

– Так, а ви хто будете?

– Я є І. П. з такого то села.

– О! Знаю. А куди ви?

І пішла розмова. Пані Бігус, почувши, що я зі шпиталю, вже не пустила мене від себе і майже взяла мене на своє "отримання". За декілька кілометрів перед Швандорфом, на наш поїзд налетіли американські літаки. Було це серед лісу і всі пасажири розбіглися по лісі. Я заліг за смерічкою, а пів метра передо мною заскакала шнурком земля від пострілів кулеметної зброї. Пів метра дозаду і кулі були б відтяли мені голову. Льокомотив нам пошкодили. На плятформі загинув один вояк з протилетунської оборони, а один чи двох були ранені. Пасажири не потерпіли. До Швандорфу прийшлося йти пішки, за багажем треба було опісля їхати підводою. У Швандорфі замешкали ми втрійку у стодолі якоїсь господині. Коли ж, мабуть, третього дня, з'явились якісь військові частини, щоб приготовити оборону міста, дир. Бігус, як досвідчений військовик, порадив мені зникнути, бо можуть мене покарати за дезертирство або включити до своєї частини. Розпрощалися ми сердешно і я пошкандибав, ледве тягнучи праву ногу, у напрямі Реґенсбурґа. З "Фронтляйтштелле" мав я окрему посвідку, щоб водії, яких би то не було підвод, допомогли мені дістатися до своєї частини. Одначе з неї я рішив не користати, бо мені тоді зовсім не спішилося.Радше вирішив я уникнути головних шляхів, користуватися бічними. Як це було далеко до Реґенсбурґу, я не знав. У Реґенсбурзі не було чого задержуватися. Про місце перебування Дивізії ніхто нічого не знав. Харчів у магазині не було. Одержав картки. Був свідком, як витягали побитих зі схоронища, що його поцілила бомба, й усіх, хто там був, побила.

Одного вечора зайшов до села за 1 км від шляху і просився на ніч у господині. Господаря не було вдома. Вона непривітно відмовила мені. Я пригадав її, що я всетаки німецький вояк і ще й до того ранений, тоді прийняла. Просився я, що пересплюся в стодолі, бо не був певний, чи моя одежа вільна від "непрошених гостей". В дорозі приходилося спати на місцях, де спали може сотні таких "героїв", як я. Попросив я миску теплої води, щоб помитися, в ній переполоскав сорочку, що була прилипла до рани. За деякий час приїхав господар. Почувши, що я не німець та й не нацист, дав своїм почуттям волю і не перебирав у словах, щоб засудити нелюбих баварцям прусаків-нацистів. Поінформував мене про стан фронту і про те, що кінець "Райху", це справа днів. Очевидно, накормили мене, як годиться, й поклали спати в хаті. Було в них дві маленькі донечки між 6 та 9 років, що зразу пристали до мене, наче до старого знайомого. Можливо, що й це вплинуло на господаря: на другий день він переконав мене, що мені нема глузду в тій ситуації кудись мандрувати, а краще залишитися в нього і перечекати декілька днів, аж прийдуть американці. Я погодився під умовою, що дасть мені працю, бо бездільно я сидіти не хочу. Служниця принесла мені цивільний одяг, а мій заховала. Так став я господарським робітником і пішов вибирати з кіпця картоплю до саджения. Одначе недовго прийшлося втішатися таким бажаним відпочинком і спокоєм. Вже третього, мабуть, дня заїхала до мого гостинного господаря якась військова група на нічліг і мені треба було вистерігатися їх та не

показуватися їм на очі. До вечері крутився я у стайні біля корів, а після вечері господар моргнув мені забиратися до своєї кімнати. Ранком господар повіз ту групу, куди їм потрібно. Повернувся перед вечором і поінформував мене, що мені небезпечно залишатися в нього, бо всюди вештаються СС-и і ґестапівці і поводяться як скажені. Стріляють без розбору особливо таких, як я, яких трактують як дезертирів. Другого дня раненько перебрався я знову на вояка. "Мутті" - господиня наповнила мій "бротбойтель" (хлібак) хлібом, "шпеком" (салом) та ще дечим і в сльозах – діти й мама – вирядили мене в дорогу. Сам господар підвіз мене до битого шляху. Усі шляхи були заповнені різним людом. Військові одинцем чи меншими або більшими групами. Цивільні пішки, на возах, з ручними візками, що на них везли свої оцілілі статки, маленьких дітей чи немічних членів родини; роверами, мотоциклями, як хто міг і чим хто міг. Все те плило на захід, подалі від "сталінських соколів". Прийшлося побачити вперше в житті нещасливців-кацетників, що їх переганяли з якогось табору теж на захід. Бачив їх на віддалі 100-200 м. Не було відваги наближатися, бо конвоїри дуже пильно стежили за своїми підкореними. Ідучи їх слідом, прийшлося виминати декілька трупів, залишених на шляху. Це вже не були люди, тільки примари людей. На саму думку, що ті люди мусіли пережити, що їх доведено до такого стану, на душі робилося млісно.

По дорозі наздігнала мене якась пара молодих людей. Він вояк, вона цивільна. Розговорилися й стоваришувалися. Ідемо разом. В одному селі заночували у якійсь хаті, де таких, як ми зібралося більше, мабуть, з десять. Переконали нас, щоб і ми там трохи перечекали. Після двох чи трьох днів хтось зголосив, що нам небезпечно там довше залишатися й ми пішли далі. На нічліг вступили знову до якогось двора, де мали замір залишитися на кілька днів на працю. Таких, як ми, застали там 20. Накормили нас, переночували, але на працю не прийняли і ми пішли.

Вони, так, як і я, "в дорозі до Дивізії". Під кінець квітня ми зупинилися в місті Ляндсгут, де знайшли військові казарми з магазинами і кухнею. Там дали нам їсти, але опісля зажадали, щоб голоситися до бойової групи і йти боронити "рештки райху". Очевидно, що нам така умова не підходила й ми залишилися голодними "небойовиками". Дехто з нас мав дещо з куреня і деякі дрібнички, придбані по дорозі з розбитих магазинів. Все те вимінювали за хліб, ділилися всім по кусочку й чекали кінця. Хоча я до тої групки пристав у дорозі й був для них зовсім чужий, вони трактували мене як свого й ділились зі мною усім, як зі своїм. З прізвищ пам'ятаю тільки прізвище ескортувального старшини Іван К. З його сестрою я зустрічався колись у Станиславові.

На 2-е травня сирени заграли тривогу перед наступом американських танків. Бойова група поспішила в напрямі танків, а ми в протилежну сторону в напрямі лісу. Це було пополудні около 4-ої години. Розмістилися ми на краю лісу, звідки могли частково спостерігати рух на дорогах. Ліс був молодий, сосновий. Де ми присіли, земля була поросла товстим шаром моху, на якому навіть у нашій ситуації приємно було сидіти чи й прилягти. Не знаючи, що діється в місті, вирішили перечекати на ніч у тім же лісі, тим більше, що надворі було гарно й тепло. Розляглися ми на моху й безжурно поснули. Ранком я пробудився першим і підніс голову. Дивлюся й очам своїм не вір'ю. Нема нікого, я сам. Чиж би я так твердо спав, що не чув, коли мої колеґи-супутники пішли, а мене залишили? Трішки очуняв і тоді усвідомив, що все чогось стало білим. Що! Та це сніг! Вночі упав сніг і всіх нас під час сну прикрив. Видно було тільки снігові могилки, де хто лежав. Повипорпувались ми з під того снігу й пустилися пільними дорогами подалі від

міста поміж "баворські" двори. Там "зорганізували" пару хлібин. Кажу "зорганізували", бо не вір'ю, що господарі дали нам той хліб зі співчуття чи щирого серця, а радше зі страху, бо хлопці були озброєні. Я сам зброї не мав і радше був для своїх колеґів завадою, бо ранений. Тому я їм дуже вдячний, що не залишили мене самим, а сказати б, опікувалися мною й обходилися зі мною дуже потоварисьски. Поблукали ми так цілий день. Заночували ми там таки серед піль у хаті, мабуть, якогось гайового чи лісничого.

Самого господаря не було вдома. Був лиш один старенький чоловік, дві, мабуть, під п'ятдесятку й шістдесятку жінки, та молода, 18 – 19 років дівчина. Люди не виглядали на багатих і просили вибачення, що не можуть нас погостити належно. Спромоглися зварити на кожного з нас по дві картоплини. Ми й за це були вдячні, бо люди виявили нам багато прихильности й зрозуміння у нашому невеселому положенні. Переночували ми в шопі на сіні. Раненько дівчина поїхала до міста, щоб зорієнтуватися в ситуації. Повернулася з невеселими вістками. Всі дороги, всі мости вже під американською контролею. Провіряють кожного прохожого. Всіх військових задержують і кудись вивозять. Це вже було около 10-ої години. Стали ми радитися, що нам робити. Іти в полон чи розбристися й кожен по-свойому рішати про свою долю?

Наш старшина переконував, що нам найкраще піддатися в полон, бо це ж не нацисти, а американці. Вони гуманісти й демократи. До того ж йому колись циганка ворожила, що він поїде далеко за море і там буде жити, як пан. Проти такого, "переконливого" арґументу не було що казати. Всі пішли по лінії найменшого спротиву й рішили йти в полон. Тільки один з поміж нас, наймолодший хлопчина з Наддніпрянщини, не погодився на полон. Був, видно, або обізнаніший або й практичніший від нас галичан. Попрощався з нами й пішов іншою дорогою шукати своєї долі.

Перед вступом до міста американська застава спрямувала нас на якусь площу. Тут казали нам випорожнити всі наші сумки-хлібаки ("бротбойтлі") чи наплечники й кишені та всі наші статки поскладати на землі перед собою. Цивільні люди, головно робітники, вивезені до Німеччини на працю, наші брати, поляки й інші, ходили поміж нас і вибирали собі, що котрий уподобав собі серед нашого добра, і забирав собі на власність. Прикро було дивитися на це. Бо які багатства могли ми мати? Бритву до голення, ножик, хусточку, щітку, може кусок мила... Ні золота, ні самоцвітів у нас не було. Все ж ті "герої" і на те лакомилися. У того забрали гребінець, у другого сорочку, у іншого хусточку.

Після цієї процедури позбирали ми рештки свого "майна" і нас повезли вантажним возом до якоїсь місцевости – село це було, чи передмістя, – де на краю було декілька господарств. Біля одного з них була маленька сіножать з потічком. Ґрунт був мокрий, бо це рання весна, до того сніг, що випав попереднього дня, розтанув. На тій сіножаті нас скинули й поставили варту. До нас стали привозити щораз більше таких, як ми. Між ними знайшлося багато таких, що вже вспіли побувати вдома й прийшли з наплечниками, як гори, виповненими харчами. За якийсь час приїхав вантажний віз. Вартовий чи ескорта воза наказав ставити на збірку по п'ять у ряді. Відчислив з тої колони, мабуть, тридцять і казав сідати на віз. Хто не від'їхав, залишився ночувати там же під голим небом. Здорові мали "цельти" (плащпалатки), коци чи зимовий одяг. Я не мав тих благодатей, тільки літній плащ. Щоб не лягати на мокру землю, "зорганізував" у "бавора" кілька грубих полін дерева, приготованого на опал у стосах. Поліна були трикутні з коленого круглого пня. Уложив я їх на землі, щоб мати поміст, який був схожий радше на маґільницю ніж на лігво. На тому помості перемучив я ніч. Перемучив,

бо лежати міг тільки на лівому боці, бо на правому рана. Кілька кроків від нас були господарські будинки повні соломи й сіна, але "гуманна" американська варта не дозволила її рухати. Це була перша проба моєї віри в американську гуманність і демократію.

Ранком земля була замерзла і покрилася інеєм. Хтось якось розпалив вогник. Всі перемерзли, пхалися до того вогника, щоб хоч трішки загрітися

Щасливці-німці, відкривають свої наплечники і снідають. Коло полудня вартовий забрав двох з-поміж нас і вони принесли в балії води до пиття. Напитися напився, а їсти нема. А живіт воркоче, а живіт свариться. Думка тільки при їжі. Henе б це найважливіше в світі. В людині будиться тварина.

Приїжджає транспорт. Здорові зриваються і біжать на збірку. Я заки доштигулькав, то вже тих відчислили й вони вже деруться на віз. Так то повторялося двічі на день. Третього дня, коли живіт вже таки дуже настирливо домагався свого, я знайшов ще у своїй торбині одну цигарку й попросив одного "камерада" заміняти за неї кусок хліба, бо, – кажу, – я вже три дні нічого не їв. Та мій "камерад" відмовив: "іх габ ніхт" (не маю). Я подивився на нього довгим-довгим поглядом і відійшов з нічим і більше вже не пробував. Сів і задумався. За деякий час, коли "мій камерад" скінчив свою трапезу, прийшов до мене і простягнув мені кусок хліба. Я подивився на нього знову довгим поглядом, повним погорди, сказав йому "дякую" й "милостині" не прийняв.

Він відійшов з почуттям упокорення, а я голодний залишився з почуттям сатисфакції. Чекаю на транспорт і думаю. В цій ситуації я не маю шанси виїхати скоро. А ще день-два, ослабну з голоду й пропаду. Ні, я мушу виїхати.

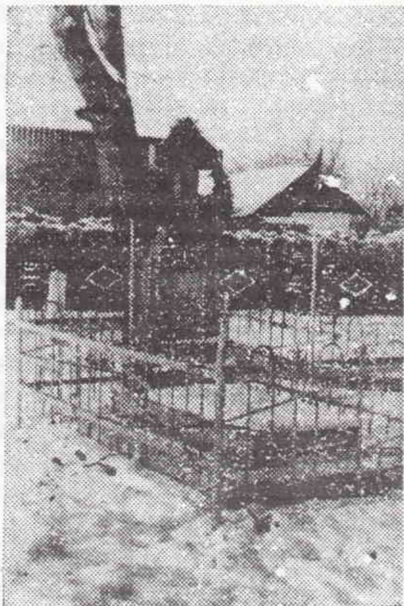
Коли приїхав транспорт, всі знову побігли на збірку. А я тоді попри колону, як тільки скоро можу пру до переду. Вартовий з грізним поглядом до мене, як я смію так не дотримуватися порядку й не повинуватися наказам. А я став і кажу, що я – ранений і не можу бігти на збірку, і тому вже три дні тут залишаюся без їди. Він казав мені стати в першій п'ятці. Друзі допомогли якось з тяжкою бідою видряпатися на віз і ми поїхали. Їхали ми стоячи. Напхали нас, як оселедців у бочку. Водій був чорний. Їхав "по-кавалерськи" так, наче б віз лахміття. На простій дорозі нічого. Але на найменшому закруті, всі подавалися відосередньою силою в один бік і мало не вилітали з воза. Найгірше терпіли ті, що стояли біля бічниць. Бо бічниці ледве сягали колін і треба було цілою силою трималися, щоб не випасти з воза. Для мене це були тортури, а водій мав з того всього забаву. Їхали ми досить довго й заїхали до міста Ляндсгут, на подвір'я школи, де тренували коней. На дворі було хмарно, вогко й холоднувато. Тому, коли нас впустили за якийсь час до тої школи, то ми чулися, як у раю. Там тепло, затишно, підлога вистелена м'яким трачинням. Приємно полежати та ще й дали щось з'їсти. Одначе не довго ми втішалися тим комфортом, бо за пару годин казали нам вийти надвір, а там впустили іншу групу погрітися. Надворі почав падати дощ і всі взялися будувати якісь схоронища. Хто мав плащпалатку, будував шатро. Збирали дошки, куски бляхи, картони й усе, чим можна захиститися від дощу.

(Продовження в наступному числі)

Лев Войташ

ДО ІСТОРІЇ ОДНІЄЇ МОГИЛКИ

У селі Висоцьке, на Бродівщині, посеред села, поруч з музеєм-меморіялом Труша стоїть скромний пам'ятник-могила стріль-цеві 1-ої сотні зв'язку 29-го полку дивізії "Галичина". Хрест повінчаний калиновим вінком, плита замаєна польовими квітами.

З напису на могилі довідуємося, що Володимир Наконечний народився 28 липня 1926 року і загинув 18 червня 1944 р. від руки фашистського окупанта, захищаючи інтереси селян села Пониковиці. Пам'ятник встановлений за кошти, зібрані вдячними мешканцями Пони-ковець і Висоцького, посвячений на спільно проведеній панахиді священиками різних конфесій дня 19 серпня 1990 р.

Що ж сталося в той далекий червневий день 1944 р.? Про це розповідали очевидці подій.

Закінчувався третій рік смертельного двобою між тоталітарними імперіями гітлерівської Німеччини і більшовицької Москви. Полем боїв стали терени Галичини, Бродівщини. Лісами, тероризуючи мирне населення, кочували банди більшовицьких партизан і польської АК. Десь зі Сходу накочувалася на Західну Україну сформована Москвою польська дивізія "Костюшко". Їм протистояла УПА і дивізія "Галичина".

Конаючий фашистський окупант, відступаючи, здійснював політику "спаленої землі". Масово вивозили на каторгу в Німеччину молодь, награбовані продукти і майно.

Не краще поводили себе і червоні "визволителі". Вбивали і грабували місцевих "бандеровцев" і червоні партизани, і польська АК. Горіли села.

Не минула біда і сіл Пониковиці та Висоцьке. Нагрянула вона під виглядом есесівського спецзагону, завданням якого було загарбати і

вивезти до Німеччини все, що можна було загарбати: худобу, продукти, сільськогосподарський реманент. Чим це могло обернутися для населення в переднівок 1944 р. – неважко собі уявити.

Тож плач і лемент стояв на селах, скрізь чути було стрілянину, німецьку лайку і мукання худоби, яку зганяли на площу перед школою в Пониковицях для відправки автомашинами на залізничну станцію.

Діяти треба було негайно і рішуче. Саме в ті дні на фронтові позиції під Бродами заступили частини дивізії "Галичина". В присілок села Висоцьке – Городище була розміщена перша сотня 29-го полку дивізії. Туди й звернулися за допомогою селяни Пониковець і Висоцького. Не гаючи часу, стрільці 1-ї сотні посідали на коней і помчали на виручку в с. Пониковиці.

Володимир Наконечний, знаючи німецьку мову, звернувся до командира есесівського загону з вимогою негайно припинити грабунок. Кажуть, що розмова була гострою, бо обидві сторони хапалися за зброю, але німецький старшина виявився зрадливим парляментарієм. Помітивши на бальконі школи шофера своєї автомашини, непомітно дав йому знак, і той вистрілив з кріса в спину стрільцеві. Він упав з коня, і гаряча юнацька кров зросила рідну землю.

Товариші по зброї напали на карателів, та вони втекли з села, залишивши свою техніку і награбоване на площі перед школою. Сумно поверталися стрільці до своєї частини у Висоцьке, несучи на нарах мертвого побратима. Дівчата спорядили свого молодого захисника в далеку дорогу, і до похорону він лежав у маленькій капличці на цвинтарі, де ховали сільських священників.

Хоронили стрільця в неділю. Відправив панахиду військовий капелян. Сотня прощалася з побратимом трьома сальвами. Поставили березовий хрест. Дівчата прибрали його вінками з польових квітів, заспівали "Вічную пам'ять" і живі повернулися до своїх житейських справ, а на малому цвинтарі, поміж старими фігурами, залишився один березовий хрест.

Пізніше, через місяць, сталася ще одна наша народна трагедія, яка ввійшла в історію під назвою "Бродівський котел". Брат ішов проти брата зі зброєю в руках. Не по своїй волі і не за рідні інтереси. Одних гнали під дулами кулеметів загороджувальних загонів умирати за утопічну ідею і за право бути рабом на своїй рідній землі. Другі вмирали з надією, що їхня смерть стане сходинкою до храму, найменення якому – Вільна Україна.

Мріяв про це і стрілець Володимир Наконечний.

А ще пізніше переможець в другій світовій війні взявся руйнувати все, що не вкладалося в його розуміння. По-варварськи гуни XX століття знищили і капличку у Висоцькому, і цвинтар, що був навколо неї, старовинні надгробки і стрілецьку могилу з березовим хрестом. І настала темрява майже на півстоліття. ❑

("Ратуша", Львів, 13. 10. 1992)

Евген Шипайло

НА ВИШКОЛІ "МОДЕРНОЇ ЗБРОЇ"

В половині листопада 1944 року, я зі Стефаном Антонівим – підстаршиною моєї сотні, виїхали на чотиритижневий вишкіл, як нам було сказано: "модерної зброї" до табору Доеберітз біля Берліну (Truppenuebungsplatz Doeberitz). В тому часі штаб 30-го полку дивізії та моя 13-та сотня ПГ (Infanterie Geschuetze – піхотні гарматки) квартирували в містечку Велка Битца на Словаччині. Я мав ступінь хорунжого, офіційно Waffen-Untersturmfuehrer, провадив 4-ту чоту тяжких гарматок і рівночасно був заступником сотенного німця Hauptsturmfuehrer Hans Vorkoeper.

Наш маршрут на вишкіл провадив через Жілінку – Краків – Берлін. Над ранком наш поїзд, без пригод, заїхав на головний двірець. Щоби дізнатися як і куди їхати дальше до Doeberitz, я спитав кондуктора – молоду дівчину в ґранатовому мундирі залізничного урядника, з офіційною шапкою на голові, і "лопаткою" в руці. Мені тоді здавалося, що я вже добре володію, і розумію німецьку мову. Але як дівчина-кондуктор пояснила мені берлінським діялектом дальший маршрут, я кілька хвилин стояв і застановлявся, що вона мені сказала, бо ніяк не міг її зрозуміти. Щойно після другої, чи третьої розмови, вкінці второпав, що мушу брати Dampfzug, їхати приблизно 10 кілометрів, і т. д. Після того решта дороги до вишкільного табору пройшла гладко.

Truppenuebungsplatz Doeberitz це був вермахтівський вишкільний табір. Я і Антонів були єдині вояки в таборі із зброї СС. Мене приділили до кімнати, де було, як пригадую 4 - 5 німців-старшин лейтенантів. Одні з них приїхали з західного французького фронту, інші з південного італійського. Вони не мали більше 30 років, приїхали з фронту й мали багато військових відзнак. Мені було дещо ніяково, бо я не мав ні відзнак, ні боєвого досвіду. Комендантом вишколу був Haupmann Mittag, приємний чоловік, віком старший від нас на яких 10 років. Деякі предмети викладав інший гауптманн, прізвища котрого не пригадую. Чурою в нашій кімнаті був середнього віку підстаршина з багатьма військовими відзначеннями. Він мав шрам на лиці, і одне його око було скляне; це, мабуть, була причина, що його стягнули з фронту. Він робив порядки в кімнаті, приносив харчеві приділи, та чистив нам – старшинам – чоботи й пояси. До кінця вишколу мені завжди було ніяково, коли він, підстаршина з високою ранґою і обвішаний медалями "ґлянцував" вранці мої чоботи.

Виклади і вправи відбувалися в будні дні від ранку до вечора, в суботи до полудня; субота по полудні й неділя були вільні від зайнять, так що я мав змогу їздити до Берліну. Я використовував кожну нагоду, звідував місто. Воно мені подобалося. В місті вечорами я кілька разів пережив налети альянтських літаків і бомбардування. Тоді звичайно ми – прохожі – ховалися на станціях підземки. В листопаді-грудні 1944 року нічні налети ще не були такі часті і звичайно тривали коротко, біля години, і шкоди від бомбардування були відносно малі.

Дні в листопаді-грудні в Берліні були холодні, так що я їздив до міста в плащі-дощевику. На плащі не було відзнак частини, тільки старшинські "патки". Як я заходив до ресторану на вечер'ю і скидав плащ, на лівому рукаві мундира виднів золотий лев на синьому тлі, а на ковнірі малий срібний на чорному тлі.

Гості в ресторані, в більшості військові, деякі з жінками, не знали тих відзнак, і я часто чув пояснення шепотом: "Eine Loewendivision".

Як показалося з навчання і вправ, "модерна зброя" – це були ті самі гарматки, що їх мали в дивізії, але з певними уліпшеннями. Тому що на фронтах, а головно на західньому фронті почалася відчувати щораз більшаа перевага альянтських танків, німецьке вище командування, не маючи кількости, пробувало протидіяти тому швидкістю, як теж вживати масово ручну протитанкову зброю. Наш вишкіл полягав на цьому:

- Німецькі військові експерти випрацювали нові таблиці для вжитку командирів піхотних гарматок та артилерійських батерій. Ті таблиці впрощували й скорочували час, щоби встрілитися в намічену точку, і давали більшу точність осягнути бажану ціль. Іншими словами, обслуга зискувала на часі, щадила набої, і мала кращі шанси знищити подану ціль.
- Вони продовжили цівку в легкій піхотній гарматці, упростили націльний пристрій й переробили ляфету на форму букви "В" так, щоби обслуга могла скоріше і звинніше повернути гарматку в потрібному напрямі й мати змогу обстрілювати ворожі танки безпосереднім вогнем, поки ворог їх побачить.
- Впровадили нову ручну протитанкову зброю, яку могли вживати один або два стрільці.

На початку вишколу ми починали наші щоденні завдання теоретичними викладами, а в другій половині вишколу – практично в полі. Старшини-курсанти чергувалися, і кожного ранку інший старшина провадив обі групи (це є групу підстаршин, і групу старшин) на площу вправ і там звітував командирові вишколу. Одного ранку і на мене прийшла черга провадити групи на вправи. Різниця між мною, а старшинами Вермахту була та, що я салютував випрямленою рукою, тоді як лейтенанти "били в дах". Десь на початку нашого вишколу прийшов наказ, що й Вермахт мусить салютувати випрямленою рукою (т. зв. "гітлерівським привітом"). Мої одноклясники-лейтенанти не дуже радо виконували наказ, часто помилялися, і здоровили "по-старому", але ради не було, бо такий був наказ.

Практичні вправи в полі скінчилися при кінці вишколу гострим стрілянням гарматок і ручної протитанкової зброї. Наше навчання нам не придалося в дивізії, бо ані нових таблиць до обстрілу, ані змодернізованих гарматок, ані ручної протитанкової зброї ми не одержали. Це був кінець війни, і хоча німецьке командування пробувало впровадити певні спрощення та поліпшення зброї, щоби краще пристосувати її до змінених фронтових обставин, німецька індустрія вже не могла продукувати не то що нових гарматок, але навіть потрібних стрілен.

В останню неділю перед закінченням вишколу Hauptmann Mittag запросив мене до своєї хати на обід. Він був жонатий і мешкав недалеко від вишкільного табору. Обід був невибагливий, бо приділи на харчеві картки були невеликі і скромні. Господар розпитував мене багато про дивізію, та ген. Власова і його частини. Мав теж російський буквар, який пильно вивчав, бо, мабуть, вже тоді відчував, що знання російської мови йому скоріше чи пізніше придасться. Мене просив допомогти йому правильно читати й наголошувати деякі слова з букваря. ❑

О. Горбач

ПІХОТНІ ПОЛКИ ЧЧ. 5 - 8

Піхотний рекрутський вишкіл проходили наші добровольці не лиш в Гайделяґрі: велику частину покликано спершу до СС-галицьких добровольчих полків чч. 5-8, яких популярно називали "поліційними полками" тому, що їх вишколювали старшини й підстаршини з німецької порядкової поліції.

Їх числовий стан у березні-квітні 1944 р. сягав 9 710 стрільців, вишколюваних німецькими старшинами й підстаршинами у Німеччині, Франції, Польщі, а саме: 4-ий п. у Фершвайлері бл. Тріеру, в Зарбрюкені (бл. 2 000) та в Цаберн ув Альзатії (1964), 5-ий п. в Адлерсгорості бл. Ґдині та в Сх. Прусії (1372 стр.), 6-ий п. – у По - Пау і Тарб - Тарбес під Піренеями (бл. 2 000), 7-ий п. – в Ортез і Салі де Беарн – Orthez, Saliz de Bearne (бл. 2 500) та 8-ий у Вандерн-Ґроскіршбавм бл. Франкфурту над Одрою (1573 стр.). Їх одинокими укр. опікунами були духовники – (за чергою полків) о. О. Карпінський, о. В. Дурбак, о. І. Голойда, о. Д. Ковалюк, о. І. Нагаєвський. Декотрі полки, головно у Франції, відвідали в листопаді 1943 р. члени ВУ як і розвагово-естрадні наші групи та старшини 1 УД. Вишкіл цих полків тривав до кінця березня-квітня 1944 р.

У зв'язку з большевицьким партизанським рейдом Ковпака з Волині на Галичину перекинуто 4-ий і 5-ий полки з кінцем березня-квітнем у райони між Радеховом – Збаражем – Тернополем. З большевицькою офензивою на пн.- сх. Галичину частини цих полків узяли участь в оборонних боях у Збаражчині й Тернополі.

З уваги на загрозу, що німці кинули б розташовані у Франції полки проти західніх альянтів, ВУ домоглася почерез О. Вехтера виведення частин 6-го й 7-го полків із Франції та включення їх, як і 8-го, у квітні 1944 р. до 1 УД в Нойгаммері. Якась частина укр. вояків, головно та, що вишколювалася в пн.- сх. Франції (бл. м. Тур) як і решток залишеного вишкільного куреня під Піренеями, – перейшла під проводом Круковського, коли їх перемішували, на сторону французького резистансу.

В січні 1944 р. 6-ий і 7-ий полки були розв'язані (залишився в м. Тарб лиш Запасний курінь із бл. 900 стрільців) й відійшли до Гайделяґру, а невелику частину долучено до 4-го полка.

Бл. 700 змобілізованих влітку 1944 р. стрільців вислано з вишкільних таборів бл. Франкфурту над Одрою й біля Праги на довишкіл у Дивізії СС – "Вікінґ" на фронт під Варшаву, звідки вони восени 1944 р. повернулися до 1 УД. З прифронтових околиць німці силоміць мобілізували нашу молодь до своїх же частин (напр. до СС – Дивізії "Фрунсберґ" на Золочівщині: їх вишколювали у пн. – сх. Франції й Бельґії, звідки лиш частині вдалося добитися перенесення до 1 УД). ❑

ПЕРІОДИЧНІ ПУБЛІКАЦІЇ ДЛЯ ВОЯЦТВА 1 УД.

Для зв'язку поміж вояцтвом Дивізії та Військовою Управою виходив тиражем у 10 000 переважно 4-сторінковий "тижневик ВУ Галичина для добровольців Стрілецької Дивізії Галичина "До перемоги" – з уваги надовго затягуваний дозвіл з Берліну – аж від 21. XII. 1943 р. у Львові, а від 30-го числа в Кракові, за редакцією Мих. Островерхи; його заступником був В. Дзісь, мовником Артим Орел, а секретаркою М. Кобринська. Його останнє число, 51-е, вийшло 7. I. 1945 р.

Дописували туди: В. Євтимович, Яр. Славутич, М. Ситник, П. Карпенко-Криниця, Л. Лиман, а рисунками ілюстрували Е. Козак та Л. Перфецький. Доволі придирливу німецьку цензуру провадив Отто Леман.

Появу німці припинили за поміщення статті проти національної програми ген. А. Власова, його намагань підпорядкувати собі національні неросійські частини по німецькому боці – білоруські, козацькі й українські, та проти методів вербування до РОА (Российская Освободительная Армия) серед українців по таборах утікачів як і попередньо в Галичині й на Буковині.

На зміст тижневика складалися: передовиця, огляд важливих політично-воєнних подій, коментарі до них, репортажні описи воєнних звітодавців зі Східнього фронту, матеріяли з військової тематики, історії, літератури й мистецтва, а на останній сторінці – вісті зі світу, спорт, гумор і листування.

З переїздом ВУ до Любену на Шлезьку і згодом до Відня почато видавати новий журнал для воящтва Дивізії "До бою", з накладом переважно в 4 – 5 000 примірників.

Зі створенням Укр. Національного Комітету (в жовтні-листопаді 1944, а визнаного німцями аж 12. III. 1945, див. ЕУ II. с. 3435) почато в січні 1945 р. видавати для укр. вояків і полонених півтижневик "За Україну", під редакцією Г. Которовича з керівником укр. пропаґанди при Гавптамті проф. Б. Дацьком, кол. майором ЧА. ❑

Ігор Федик
народовець, м. Львів

НОВА УКРАЇНА: ЗЕЛЕНИЙ КЛИН

Україна – це не лише правічна батьківська земля.

Україна – це же й острови, українські острови та острівці мало що не в усьому світі.

Україна – це шматочки нашої глибинної та прекрасної культури на чужинах, які тепер озиваються до нас через генетичні коди Національної Історії...

Наша Батьківщина не мала сили, щоб уберегти своїх дітей від політичних репресій, матеріяльного зубожіння, ото й розліталися вони по світу. Одні їхали на Захід, інші пливли на Далекий Схід. Покидали Україну, щоб ніколи не забути про неї...

Зелений Клин. Саме тут за короткий час постала Нова Україна. Цю назву далекому краю дали українці, які почали переселятися сюди наприкінці XIX ст.

Назва "Зелений Клин" відповідала "семантиці" природи: густющі ліси, тропічні рослини. Територія Зеленого Клину на півдні обрамлена ріками Амур і Уссурі та Японським морем; на сході – Татарська протока і Охотське море; на заході – Забайкалля. Це величезні простори. 1 008 000 кв. км! Материнська Україна – лише 905 000 кв. км. (Дані проф. І. Шимоновича). Ото ж бачимо, що Зелений Клин – приморський край. Як на українців, то трохи незвичайна ойкумена. Вона вимагала психологічної адаптації. Тут були розміщені російські порти і найбільший з них – Владивосток. Зимова температура сягає -12, а влітку середня температура +18.

... Ще в XII ст. цей край був густо заселений і тут були гарні маньчурські міста, селища, але навала монголо-татарських орд Чінгісхана спустошила надовго Зелений Клин.

У 1858 р. між Китаєм і Росією був підписаний Айгунський договір про розмежування кордонів, і цей край відходить до Росії, а в 1860 р. сюди вперше прибув військовий транспорт "Манджур". Почалося заселення краю. У 1891 р. Владивосток з'єднався з Хабаровськом залізницею.

В 1893 р. пароплавом "Доброфльот" з Одеси у Владивосток прибули перші переселенці з України, а вже в 1897 р. в Уссурійському краю було 25 відсотків українців від загального числа жителів, а в Амурському краю – 18 відсотків. З того часу почалося масове переселення українців, могутнім поштовхом до нього стала столипінська аґрарна реформа, бо вже в 1907 р. з шести українських губерній (Подільської, Волинської, Полтавської та Харківської) на Далекий Схід прибуло 51 176 осіб.

За даними професора О. Мицюка, на Зеленому Клині у перше десятиріччя заселення із загальної кількости жителів на українців припадало 60 відсотків. У 1914 р. тут проживало 857 тисяч жителів і з них – 514 тис. українців. Серед селянства – 80 відсотків українців.

Слід зауважити, що переселення відбувалося на рахунок держави і це теж певною мірою заохочувало селян та ремісників. Безземелля, постійне зубожіння,

політичне безправ'я змушувало українців переселятися далеко від Батьківщини. Держава брала на себе оплату за морський переїзд до Зеленого Клина. Крім того, сім'ям видавали по 100 крб., пару волів, і корову, різне насіння і предмети домашнього вжитку.

Першими рушили на свою нову Батьківщину переселенці з Чернігівської і Полтавської губерній, а в 1895 р. переселилося з Чернігівщини 754 родини.

Масовість переселення спонукала царизм ліквідувати безкоштовний переїзд і різні дотації. Росіян переселялося набагато менше, бо вони мусили їхати на Далекий Схід сушею, а це надзвичайно утруднювало переселення.

Трансибірська залізниця послабила переселення з України. Отже, національний склад Зеленого Клина був таким: 50 відсотків українців, 38 відсотків – росіян, 12 відсотків – автохтонне населення – манджури, гіляки та ін. Природа Зеленого Клина і величезні незаселенні території дали змогу переселенцям з України швидко поставити на ноги сільське господарство, бо землі не бракувало нікому: українці одержали відразу на сім'ю по 100 десятин. А що були роботящі й господарні, то Зелений Клин зародив щедро, врожаї були неймовірні! Не були наші люди марнотратними, збирали все, що Бог вродив. Найбільше сіяли пшениці та вівса. У 1907 р. українські селяни на Зеленому Клині мали 2 402 тисячі пудів надлишку зерна, а російські козаки – 457 тисяч пудів. Продавали державі, багатіли, купували нові ділянки і сільський реманент. Невдовзі Зейсько-Бурейська рівнина була освоєна українцями; 70 відсотків Уссурійського краю заселяли українці!

Лютнева революція 1917 р.в Росії пожвавила політичне життя українців. Вони почали творити тут свою державність. 24 травня 1918 р. був скликаний конґрес українців, який обрав представницький державний орган – Українську Раду. Наші земляки засівали і зерна культури: виникли українські школи, гімназії. У Владивостоці, Хабаровську, Харбіні чути було українську мову.

Ще в 1920 р. тут виходили часописи: щоденник "Щире слово", тижневики: "Ранок", "Хвилі України", "Українець на Зеленому Клині", "Засів".

У 1920 р. мав бути скликаний Другий конґрес українців, але політичний та військовий стан почав різко змінюватися. З Сибіру насувалися більшовицькі сили.

За прямою вказівкою "великого машиніста локомотиву історії" все українське в Зеленому Клині було знищене, а тисячі українців репресовано.

Нині, в час відродження незалежности України, українці на Далекому Сході також пробудилися. Вони відчули себе окремішнім народом серед різних націй, що проживають на цій землі. Додає їм впевнености молода Українська Держава.

За інформацією Голови Товариства "Україна в Помор'ї" Андрія Попка, 19 - 20 березня 1993 р. запляновано провести міжнародну наукову конференцію у Владивостоці під гаслом "Украіці на Далекому Сході 1883 – 1993 рр.". Відроджується рідне слово, зріс інтерес до матірних земель. Українці Зеленого Клина всіляко підтримують державотворчі процеси на далекій географічно, але близькій серцю України.

Тож і ми озвімося на той рідний голос, що долинає здалеку: це ж бо наша кров, наш рід! ❑

("МУ", ч. 123, 1992)

В РОЧЕСТЕРІ ВІДЗНАЧИЛИ 50-ЛІТТЯ УПА

В неділю, 1-го листопада 1992 року, в залі церкви св. Йосафата громадський комітет влаштував святкову академію для відзначення 50-ліття УПА. Святкування відбулось за ініціятивою місцевої Станиці Об'єднання колишніх Вояків УПА. Святковий комітет очолив голова Об'єднаних організацій м. Рочестеру Роман Куціль, його заступником був Остап Захарків (від Організацій Визвольного Фронту), Станицю Братства 1-ої Дивізії УНА репрезентував Василь Білан. Володимира Ґулкевича – бувшого вояка УПА – обрано почесним головою Комітету.

Святкування розпочато відправленням Служби Божої і панахиди за полеглих воїнів УПА в церкві Богоявлення, в якій участь взяли із прапорами прапороносці Об'єднання кол. Вояків УПА, Станиці 1-ої Дивізії УНА, Пласту, СУМ-А і ООЧСУ. Службу Божу і панахиду відправив о. Василь Годенчук, який у своїй проповіді виголосив теплі слова про борців УПА і їх жертвенний вклад в боротьбі за християнську віру.

По полудні академію відкрив голова святкового комітету Роман Куціль, підкресливши посвяту воїнів УПА, з якою вони вели завзяту визвольну боротьбу з усіма окупантами України.

Святочне слово виголосив бувший вояк УПА Петро Потічний, професор МекМастер Університету в Гамільтоні (Канада). Він, м. ін., наголосив факт стихійного збройного бунту українського населення Волині й Полісся проти німецької окупації, початкового організування збройних відділів УПА Тарасом Бульбою-Боровцем. Згодом, революційна ОУН перейняла керівництво збройною боротьбою УПА до часу, коли створено Українську Головну Визвольну Раду.

З огляду на те, що в декорацію сцени вкомпоновано червоно-чорний прапор, проф. Потічний висловив опінію, що УПА ніколи не воювала під червоно-чорним, а тільки під національним синьо-жовтим прапором. При цьому зазначив, що він не заперечує вкладу революційної ОУН у визвольні змагання УПА, але під червоно-чорні прапори не треба ставити всієї Української Повстанської Армії, якої велика більшість учасників взагалі не була членами ОУН.

Понад 300-особова публіка з цікавістю очікувала виступу фольклорного театру зі Львова Остапа Стахова, якого виконання кожної точки нагороджувала бурхливими оплесками. 11-особовий ансамбль виконав ряд повстанських і стрілецьких пісень, а також кілька жартівливих.

Після мистецької частини, бувшим воякам УПА, присутнім на залі, двоє дітей вручили сині цвітки із синьо-жовтими стяжками, а публіка щиро вітала бувших воїнів УПА, серед яких були: найстарший віком і ступенем бувший старшина УГА і бувший старшина УПА – Теодор Баюк, відтак Стефан Адамчук "Семчук", Петро Біжок "Воїн", Володимир Ґулкевич "Рубач", Михайло Климочко "Зозуля", Іван Лико "Скала-Богдан", Катерина Лялюк, Іван Лялюк "Камінний", проф. Петро Потічний "Воробчик" і його брат Андрій Потічний та Ольга Червінська. Цвітку вручено також вдові по недавно померлому бувшому воякові УПА Іванові Петрикові – Наді.

Від імені бувших вояків УПА подяку ансамблеві О. Стахова зложив Стефан Адамчук, а двоє дітей вручили керівникові цвіти.

Декорацію сцени, взоруючись на кольорових летючках фольклорного театру О. Стахова, виконав Євстахій Загачевський, автор знаних спогадів про 1-шу Дивізію УНА. ❑

Іван Лико

УКРАЇНСЬКА КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА
АПОСТОЛЬСЬКИЙ ЕКЗАРХ
для
УКРАЇНЦІВ КАТОЛИКІВ
У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

APOSTOLIC EXARCH
for
UKRAINIAN CATHOLICS
IN GREAT BRITAIN

Bishop's House, 22 Binney Street, London, W1Y 1YN.

Tel: 01-629-1073
01-629-1534

Ref. 106/92

3-го листопада, 1992

До Головної Управи
Братства кол.Вояків
1-ої Української Дивізії
Торонто-Канада

Слава Ісусу Христу!

Дорогий Побратиме Пане Доктор Малецький!

Привіт та щире поздоровлення з Лондону.Місяць тому 4-го жовтня,ц.р.для мене був це надзвичайний день,день направду великий,день радости.

Два Побратими Пан Роман Кобрин і Пан Антін Тимкевич вручили мені ГРАМОТУ в імені Головної Управи-ЗОЛОТИМ ХРЕСТОМ за особливі заслуги.Я зі сльозами в очах прийняв таке високе відзначення а хрест поцілував,бо те все є дорогим для мене. Це привілей,що я дочекався цього високого відзначення,багато наших Побратимів Дивізийників бажало почути і побачити,що сьогодні ми те все переживаємо.

Головній Управі складаю щиру мою ПОДЯКУ за таке високе відзначення.Хай Бог благословить Вашу працю на дальше для добра нашої Церкви та Українського Народу.

Щасти Вам Боже,

+ Михайло Еп.

Михайло Кучмяк,ЧНІ.Єпп.
Апост. Екзарх у В.Брит.

ОБІЖНИК ГОЛОВНОЇ УПРАВИ

Дорогі Побратими!

У 1992 році наші побратими, котрі пережили найважчі часи більшовизму, зорганізувалися в Галицькому Братстві кол. вояків 1-ої УД УНА ("Галичина"). Вітаємо їх сердешно й бажаємо успіхів у нашій спільній праці.

* * *

У 1992 році ми відзначили першу річницю проголошення незалежности України та першу річницю не менше важливої дати – потвердження незалежности всенародним референдумом. Захоплення і радість цими подіями притихли й почалася складна, тяжка та не завжди з потрібним ентузіязмом праця при розбудові й закріпленні української державности.

Шлях від колоніяльного статусу до самостійности завжди був тяжкий та допроваджував до успіху тільки при найбільшому зусиллі всього народу.

Рік самостійности України маркувався успіхами й невдачами, Порівнюючи стан держави з-перед року з теперішнім, тільки засліплені ідеологіями екстремісти зліва й не менше справа, або люди злої волі не можуть недобачати, попри всі недоліки, змін на краще.

Протягом року самостійність України визнали всі держави світу, а багато з них обмінялися дипломатичними представництвами. Тепер на черзі закріплення нашої самостійности. Завдання не легке. Більшовизм та його носії знищили країну й спаралізували спроможність народу її скоро відбудувати, а це довело до критичного стану економіки відродженої держави. Україна, навіть при неприхильности, а то й ворожости деяких держав, таки знаходить своє належне місце у співтоваристві вільних народів. Здобуту державу треба захищати й, найважливіше, вміти її боронити перед явними й потенціяльними ворогами. До цього потрібно війська. Здається, що без великої помилки можна ствердити, що завдяки праці міністерства оборони Україна вже може боронити себе власними силами.

В інших ділянках многогранного життя держави ще багато недоліків, а то й невдач. Вони зокрема наглядні в ділянці економіки України. Зміна господарських систем не станеться через один день – на це треба часу. Зрештою, якщо приглянутися більше об'єктивним вістям із Східньої Европи, то то ніде в республіках бувшого Радянського Союзу господарські реформи не мають спектакулярного успіху. Сподіваємося, що ті, які відповідатимуть за господарство України, вже в наступному році доб'ються значної його поправи. До цього, навіть не треба пригадувати, що зміна на стабільність і покращання життєвого рівня вимагає праці, взаємного вирозуміння та єдности. Підкреслюємо слово "єдність", бо екстремісти всіх напрямків вже розпочали в Україні свої під'їздові герці, які до добра не доведуть – не треба нам отаманії.

* * *

Рік 1993 – це рік 50-літнього ювілею 1-ої УД УНА. Всім Крайовим управам і Станицям рекомендуємо відповідно відзначити цю річницю у своїх місцевостях. Галицьке Братство відзначить цей ювілей 14 і 15 серпня у Львові. Теж заплановано відзначити його в Києві 21 і 22 серпня. Очевидно, участь у цьому відзначенні в Україні дивізійників з діяспори зовсім добровільна. Детальні інформації подадуть своїм Станицям і членам Крайові Управи.

Ми вітали в Канаді й США полковника з України Романа Костюка, члена Спілки Офіцерів України, який міг прибути завдяки старанням ГУ і коштам побр. Миколи Засідка. З ним обговорено ряд питань, пов'язаних з відзначенням 50-річчя Дивізії.

д-р М. Малецький, голова *Ст. Климців, секретар*

Торонто, 21 грудня 1992

ІНФОРМАЦІЇ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ

Склад Головної Управи:

На Х-му Головному делеґатському з'їзді, який відбувся 6 вересня 1992 року, вибрано наступну Головну Управу:

д-р Мирослав Малецький – голова, Роман Данилюк і Андрій Коморовський – заступники голови; дальшими заступниками голови є діючі голови крайових управ (Дам'ян Ліщинський – США, Лев Бабій – Канада, Степан Тауридський – Арґентина, Богдан Тарнавський – Австралія, Роман Дебрицький – Німеччина); Степан Климців – секретар і фінансовий референт; Іван Падик – протоколярний секретар; Роман Гаєцький і Роман Колісник – пресові референти; Роман Кобрин і Корнило Когутяк – організаційні референти; Богдан Бігус – видавничий референт; д-р Василь Верига, Роман Припхан, д-р Остап Сокольський, Богдан Артимишин, Осип Голинський – члени.

Контрольна комісія: Богдан Кальба, д-р Володимир Мотика, Любомир Білик, Василь Білан, Омелян Кульчицький.

Товариський Суд: Іван Скіра, д-р Роман Дражньовський, Ярослав Куницький.

Комісія для зв'язків з Галицьким Братством в Україні: Юрій Ференцевич – голова, Роман Данилюк і Лев Бабій – члени.

Фінансові зобов'язання

Проситься вирівняти членські внески й інші зобов'язання супроти Головної управи.

Видання Братства

Пригадуємо, що Головна управа рішила всі книжки, які до 1989 року взяли в кольпортаж станиці, призначити на висилку в Україну. За ці видання станиці не потребують платити, і тільки прислати до Головної Управи звідомлення, скільки й які книжки вислано в Україну.

На Спомини Гайке англійською мовою проголошено "випродаж". Головна Управа вважає, що краще книжки розпродати дешевше, ніж їх тримати нерозпроданими. Доволі велика кількість споминів є ще на складі. Книжка призначена для англомовного читача, і якщо більшість дітей чи внуків дивізійників отримали б цю книжку, вона повністю розійшлася б. Пропонується, щоб продавати їх по "випродажній" ціні, тобто, щоб Станиці замовляли книжку, пропонуючи ціну, відповідно до місцевих обставин.

Нові видання

З нагоди 50-літньої річниці Дивізії, незабаром вийде збірка гуморесок, фейлетонів, виступів Романа Колісника н. н. "Найкращі хлопці Дивізії".

Ксероксовим способом вийдуть дві книжки:

1. Протоколи Військової Управи. Це переписані всі протоколи, які збереглися з відповідними поясненнями. Опрацював Роман Колісник, і вони є додатком до його виданої праці "Військова Управа й Українська дивізія "Галичина".

2. Праця Тиміша Білостоцького, відповідального за опіку юнаків притиповітряної оборони. В ній описано обставини набору й опіки юнаків і юначок із статистичними даними.

Обі книжки призначені для бібліотек й зацікавлених осіб, тому наклад дуже обмежений.

В Англії син дивізійника Майкел Мельник (він тільки англомовний, бо його батько помер, коли він був малим хлопцем) працює над написанням і виданням книжки про Дивізію. Він збирає документи, світлини й спомини, і хто хотів би йому допомогти, проситься писати на адресу: Michael Melnyk, 117, Barkley Road, Norwich, Norfolk, NR7, 9QX, England.

Видання в Україні

В міру наших можливостей ми проводимо освідомну діяльність про Українську дивізію в Україні. У пресі в Україні появилося ряд статтей наших побратимів, як от: д-ра Василя Вериги, д-ра Василя Сірського, Романа Данилюка, д-ра Мирослава Малецького. Заходами Головної Управи у журналі "Червона Калина" у Львові друкуються матеріяли про Дивізію. Незабаром вийде у видавництві "Червоної Калини" у Львові повість Романа Колісника "Останній постріл", Юрія Тиса-Крохмалюка "Щоденник Селепка Лавочки". Запляновано видати книгу Олега Лисяка "За стрілецький звичай", історію Дивізії проф. Тараса Гунчака та казки Юрія Крохмалюка. Робляться інші заходи, щоб в ювілейному році поширювати правду про Дивізію в медіях в Україні.

Допомога Україні

Закріплення незалежности – це тяжкий шлях, на якому зустрічаються і зустрічатимуться великі перешкоди. Україна потребує допомоги діяспори. Головна Управа рекомендує таку допомогу спрямовувати через існуючі в діяспорі допомогові установи, на точно означені й затверджені в Україні проєкти.

Допомога дивізійникам в Україні

Для зв'язків з Галицьким Братством в Україні вибрано окрему комісію, очолену Юрієм Ференцевичом. Проситься всю допомогу координувати через цю комісію. Адреса: J. Ferencevysh, 10 Bond Street, Jersey City, NJ, 07306, USA, Тел. (201) 659-4570 або до Лева Бабія в Канаді і Романа Данилюка в США.

Будова нового пам'ятника полеглим під Бродами

В порозумінні з Галицьким Братством, будову нового пам'ятника, знищеного в 1991 році, наразі відложено, бо ця справа вимагає леґального схвалення і фінансового плянування.

Дивізійний архів

В Торонті існує Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр, який відкрив Архів Української Дивізії. До цього модерно влаштованого центру можна посилати матеріяли, які відносяться до Української дивізії, як от: світлини, документи, значки і т. п. При цьому слід подавати опис матеріялу.

Центр збирає матеріяли до фільмів про 2-гу світову війну, в тому й про Українську дивізію. Він проводить відеозаписи учасників та збирає інформації через запитник.

Крайова Управа Канади задеклярували дотацію на УКДДЦ в сумі 50 тис. долярів від себе, своїх станиць та членства. Проситься інші Крайові Управи теж від себе посилати пожертви на цю ціль до Крайової Управи Канади. Адреса центру: Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre, 620 Spadina Ave., Toronto, ON, M5S 2H4, тел. (416) 966-1819. ❑

ДИВІЗІЙНА ЗУСТРІЧ У ВІННІПЕҐУ

Вже увійшло в традицію, що Станиця Дивізійників у Вінніпеґу вітає своїх делеґатів і гостей, які приїжджають на Конґрес Українців Канади до Вінніпеґу. Цього року особливо ми мали честь вітати дорогих гостей з України в особах амбасадора України Левка Лук'яненка з дружиною, голову Київської Спілки Офіцерів полковника Романа Костюка з дружиною, голову Краєвої Управи УД УНА Левка Бабія, членів Краєвої Управи і гостей, генерального секретаря СКВУ д-ра Василя Веригу, бувшого голову СКВУ д-ра Петра Саварина з дружиною, Романа Колісника (знаного з фейлетонів як Волтер Цап), голову Онтарійської Ради КУК інж. Я. Соколика з дружиною, бувшого голову Комісії Оборони Людських Прав перед Комісією Дешейна адвоката Івана Григоровича, президента УВАН проф. М. Тарнавецького, д-ра Романа Бучка і д-ра Сергія Радчука.

Цьогорічна зустріч відбулася 8-го жовтня в залі катедри свв. Володимира й Ольги. Програмою вміло провадив Славко Ґаба. Молитву, спеціяльно призначену Дивізійникам, провів о. капелян Семен Їжик. Голова Краєвої Управи Дивізійників Лев Бабій привітав гостей і коротко переповів життєвий шлях полковника Романа Костюка. Він народився в багаточисельній свідомій родині в Західній Україні. Його брат Федір, член ОУН, загинув в 1944 році в бою з наїздниками. Брат Михайло загинув на фронті, а ще інші два брати повернулися з війни інвалідами. Скінчивши середню школу, Роман довгі роки служив в армії, а будучи здібним, успішно закінчив вищу офіцерську школу. В 1991 році був ініціятором створення Спілки Офіцерів України.

Відтак зі словом виступив полковник Р. Костюк, який в перших словах привітав дивізійників і гостей від Спілки Офіцерів України. Сама його постава і поведінка свідчать, що це військовик, сказати б, західнього стилю. Говорить спокійно, річево, без зайвого патосу. Про Дивізію дещо знав з оповідань свого батька, а почасти з преси, яку вмів читати між рядками. В своїй кінцевій цитаті він ствердив, що "кожний народ, який прагне бути незалежним і вільним, не може обійтися без міцної армії". І тому Збройні Сили України слід вважати як найбільш важливу частину держави. Сьогодні, як ніколи перед тим, історія поставила нас на грані проби – або бути, або впасти, може і навіки.

По вечері д-р Роман Бучок поділився своїми враженнями з останніх подій в Україні, особливо святкувань Першої Річниці Проголошення Незалежности. Це були, як він сказав, найрадісніші хвилини в його житті. "Я не міг вгамувати сльози радости, побачивши, як в нових одностроях маршувало Хрещатиком, під звуки оркестри, в рівних колонах наше військо, як майже з кожного вікна майоріли синьо-жовті прапори і постійно лунали оклики "Слава! Слава!"

Слідуючим доповідачем був амбасадор Левко Лук'яненко. Про Дивізію з преси знає мало, і то в кривому світлі, зате знає з оповідань спів'язнів-дивізійників, з якими стрічався на засланнях в далекому Сибірі, в невільничих таборах. В Україні, особливо в східніх районах, історія Дивізії частково висить ще в затемненні. Але, як йому відомо, вже організуються станиці і він впевнений, що в скорому часі Дивізія знайде своє належне місце в історії останніх визвольних змагань.

Наступним доповідачем був старшина Дивізії, президент УВАН проф. Михайло Тарнавецький. Він, як учасник Форуму Українців в Києві, поділився з

присутніми своїми враженнями і заввагами. УПА і Дивізія прямували до одної мети, хоч дороги були різні, але ціль одна – Українська Самостійна Держава. Не з нашої вини ми опинились за межами рідної землі, але ми свого життя не прогайнували. З наших рядів вийшли науковці, письменники, урядовці, які зайняли високі посади в державних урядах, як теж в наших світських чи церковних організаціях та установах. Можна сміло сказати, що нема одної організації в діяспорі, де не було б наших побратимів. Свій обов'язок відносно Батьківщини ми виконали чесно.

Атракцією вечора було вручення медалі заслуги для пані Гані Івончик, яку вручив з подякою голова Краєвої Управи Л. Бабій. В заключному слові він звітував, що наші побратими в своїх станицях на фонд української амбасади зложили понад 68 тисяч дол.Кінчаючи програму, Л. Бабій подякував достойним гостям за участь, а станиці за гостинність. Найбільше попало нашому "отаманові" Олесеві Загороді, який не лише організував, але і привозив-відвозив делеґатів, ба ще й кількох переночував.

Проаналізувавши 40-літню працю нашої Станиці, хочемо вірити, що наша громада належно оцінить і візьме численну участь у Ювілейному Святкуванні 50-ліття створення Дивізії, яке відбудеться в 1993 році. ❑

Михайло Романюк

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СТАНИЦІ ДИВІЗІЙНИКІВ НЬЮ-ЙОРКУ

Дня 23-го жовтня ц. р. відбулися загальні збори Станиці Нью-Йорку в Українському Народному Домі в Мангатені. Станиця нараховує 53 члени, а присутніх на зборах було 19.

Голова Станиці Орест Ґоґо-Слупчинський відкрив збори та закликав присутніх вшанувати мовчанкою пам'ять померлих членів Станиці: Михайло Елиса (помер 3-го січня 1991 року) та Богдана Демчука, який помер 15-го травня 1991 року в Києві, де він плянував дати 35 викладів про американський "менеджмент" в Українському Політтехнічному Інституті. Опісля привітав гостя з Вашінґтону Миколу Французженка та сеньйора нашої Станиці і колишнього члена Управи Лева Стеткевича з дружиною. (М. Французженко записався до нашої Станиці).

Зборами провадила президія в складі: Роман Гавриляк – голова, Роман Гаєцький – заступник та Атанас Кобрин – секретар.

У своєму звіті з діяльности Станиці голова подав: упорядковано членство та плачення вкладок, де 95 відсотків членів вирівняло свої платности по 1992 рік. Підготовано переведення 22-го Крайового З"їзду Делеґатів Братства та концерт струнного квартету ім. Леонтовича, який своїм високим мистецьким квалітетом був дуже важною подією з'їзду. Переведено збірки на Суспільну Службу Комбатанта та зелено-святочну збірку (839 дол.).

Влаштовано Передріздвяну Товариську Зустріч при співпраці з Американськими Католицькими Ветеранами та новорічну товариську зустріч. Видано 3 святочні Бюлетені для членів. 7-го квітня 1992 року управа Станиці зустрілась з головою Спілки Письменників України Юрієм Мушкетиком та дискутувала на тему становища українців східної України до дивізійників.

Голова репрезентував Станицю на ювілейній Міжкрайовій Пластовій зустрічі у 80-річчя Пласту на "Вовчій Тропі" в днях 21-го, 22-го і 23-го серпня 1992 р.

16 жовтня, користаючись доброзичливістю управи НТШ, Станиця влаштувала в їхній залі зустріч з головою Київської Спілки Офіцерів України полк. Романом Костюком. Імпреза була дуже вдала. Присутніх було 48 осіб.

По звіті голови слідували звіти окремих діловодів. Загальні Збори на пропозицію Контрольної Комісії уділили абсолютно з признанням для уступаючої Управи.

По короткій дискусії над звітами вибрано нову Управу одноголосно в такому складі: Орест Ґоґо-Слупчинський – голова, Юрій Ференцевич – 1-ий заступник голови і фінансовий референт, Володимир Лодзюк – 2-ий заступник голови і прапороносець, Іван Мокрівський – протоколярний секретар, Роман Гаєцький – пресовий секретар, Володимир Лиськів, Роман Гавриляк, Степан Скрибайло – члени Контрольної комісії, Степан Шуган, Атанас Кобрин, Мирон Заліпський – члени Товариського суду, Роман Данилюк, Кирило Григорович, Роман Кобрин, Андрій Закревський – вільні члени.

Новообраний голова Орест Ґоґо-Слупчинський подякував за довір'я та обіцяв провадити працю для добра Станиці, її членів та української громади.

Адреса Станиці: Brotherhood of Veterans of 1-st UD UNA, Branch New York, 140 2-nd Ave, New York, NY. 10003. ❑

Сват

ПРЕСОВИЙ ФОНД "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"

Між 1-им грудня 1992 р. а 27 січня 1993 р. адміністрація журналу Вістей Комбатанта одержала такі вплати на розбудову журналу:

Станиця Братства кол. Вояків 1 УД УНА в Ньюарку, у світлу пам'ять замість квітів на могилу побратима св. п. Петра Семенюка вплатили на пресовий фонд: по дол. 100: Володимир і Марія Моти та Ярослав і Люба Паньків; по дол. 50: Марійка Винарчук, Павло і Надія Світличні, Корнило і Дарія Когутяки, д-р Роман і Наталка Кравчуки; по дол. 30.: Ілярій Кушніренко;по дол. 25: Ярослав Ткач, Орест Слупчинський, Роман Кобрин; по дол. 20: "ВАРАЄТИ БАЗАР", Юрій Ференцевич, Роман Гаєцький, Дамян Ліщинський, Лівія Дацківська, Володимир Мазяр, Ірена Кочержук; по дол. 10: Осип Труш, Володимир Кульматицький, Іван Ґенсьор, Ольга Марущак, Степан Магмет, Роман Бойко, Василь Лемеґа, Василь Пелехатий, Кирило Григорович, Осип Сибіда, Кость Гречак, Іван Турянський, Микола Красножоний, Іван Стефанишин, Антін Тимкевич, Богдан Куриляк, Володимир Роговський, Володимир Боярський, Ярослав Закаляк **разом: $835.00**

Із збірки в пам'ять св.п. пор. др. Богдана Панасюка (1.5.1910 – 3.11.1992). Пожертви зложили: д-р В. і Н. Шкільник – $50.00, О. Небеш – $25, по дол. 10: Семен Кріслатий, Михайло Трач, Ігор Руденський, Михайло Теслюк, Володимир Швець і Володимир Сміґуровський **разом: $145.00**

Станиця Вратства кол. Вояків 1 УД УНА в Ст. Кетеринс із збірки в пам'ять побратима св.п. Михайла Чорнописького (4. 9. 1923 – 31. 10. 1992) **$145.00**

Українська Стрілецька Громада в Монтреалю із збірки в пам'ять заслуженого члена св.п. Теодора Давидовича (+1.9.1992) **$100.00**

Ліда Гумінілович із синами – Торонто, в пам'ять мужа і батька св.п. Степана **$100.00**

Станиця Братства 1 УД УНА в Клівленді, в пам'ять св.п. о. крилошана Володимира Кармазин (20.1.1899 – 4.1.1993) на пресфонд зложили Ігор Руденський, Семен Кріслатий, Михайло трач, Олена Мовчан, Марія Ґрабська, Михайло Горбан і Марія Штайн **$100.00**

Ярослав і Леся Ґаба – Вінніпеґ, у пам'ять замість квітів на могилу сл.п. сот. Юліяна Темника **$35.00**

Дарія Темник – Торонто, в сороковий день від смерти мужа сот. Юліяна Темника **$25.00**

Віра Бручковська – С. С. Марі, в пам'ять померлого мужа св.п. Миколи, помер 11.12.1990 **$25.00**

Стефанія Бішко – Броудалбін, в пам'ять мужа Константина (12.03 1911 – 16.07. 1992) **$25.00**

Теодор Костюк – Террас Бей, в пам'ять побратимів-односельчан Тростянця, Григорія Іліящука, помер в Торонті та Володимира Наливайка, померлого в Австралії **$25.00**

Атанас Кобрин – Стетен Айленд, замість квітів на могилу бл.пам. Григорія Карася $15.00

Микола Заяць – Стетен Айленд, замість квітів на могилу св.п. Івана Вовка, пом. 20. 6. 1992 $10.00

Роман Кобрин – Ньюарк, в пам'ять св. п. Тетяни Долинської $10.00

По дол. 100: Роман Стефанюк – Джексон Гайтс, д-р Роман Бучок – Вінніпеґ, Роман Герасимович – Балтимор, Осип Торищак – Садбури разом $400.00

по дол. 75: д-р Роман Рак – Кергонксон, д-р Олег Ратич – Едісон, Володимир Махбей – Денвер разом $225.00

по дол. 50: Ярослав Колодій – Філадельфія, Роман Чолкан – Торонто, Станиця Братства 1 УД УНА – Дітройт, Микола Мельник – Торонто, Петро Микуляк – Торонто, д-р Роман Кравчук – Ст. Орандж разом $300.00

Д-р Володимир Король – Фльорида $30.00

по дол. 25: Іван Саламаньчук – Ріджайна, Василь Дерех – Торонто, Мирослава Клименко – Торонто, Михайло Чіх – Льондон (Кан.), Богдан Маців – Монтреаль, Василь Дубик – Торонто, Іван Шкільник – Гамільтон, Володимир Макар – Торонто, Іван Мороз – Торонто, Іван Дудись – Торонто, Роман Гавриляк – Нью Йорк, Сильвестер Ремеза – Оттава, д-р Мирон Ґулій – Декатур, Юра Гнатюк – Вінніпеґ, Чемериський Богдан – Вінніпеґ, Зенон Козак – Ратерфорд, д-р Ярослав Яримович – Філяджельфія, Ярослав Терлецький – Буена Парк, д-р Іван Коропецький –மористовн, Степан Янківський – Вінніпеґ, Михайло Ціховляс – Кельовна, Орест Грабик – Філядельфія, Богдан Бараник – Терра Котта, Евстахій Остапюк – Торонто, Ігор Друневич – Торонто, д-р Евген Новосад – Філядельфія, Богдан Любачівський – Ціцеро, Андрій Малецький – Лондон, Михайло Квич – Тандер Бей, Михайло Березовський – Ортонвил, д-р Роман Дражньовський – Вісканс, д-р Роман Цурковський – Торонто, Микола Бурда – Фенікс, Роман Дуда – Дітройт, Маріян Цьолко, Гасбрук, Петро Новосад – Саскатун, Дмитро Неґрич – Торонто, Роман Проців – Тандер Бей, д-р Іван Кіндрат – Рочестер, Володимир Католик – Ст. Кетеринс, Українське Національне Об'єднання – Монтреаль, Степан Костишин – Ст. Кетеринс разом $1,065.00

по дол. 20: Маркіян Когут – Торонто, Богдан Чамбул – Торонто, Михайло Марущак – Торонто, Тарас Турченюк – Монтреаль, д-р Ярослав Качай – Філядельфія, Дмитро Хомань – Вінніпеґ, Орест Шеґда – Ст. Катеринс, Галя Хотинецька – Міссісаґа, Володимир Сміґуровський – Парма, Володимир Качан – Оттава, Онуфрій Мурашка – Торонто, Зенон Бандура – Монтреаль, Михайло Данилюк – Ватерло разом $260.00

по дол. 19: Володимир Дубчак – Торонто, Евгенія Швець – Торонто **разом $38.00**

по дол. 15: Іван Барицький – Торонто, Евген Логаза – Торонто, Михайло Стефанів – Амгерст, Галина Галамай – Міссіссаґа, д-р Остап Сокольський – Торонто, Ярослав Дутка – Торонто, д-р Роман Романович – Вінніпеґ, Богдан Кальба – Торонто, Микола Ґайда – Монтреаль, Евген Бочан – Торонто, Іван Плювак – Торонто, Антін Макаруха – Торонто, Сидір Новаківський – Філядельфія, Дмитро Івоньчук – Вінніпеґ, Андрій Закревський – Нью Йорк, Лев Бекесевич – Торонто, Іван Скіра – Філядельфія, Степан Леуш – Ґлен Спей, Володимир Баран – Фльорида, Данило Мох – Понд Едди, Мирослав Костишин – Торонто, Роман Микита – Кліфтон, Зиновія Зарицька – Плейнвю, Теодор Переймибіда – Торонто, Константин Брикович – Міссіс-саґа, Олександер Масликевич – Торонто, Іван Лотошинський – Торонто, Михайло Мельник – Торонто, Іван Наконечний – Торонто, Іван Плешкевич – Монтреаль, Зенон Кобилянський – Гамільтон, Тарас Качмарчук – Торонто, Ярослав Гаврих – Лондон, Василь Клімачук – Англія, Михайло Ґембарський – Вінніпеґ, Михайло Білик – Міссіссаґа **разом $540**

по дол. 10: Олександер Дранценко – Камсак, Василь Самсон – Монтреаль, Степан Зарицький – Торонто, Ярослав Букачівський – Едісон, о. д-р Петро Біланюк – Торонто, о. Володимир Шараневич – Торонто, Петро Кицінський – Гамільтон, Михайло Піскоровський – Гамільтон, Василь Кіземчук – Торонто, Петро Піжецький – Ст. Кетеринс, Степан Климців – Торонто, Богдан Куриляк – Едісон, Юрій Ференцевич – Джерси Сіти, Теодор Пасічняк – Саскатун, Орест Лоґуш – Нью Йорк, д-р Богдан Дзюбановський – Вінсор, Роман Бучинський – Бурлінґтон, Володимир Вараниця – Сідней (Кан.), Володимир Галушка – Чікаґо, Роман Білик – Рочестер, Олександер Кобаса – Вілямстовн, Кирило Григорович – Честер, Олекса Гук – Вінніпеґ, Василь Криса – Клівленд, Володимир Левицький – Торонто, Зенон Городецький – Торонто, Дмитро Галушка – Стоуфвіл, Іриней Ратич – Ляшін, Богдан Білан – Сідней (Б.К.), Михайло Лисюк – Ст. Кетеринс, д-р Богдан Роздільський – Саскатун, Петро Лопань – Міссіссаґа, д-р Володимир Кривуляк – Оттава, Володимир Мазяр – Ґлен Спей, Занон Кохановський – Торонто, Петро Батіг – Вінніпеґ, Павло Кралька – Вінніпеґ, Петро Музика – Вінніпеґ, Методій Панасюк – Вінніпеґ, Олекса Загорода – Вінніпеґ, Семен Паучок – Вінніпеґ, Василь Гайовський – Вінніпеґ, С. Марко – Вінніпеґ, Н. Кантон – Вінніпеґ, Роман Гаврилів – Вінніпеґ, Евген Михайлів – Бетлегем, Любомир Білик – Рочестер, Евстахій Думин – Терра Котта, Богдан Корчак – Фльорида, Іван Ільчишин – Філядельфія, Михайло Рудзік – Торонто, Богдан Сорока – Торонто, Пилип Дмитрів – Ванкувер, Іван Цар – Дітройт, Микола Засідко - Нюмаркет, Василь Федоркевич – Монтреаль, Ярослав Голуб – Дітройт, Володимир Зуляк – Лігайтон, Іван Рихвіцький – Лігайтон, Михайло Дендерис – Торонто, Степан Теліщук – Монтреаль, Константин Луценко – Філядельфія, Михайло Височанський – Монтреаль **разом $630.00**

Володимир Папірчук – Калґари $8.00
Степан Чучук – Чікаґо $7.00

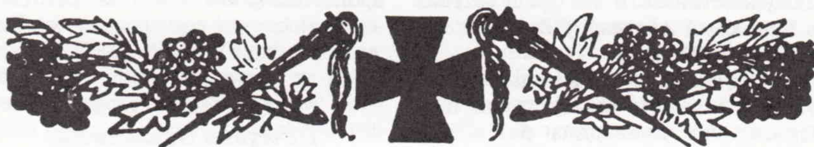
по дол. 05.00: Іван Кайдан – Севен Гіллс, Володимир Лех – Торонто, Степан Магмет – Ст. Орандж, д-р Мирослав Борисюк – Фльорида, Мирон Драґан – Оаквілл, Михайло Яцишин – Міссіссаґа, Мирон Головатий – Торонто, Іван Падик – Торонто, Володимир Кульматицький – Ньюарк, д-р Ізидор Заплатинський – Фервю, Мирослав Кулинич – Джерси Сіти, Роман Копичак – Фльорида, Олександер Ільченко – Ґльостер, Федір Цимбалюк – Міссіссаґа, Степан Стрільчук – Чікаґо, Іван Стельмачук – Монтреаль, Теодор Стаблій – Філядельфія, Нестор Краєвський – Гилсайд, Ярослав Закаляк – Лінден, Дмитро Станченко - Пікерінґ, С. Дибайло – Вінніпеґ, М. Мисько – Вінніпеґ, В. Батріш – Вінніпеґ, Іван Мельник – Каліфорнія, Володимир Стасишин – В. Гартфорд, Олександер Клецор – Н. Браунсвик, Роман Стахів – Вотердавн, Ярослав Кульчицький – Гамільтон, Василь Атаманчук – Келовна, Ігор Козак – Дірнборн, Степан Ткачик – Арізона, Михайло Ніньовський – Дітройт, Михайло Лавришин – Торонто, Антін Янушевський – Чікаґо, Іван Притула – Ютіка, Микола Гетьманчук – Торонто, М. Семеґин – Вінніпеґ, Василь Хай – Ричфілд, Іван Фіґоль – Торонто, Богдан Антонишин – Орандж, Степан Кучварський – Мінесота, Зенон Салевич – Кліфтон, Осип Труш – Юніон, Осип Папінка – Торонто, Володимир Кізима – Дітройт, д-р Теодор Барабаш – Еспанія, Ярослав Сиваник – Саскатун, Олександер Немирівський – Монтреаль разом $240.00

Олег Кальба – Дітройт $3.00
Василь Пелехатий – Мейплвуд $2.00
Іван Мороз – Бінґгамтон $1.00

РАЗОМ $5.329.00

Пересилаємо наше щире співчуття родинам та приятелям свв.п.: Петра Семенюка, д-ра Богдана Панасюка, Михайла Чорнописького, Степана Гуміліловича, Теодора Давидовича, о. Володимира Кармазина, сот. Юліяна Темника, Миколи Бручковського, Константина Бішка, Григорія Іліящука, Володимира Наливайка, Григорія Карася, Івана Вовка і Тетяни Долинської. Велике спасибі жертводавцям та організаціям і збірщикам. Просимо і в будучому мати на увазі наші потреби.

Редакція і адміністрація "ВК"

Ті, що відійшли

Ген-хор. ВАСИЛЬ ТАТАРСЬКИЙ
*28. XI. 1898 --✝ VII. 1992

Генерального штабу генерал-хорунжий Василь Татарський народився 28. 2. 1898 року в місті Мурафі на Поділлі. По закінченні 6 клясів гімназії його покликано до російського війська. Після відбуття шестимісячного вишколу в 9-му драґунському полку, відкомандирований до школи прапорщиків в м. Горі на Кавказі, яку закінчив в грудні 1917 року. В 1918 році повернувся на Україну і вступив до 4-го Бердичівського полку, з яким взяв участь у повстанні проти гетьмана. Від того часу служив в українській армії аж до її інтернування в Польші в 1920 році. В Українській Армії спочатку належав до Північної дивізії Волинської групи, а у 1920 році, після поверннрння із Зимового походу, в якому брав теж участь, був приділений до Запорізької дивізії. Під час військової служби був спочатку на становищі командира сотні, а пізніше був командиром 1-го куреня в 2-му Берестейському полку.

В таборі інтернованих в Каліші закінчив українську гімназію. Після закінчення гімназії, на пропозицію тодішнього Президента УНР в екзилі і міністра військових справ ген. Садовського, вступив 1926 р. до польської старшинської школи, та хоч вже мав ранґу поручника, перед поляками її не виявив, бо тоді його не прийняли б до школи.

Після 3 літ закінчив школу і був приділений до 57-го полку в Познані. В полку спочатку був командиром чоти, а після закінчення кулеметних курсів командиром сотні, а від 1936 року – командиром підстаршинської школи для кулеметників. В 1937 році вступив до Військової Академії у Варшаві, яку закінчив у 1939 році.

Під час польсько-німецької війни був начальником штабу групи пол. Мікося, яка провадила бої з наступаючими більшовиками на Поліссю і Волині.

По капітуляції Польщі працював деякий час в українській установі довір'я в Берліні, а в січні 1942 року вступив, як сотенний, до "Шуцманшафту" – батальйону 204 в Дембіці.

В серпні 1944 року перенесений до Української дивізії "Галичина" на становище командира кулеметної сотні. В тому ж році брав участь в боях проти більшовицьких партизанів у групі Вільднера на Словаччині як сотенний 10-ої сотні 29-го полку. За ці бої одержав німецький залізний хрест 2-ої кл.

Під час формування української армії генерал Шандрук призначив його начальником штабу протипанцерної бриґади, якою командував полк. Дяченко.

По закінченні війни покійний жив в таборі ІРО в Новому Ульмі, і там брав участь в українському громадському житті. Головну свою увагу звернув на організацію бувшого українського вояцтва. Він був одним з основоположників Союзу Українських Ветеранів в Німеччині, та його головою від 1950 р. Належав до вищої Військової Ради при уряді УНР, був членом УНДС, видавав журнал "Український Комбатант" і дописував до "Українських вістей", "Мети" і "Українського Слова" в Парижі. Видав також свої спомини під заголовком "Під чотирма прапорами". Був відзначений Залізним Хрестом Зимового походу, Хрестом С. Петлюри, Воєнним Хрестом, Хрестом 60-ліття Українських Збройних Сил, Хрестом 1-ої Української Дивізії і німецьким Хрестом "ЕК 2".

Похоронних обрядів довершив о. Валентин Смоктунович, душпастир УАПЦ в Мюнхені, та виголосив прощальне слово.

Т. Б.

Почетний Крилошанин
о. ВОЛОДИМИР ГРАБЕЦЬ
перекладач в Італійській армії
1942 – 43 рр.

***13. VII. 1906 –† 16. X. 1992**

Щоб послужити своєму народові, деяким українцям довелося у 2-ій світовій війні носити мундири військ чужих держав. Одними з таких були перекладачі в італійській армії на східньому фронті, в Україні, в роках 1942 - 43.

Восени 1941 р. українські католицькі священники, які покінчили богословські студії в Римі, й деякі богослови добровільно зголосилися до італійської армії на перекладачів у фронтових частинах в Україні. Після нелегких старань про одержання дозволів від Конґреґації Східніх Церков, державної і військової влади та пройдення поборової комісії, щойно 28-го травня 1942 р. допущено на перекладачів чотирьох отців: м-ґра Володимира Грабця і докторів Петра Дячишина, Василя Ваврика, ЧСВВ, і Мелетія Войнара, ЧСВВ, з одночасним наданням їм на час служби громадянства Італії, італійських імен та прізвищ та ранґи підпоручників. (Не прийняли на перекладачів о. д-ра Івана Прашка та богословів.) З них живе ще о. д-р Ваврик, о. шамб. П. Дячишин загинув у зударі залізничного поїзду з його автом 4-го серпня 1962 р. у Сіднеї в Австралії, у віці 42 років; о. проф. М. Войнар помер 22-го липня 1988 р. у Ґленкові на 77-му році життя, а о. крилош. В. Грабець 16-го жовтня 1992 р. на 87-ім році життя.

Отець Володимир Грабець народився 13-го липня 1906 р. як другий з п'яти дітей Юстини з роду Саламон і о. Івана Грабців, сотрудника в селі Вороблик Королівський, у повіті Коросно, у Перемиській єпархії. Гімназію закінчив у Перемишлі в 1926 р., а диплом маґістра права і політичних наук в університеті у Львові в 1931 р. Вимагану практику в суді відбув в Обертині біля Коломиї, і там став конципієнтом в адвокатській канцелярії д-ра Іллі Кив'юка аж до серпня 1934 р.

Після смерти (10-го квітня 1932 р.) його батька в селі Висоцько-Вижне, повіт Турка, на Бойківщині, який заразився тифом від сповідника, і смерти його матері 28-го липня того ж року, адвокат Володимир рішив виконати мрію батька і посвятитися особливій службі Христові. За окремим порученням митрополита Андрія до ректора о. д-ра Йосифа Сліпого, прийняли його до Богословської академії у Львові, з якої по трьох роках виїхав до Риму. Там закінчив студії дипломом ліценціята богослові і 2-го квітня 1939 р. прийняв свячення від єп. Діонізія Нняраді з Крижевців у Юґославії.

Прийняті на перекладачів в італійській ARMIR священники подалися до Брешії коло Медіоляну в Льомбардії на інструктаж, після якого 20-го червня 1942 р. виїхали через Баварію, Польщу і Білорусь на східній фронт. Отець Грабець, тепер же Люїджі Ґабіні, підпоручник спеціяльної частини АППО 300, закватирував 3-го липня в місті Мереживо, Петропавлівського району і области. Після двох місяців ця частина посунулася вперед, до Черсткова, близько Дону, але з настанням лютої зими почався відступ через Ворошиловоград, Новий Айдан і Бахмач на постій в половині січня 1943 р. у Харкові. В тім часі італійці, з гарячого підсоння, а тепер не маючи відповідного одягу, потерпіли відмороження частин тіла, а, втративши залишені склади й через незносимі умовини, їхня боєздатність потерпіла. Однакову долю пережили вояки і старшини. Підпор. Ґабіні записав у "Споминах", що в Харкові Мати Божа врятувала йому життя під час налету більшовицьких літаків.

Дальші відступи через Білгород, Охтирку і Прилуку довели до постою у Гомелі. Там застав армію в половині квітня наказ дуче Беніто Мусоліні про відтягнення всього італійського війська із східнього фронту до Італії. Поворотний транспорт АППО 300 провадив через Київ, Львів, Краків і Відень до Риму. Підпор. Ґабіні мав вийняткове щастя і дозвіл задержуватися в тих містах і відвідати митрополита Андрея, родину та інших осіб.

Попри військові обов'язки, о. Грабець був ще неофіційним капеляном і відправляв для місцевого населення, контактувався з ним і помагав. З

ARMIR розв'язався у Брешії з кінцем червня, і повернувся до польського громадянства й українського прізвища та до Колеґії св. Івана Дамаскина, щоб ще того ж року осягнути ліценціянт церковного права. А за спонукою Архипастиря скитальців, єпископа Івана Бучка, почав списувати "Мої спомини зі служби на східньому фронті в ARMIR, 1942 - 43 рр." (ст. 40 машинопису). В них схарактеризував себе як "невідважного вояка", котрий з одержаного пістолета не вистрілив ні одної кулі.

Після закінчення війни римські священники були розсилані на душпастирську працю у світі, і о. В. Грабця призначено в вересні 1946 р. на виїзд до ЗСА. Там служив вірним у вісьмох парафіях: Клівленд 1946, Янґставн 47-8 і 52-3, Вілтон 48-52, Сімпсон 53-7, Пальмертон 57-9, Трентон 70-5, Кюртіз Бей 75-6 і Аллентавн до емеритури 1-го липня 1984 р. Пенсіонером жив у Пармі в Огайо, під опікою брата Романа і його дружини Мирослави. Отець крилошанин мав сильний голос і співав багато українських пісень, які, на жаль, на чужині затихали. Як патріот, брав участь у громадському житті і дуже багато жертвував на українські цілі.

Помер у сні на 16-го жовтня 1992 р. Священичі похоронні відправи під проводом єпарха Єпархії св. Йосафата Преосвященного, Роберта, з сімома священниками і дириґентом Євгеном Садовським відбулися в катедрі св. Йосафата в Пармі, Огайо, 18 і 19 жовтня. Священича секція на українськім цвинтарі в Пармі збільшилася ще одною могилою визначного сина і слуги народу.

В катедрі проповідував преосв. Роберт, а на поминках прощалися з покійним: війт поселення мґр. Василь Ліщинецький, Оля Дем'янчук від Союзу Українок і інж. Іван Фур від приятелів.

Зібрані в пам'ять о. крилошанина Грабця датки на похороні, призначені на УГК Церкву в Україні.

Степан Кікта

ПЕТРО СЕМЕНЮК
*1922 --✝ 10. X. 1992

Петро Семенюк, родженець села Вербіж Нижній, повіт Коломия, саме серце Гуцульщини, якою гордився. Воєнна хуртовина, що почалась в 1939 р. і ворожила стільки надій нашому народові, застала Петра вже 17-річним молодим мужчиною, що в тих часах уважався політично вихованим і, натурально, належав до цієї групи, що чекали на важливі події, які мали допровадити до створення власної держави. Часи були тяжкі, заразом цікаві, небезпечні, а ще більше многонадійні для розв'язки нашого національного питання. По різному молоді люди рішали, як мають включитися в цю остаточну фазу нашої історії. Петро, будучи активним учасником у тодішному підпіллі, остаточно вибрав дивізію, пройшов вишколи, перейшов фронт і остаточно полон в Італії до самого кінця, а дальше полон

в Англії, де був звільнений і остався там на праці. Тут запізнав свою дружину Олю і в короткому часі створив нову українську родину в країні, де українці були щось нового, для багатьох – тяжко зрозумілим явищем. Тут же народились його два сини – Роман і Любомир, доня Дарця народилась вже в Америці.

До Америки переїхали в 1958 р. й поселились у нашій громаді. Приватно Петро був власником підприємства – в першому чи в другому багато із нас його зустрічали.

Вже в полоні належав до тих, що хотіли щось з собою зробити, бути корисним, бути активним, тому був активним в різних організаціях – членом таборового хору, що тоді славився серед англійців і полонених-німців.

І в нашій громаді, завсіди зацікавлений громадською працею – головно на комбатантському полі. Кількакратно голова станиці дивізійників в Нюарку-Ірвінґтоні, активний член управи і здисциплінований член станиці аж до кінця.

Поставивши свою молодість до диспозиції свойого власного народу, у відповідний час, дочекався цієї щасливої події – проголошення самостійности нашої батьківщини, про яку мріяв від молодости, і був її практичним учасником на шляху до її творення. Здійснилась і його мрія – ця візія модерної її армії, що її колись представляла і дивізія, та інші формації. Дивізія, хоч в чужих мундирах, але з чистим серцем українських патріотів. Сьогодні утверджується ця наша модерна армія, утверджується, хоч в тяжких обставинах, але, крок за кроком, до її остаточного зформування.

На жаль, тяжке минуле підкопало його здоров'я і на протязі останніх років ставало гірше.

Ми, комбатантська громада, головно дивізійна, його приятелі, товариші, знайомі, прощаючи його – дякуємо йому за всю його працю на комбатантському форумі серед громади. Прощаємо його із цим прапором, під яким сам працював стільки років – шанував його до самого кінця.

Опечаленій родині складаємо наші найщиріші співчуття тут – сестрі Катрусі і її дочці Галі, що в такий сумний час приїхали Петра відвідати із України, та родині, що живе на Україні.

Осип Голинський

* * *

10 жовтня 1992 р., в саме полудне, в шпиталі Сант Барнаба, по короткій але важкій недузі, закінчив свій щиттєвий шлях наш один із найкращих членів Петро Семенюк. Покійний вступив до Станиці негайно, як лише приїхав з Англії до Америки і був карним членом до самого кінця свойого життя. Побратим Петро був довгі роки членом Управи і кількаразово Головою Станиці. Був веселої вдачі і завжди в доброму гуморі. Мав свої політичні переконання, яких тримався твердо, але вмів респектувати переконання інших. Любив усіх і всі любили його, тому втрату його наша громада відчула дуже болюче. В останніх роках провадив із успіхом харчову крамницю, з якої і нам дещо "попадало". Наприклад, в часі загальних зборів він частував нас смачними перекусками, які, після "палких" дискусій, чудово нам смакували!

Похоронні відправи відбулися в понеділок, 12-го жовтня в заведенні "Литвин-Литвин" при великому здвизі народу, так що досить велика заля не могла всіх помістити. Прибули побратими з прапорами з Нью-Йорку і навіть Ґлен-Спею. Похоронено Петра в Бавд Бруку. Члени нашої Станиці несли домовину. В часі похоронних відправ перепроваджено збірку, на якій зібрано 825 дол. на "Вісті Комбатанта" і 400 дол. на Журнал Української Армії на Україні, а також поважну суму на Чорнобиль.

Залишив побратим Петро в глибокому смутку дружину Олю, сина Любомира, дочку Дарію з чоловіком Семанишином, внуків, а також сестру з

дочкою, які недавно приїхали з України.

Опечаленій Родині наше щире вояцьке вспівчуття, а Другові Петрові ВІЧНАЯ ПАМ'ЯТЬ, яка жеврітиме в наших серцях так довго, як довго будемо жити ми!

Управа Станиці Ньюарк

Д-р БОГДАН ЯРОСЛАВ ПАНАСЮК
*1. V. 1910 --† 3. XI. 1992

Лікар і старшина Дивізії д-р Ярослав Панасюк народився у священичій родині о. Максима й Анни з Леонтовичів у с. Станимір. Гімназію закінчив у Львові, а медичні студії у Кракові в 1937 р. Медично-хірургічну практику виконував в Галичині аж до вступу в лави Дивізії "Галичина" в 1943 р.

Функцію хірурга виконував в боях під Бродами, звідки тільки чудом врятувався, повертаючися до Дивізії в Нойгаммер. Був у дальшій службі Дивізії аж до капітуляції в Австрії.

Після війни продовжує лікарську працю як асистент проф. Бориса Андрієвського в шпиталі ІРО в Реґенсбурґу в Німеччині. Під кінець 1940-их років одружується з Орисею Якимів. У 1952 році виїжджають до США.

По тяжких перших роках праці в шпиталях в Елізабет, НДж, склав нострифікаційні іспити в штаті Огайо, де в 1955 р. відкрив свою приватну практику в Вейнсберґу біля Кантону. Тут, як зразковий високоетичний лікар, втішався довір'ям і респектом поміж своїми пацієнтами й друзями. У щасливому сімейному гнізді виросли їхні вродливі дочки Христина, Нуся і Наталка.

У 1988, після 51 року медичної практики, відійшов на заслужену емеритуру. Американське медичне товариство Огайо відзначило його спеціяльною грамотою, а вдячні громадяни й пацієнти – величавим бенкетом. Покійний Богдан був довголітнім активним членом Українського лікарського товатиства Північної Америки й брав жваву участь в його професійних і суспільних зустрічах.

Наша медична братія втратила не тільки високоідейного лікаря, але й завжди усміхненого, життєрадісного й щирого приятеля. Дивізійники-ветерани Клівленду вшанували покійного друга під час Панахиди прапором і почесною стійкою і апелем.

Похований на українському цвинтарі св. Андрія в Пармі, Огайо.

д-р Володимир Шкільник

БОГДАН ЛИТВИНОВИЧ
*12.IX. 1913 -- †6. XI. 1992

Богдан Литвинович народився в містечку Садигора в Буковині, 12 вересня 1913 р. в родині судді. Гімназію закінчив в Коломиї, після матури вступив у вищу торговельну школу, під час студій був арештований за приналежність до ОУН. Вийшовши на волю, працював в "Маслосоюзі", де,

після кількох років праці, став інспектором, роз'їжджаючи постійно на контролю усіх осередків "Маслосоюзу".

В 1943 р. зголосився до Української Дивізії, де працював в штабі. Після закінчення війни відбув полон у Ріміні (Італія). Там працював в Культурно-освітньому відділі, виявляючи багато активности і власної ініціятиви.

До Арґентини приїхав в 1949 р., де спочатку працював робітником на будові електрівні в місцевості Сан Ніколяс. Опісля став працювати в Кооперативі "Відродження", де згодом став її директором. Працював багато в українській громаді, де дуже солідно вив'язувався з взятого на себе обов'язку. Був довгі роки невтомним і повним посвяти секретарем Братства кол. вояків 1-ї Укр. Дивізії – УНА.

Була це людина надзвичайно скромна, чесна і характерна, людина з великої Букви.

Залишив горем прибиту дружину, дочку, зятя і троє внуків, яких старався виховати в українському дусі. В Україні залишив три сестри, двох братанків і одну братанку. Залишив теж в смутку своїх друзів по зброї

Два дні перед смертю, коли був уже непритомний, одержав від Президії Головної Управи Братства 1-ї УД УНА грамоту й Золотий хрест за особливі заслуги, як знак високого відзначення за заслуги в поширюванню військової ідеї серед українського громадянства, та довголітню працю для дивізійного Братства.

МИХАЙЛО ЧОРНОПИСЬКИЙ
*4. IX. 1923 --✝ 31. X. 1992

По довгій і важкій недузі перестало битися серце Михайла Чорнописького. Покійний народився в селі Коршилів, рай. Зборів, Тернопільської области. Освіту здобув в місті Зборів і працював декілька років в коопереативі. Опісля закінчив успішно кравецьку школу і, працюючи за фахом, поліпшив своє життя матеріяльно. Це зробило його незалежним і дозволило брати активну участь в культурно-освітній праці села, а також включитись в ряди підпільників, за що і був арештований німецьким ґестапо.

Любов до свого народу завела його в ряди 1-ої УД УНА і в дні 3 листопада 1944 року зложив військову присягу в м. Жіліна на Словаччині. Службу військову сповняв у відділі зв'язку ("Nachrichten"). З дивізією пройшов усі бої і полон в Ріміні. А так і дістався до Зальцбурґу в Австрії, а звідти до Канади. Спершу працював в лісах. Слабому здоров'ям, ця праця була непосильна, і він переїхав до Ст. Кетеринс в Онтаріо, де почав працювати в кравецтві. Тут включився в громадську працю. Був членом-основником Станиці Братства Кол. Вояків 1-ої УД УНА. Як член Станиці, виконував свої обов'язки надзвичайно сумлінно, в останніх роках був головою Контрольної Комісії. Співав в церковному хорі, дуже багато праці вложив в Суспільну Службу, був ініціятором, фундатором і секретарем Комітету побудови пам'ятника поляглим воякам-українцям Української і Канадської Армій.

Покійний залишив дружину Клавдію, брата Григорія в Україні, кузена в Арізоні і ближчу й дальшу родину в Україні. Похоронні відправи почалися 1 листопада 1992 Панахидою. Члени Станиці віддали свойому карному членові останній військовий салют. 2 листопада 1992 домовину, вкриту станичним прапором, несли побратими-дивізійники. Над відкритою могилою прощав свого приятеля побр. Людвик Сьолковський. В часі тризни прощали покійного краяни Беззубко і Нижній, від Української Суспільної Служби – Федір Ткаченко, від ЛУК Жінок п-і Леонія Кушнір, а від Станиці Братства – побр. Омелян Гаврилишин. Отець д-р Микола Комар дуже щирими словами попрощав свого доброго, жертовенного й працьовитого парафіянина, життя якого не було встелене рожами. Але, як добрий християнин приймав він терпіння без нарікань, покладаючись на Боже милосердя.

На заклик господаря тризни побр. Добромира Казанівського присутні зложили $ 395. З того призначено по $ 131 на пресовий фонд "Гомону України і Дітей Чорнобиля, а $130 на пресовий фонд "Вістей Комбатанта".

Пані Наталка Конит, приятелька родини, зложила подяку о. д-рові Миколі Комарові за похоронні відправи, дякам за жалібні співи, побратимам-дивізійникам за віддання останньої пошани покійному і несення домовини, всім приятелям і знайомим за слова співчуття, пожертви і участь в похоронах.

Д. Казанівський

ТЕОДОР ДАВИДОВИЧ

Дня 1-го вересня 1992 р. відійшов у вічність у Монтреалі Теодор Давидович, кол. вістун Легіону Січових Стрільців і хорунжий Української Галицької Армії та армії УНР. Дня 3-го вересня українська громада Монтреалу відпровадила покійного на місцевий український цвинтар "Коте де Неже". В часі жалібної стрічі в залі УНО цього ж дня переведено збірку у пам'ять хорунжого Т. Давидовича, яка принесла суму $ 740.00. Суму цю розділено як слідує: "Новий Шлях" дол. 300.00, "Українське слово" – Париж $ 100.00, "Вісті Комбатанта" $ 100.00, для потерпілих дітей Чорнобиля дол. 240.00.

О. К. Винницький

ВАСИЛЬ ТКАЧУК
*8. VIII. 1919 –† 1. XII. 1992

Помер по довгій недузі у Траублінґу біля Реґензбурґу колишній вояк вермахту Василь Ткачук, нар. в Коломиї. Покійний, хоч був 100% военним інвалідом, був провідником української Громади в Реґенсбурґу як довголітній голова Місцевого Представництва Укр. Еміґрації, як учитель Суботньої Школи, як Представник Укр. Санітарно-Харитативної Служби, як Муж Довір'я УХР і Патріярхального Т-ва та як кольпортер наших часописів. Похоронних обрядів довершив 4. 12. 1992 о. Яків Новак і німецький душпастир оселі "Гогес Кройц", виголосивши прощальну проповідь. Від українських установ і

громади попрощав Покійного невтомного громадського діяча мґр. Б. Шарко з Мюнхену. Покійний залишив у смутку дружину, 2 доньки із зятями та внуків і родину в Україні.

М. Ш.

Д-р МИРОСЛАВ БИХ
*17. IV. 1921 – ✝ 16. V. 1992

М. Бих народився в сім'ї правника Миколи й Серафії Бихів в місцевості Тара на Сибіру, куди його батька вивезено за службу в австрійській армії. По двох місяцях його життя він переїхав з батьками на Україну, до Копичинець, де його батько відкрив правничу канцелярію. Переслідуваний польською владою за оборону наших людей, а головно селян, він був змушений перенести свою канцелярію до Станиславова. Тут Мирослав закінчив гімназію.

Після відбуття юнацького вишколу він вступив до Організації Українських Націоналістів. Уже як студент медицини у Львові, вступив до Української Дивізії в 1943 р. Брав участь у Боях під Бродами.

Нагороджений Залізним Хрестом другої кляси, молодий підстаршина далі крокував з рештками Дивізії аж до закінчення війни та англійського полону. З полону пішком перейшов Альпи до Берхтесґадену, де йому пощастило віднукати свою матір та починати нове життя.

Він поступає на медичний факультет в Ерлянґені. По закінченні студій одружився в 1952 році з Ніною Сіренко і відкрив свою практику в Пассейку.

Він був членом екзекутиви Головної Управи УККА, членом Екзекутиви Головної Управи ООЧСУ, довголітнім головою 7 Відділу ООЧСУ в Пассейку, основоположником і першим головою Товариства за Патріярхат, головою стейтової ради УККА в Н. Джерзі, членом Крайової Управи АБН, головою ПАБНА, членом Дирекції Української Централі в Пассейку та членом багатьох інших професійних товариств.

Г. Б.

* * *

Покійний вступив до Станиці кол. вояків 1-ої УД УНА в Нюарку, як лише приїхав до Америки і був одним із кращих членів. Не зважаючи на лікарську практику, яка забирала йому багато часу, і бувши серйозно заанґажованим у різних громадських установах, він знаходив ще час для Братства Дивізійників, особливо для нашої Станиці. Пішовши на пенсію – він просто жив Станицею! З природи надзвичайно уважний і тактовний, покійний дуже прислужився для Станиці під час загальних зборів, які мав дар провадити надзвичайно тактовно, як справжній "полководець". Недаром ми прозвали його "українським Роммелем".

Зі смертю побратима Мироська ми понесли велику втрату, а ті, які з ним всплівпрацювали – ніколи його не забудуть!

Василь Пелехатий,
секретар Станиці

МИРОСЛАВ ЯРЕМКО
*9.III.1925 – †13.XI.1992

На 67-му році життя відійшов у вічність син Ярославської замлі, дорогий всім, які його знали – Мирослав Яремко. Все його життя було повне самопосвяти Батьківщині, родині та приятелям. 18-ти літнім юнаком, по закінченні торговельної середньої школи, зголосився до 1-ої Української Дивізії. Разом із ним пішли до війська, до 1-ої УД, два його брати, яких він останньо бачив перед боєм під Бродами.

Військовий, рекрутський вишкіл перейшов, завдяки його самодисципліні й пильності, з найкращими оцінками скупих на похвали інструкторів. Тоді вже зараховано його як кандидата на старшину. По закінченні підстаршинського вишколу зенітної артилерії вислано його до старшинської школи, де осягнув ступінь юнкера.

По закінченні війни, він оминає полону та згодом разом з родиною еміґрує до США, де одружився з Галею Кокольською. Помимо своїх родинних обов'язків та праці, він продовжував студії та одержав ступінь бакалявра-електротехніка. Всі обов'язки не стали на перешкоді для його праці в громаді та в Братстві. Важка, невлікувальна недуга підкосила його активність у всіх ділянках. Через довгі роки він поборював недугу завдяки його сильній волі та повному самопосвяти піклуванні його дружини. Залишив засмучену дружину, шестеро дітей та внука. Похоронено його на цвинтарі св. Андрія в Бавнд Бруку дня 16-го листопада 1992 р.

Отець крилошанин
ВОЛОДИМИР КАРМАЗИН
*20. I. 1899 – † 4. I. 1993

Покійний о. крилошанин народився в с. Сасів, Золочівського повіту. Помер після короткої недуги в м. Санкт Пітсбурґ на Флоріді, США. Його священича служба простягалася 64 роки.

Він був учасником Визвольних змагань, вояком УСС і УГА, парохом і деканом Поморян, душпастиром скитальців у Інсбруку в Австрії, довголітнім парохом в м. Бетлегемі, Пенн., де збудував церкву св. Йосафата й приходство.

Священичий похорон відбувся в Пармі, Огайо, похоронено на цвинтарі св. ап. Петра і Павла в Пармі.

Листи до редакції

Високоповажний Пане Докторе!

Сердешно дякую Вам за число журналу 4. Знамениті статті Олени Губіної про конституцію; статті в справі реліквій; проблему, яку нотовано в договорі Української держави з Росією 12. VI. 1918 та дуже вартісні статистичні реєстри про наш стан у Прибалтиці й Білорусі. Власне, в цьому питанні хочу просити подати мені адреси цих наших організацій у вищеподаних державах, щоби мати змогу попросити їх піднайти мені точні адреси резиденцій колишніх наших представництв (посольств та консулятів) для остаточного уточнення мого реєстру дипломатичних представництв у світі 1918 – 1924 (тобто до 31. XII. 1924 – тоді ще чотирьох держав), які таки повноправно визнали наші державні установи.

Акт військової присяги "народові України", а не "українській державі", як звичайно та логічно існує така присяга чи "обіт" в европейських таки національних державах. Справа в тому, щоб надати Україні національну повновартісну прикметність, як це було в 1918-20 роках, та перестати творити з України "союз 103 народів України із... рівноправними привілеями всім "нацменам", в тому... й українцям! – Щоб не дразнити росіян! – як мені тут пояснив шеф департаменту по "народним", а не "національним" справам у міністерстві внутрішніх справ. Мої відповідні правно-конституційні акти (матеріяли) я тому пару місяців передав до міністерства внутрішніх справ (до референта цих справ), з яким я бачився на науковій конференції НТШ.

Веду дискусії в посольстві з моїми давніми приємними радниками міністерства закордонних справ (які тут були в посольстві до ООН на важливих позиціях) щодо питання відповідної міністерської термінології (невідповідно специфікованої) та на тему пашпортів й геральдичних інсиґній. В термінологічній і геральдичній комісії міністерства оборони розглядають мої еляборати про службові прапори та ранґи за зразком законно встановленим в 1918 році.

Це особливо "драстична" тема. Так хотілося б урядовим чинникам не пам'ятати та не респектувати нашої держави, яка "всього п'ять місяців існувала... до приходу німецької окупації України... за гетьманату (!!!) та безпредметної правно УНР в 1919 році, коли півтериторії було вже... УРСР-ою та з ганебною продажжю Галичини в 1920 році Польщі – якою то перекреслено всю вартість т. зв. акту "соборности УНР". (За даними Павличка й Кравчука)...

Всього найкращого у Ваших творчих намаганнях.

Ваш Володимир Трембіцький, Нью-Йорк, 12 жовтня 1992 р.

* * *

Шановне панство!

На прохання п. Мирослава Бігуса підтверджую, що отримую Ваш журнал. Дякую. Цікаве видання. Радію з того, що прийшов час, коли можна прочитати правду про дивізію "Галичина".

Дізнавшись, що я отримую Ваш журнал, голови осередків Руху у районах Одещини прохали повідомити, що також будуть раді отримувати "Вісті комбатанта". Сповіщаю Вам їх адреси (слідує 20 адрес).

При можливості посилайте цим людям Ваш журнал, тоді правду зможуть дізнатися багато людей. Всі ці люди представники Руху у районах, провадять належну роботу серед населення.

Буду радий далі читати Ваш журнал, давати читати його іншим. Нехай Вам щастить у житті та роботі!

Ігор Столяров, Одеса

Шановні Панове!

З окремими числами Вашого часопису "Вісті Комбатанта" мені пощастило ознайомитись в читальній залі Бібліотеки української літератури в Москві.

Бачу, що існування журналу "Вісті Комбатанта" на Україні в минулі роки просто замовчувалось, бо він ніяк не вписувався в рамки офіційної комуністичної пропаґанди, і не міг служити навіть жупелом для цькування й наклепів штатним "політобійцям" з КПУ, КДБ та "поста імені Ярослава Ґалана".

Мене дуже цікавить історія українських національних військових та повстанських угрупувань. На щастя, тепер на Україні можна прочитати в цілому об'єктивні публікації про українських січових стрільців, армію Української Народної Республіки та Українську Повстанську Армію Організації Українських Націоналістів. Але тієї інформації, на жаль, замало.

Я народився на полтавській землі, в маленькому селі Чередники, поблизу річки Полузір'я, притоки Ворскли. Це в нашій річці вмивалась Маруся Чурай, коли вирушала на прощу до Києва. А в сусідньому селі Плоске народився відомий письменник-гуморист Олександер Ковінька.

Загони Української Повстанської Армії, як відомо, діяли в західних областях України. Але я раніше багато чув про діяльність УПА в передачах зарубіжного радіо українською мовою, зокрема, Радіо "Свобода", "Голосу Америки", Міжнародного канадського радіо, Радіо Рим.

В Росії я живу вже четвертий рік, намагаюсь нав'язати контакти як з українськими організаціями в Росії та в інших країнах колишнього СРСР, так і з незалежними організаціями на Україні. Сподіваюсь, що в майбутньому вдасться заснувати українське культурне об'єднання в Луховицькому районі.

Якщо це можливо, я був би дуже радий стати читачем Вашого журналу. Крім того, я дуже хотів би отримати літературу про історію українських національних військових з'єднань, що боролися з комуністичним режимом на Україні.

Прийміть моє сердешне вітання й найкращі побажання з Росії.

Щиро Ваш,

Володимир Гудзенко

Від редакції: Просимо наших читачів, які мають видання про українські національні військові з'єднання, післати п. Гудзенкові на адресу:

Russia -- Росия, Московская область, Луховицкий район, с. Красная Пойма, ул. Гражданская, 4, кв. 2, Гудзенко Владимиру Ивановичу

* * *

Шановні панове!

Наприкінці 1991 року я одержав від редакції "Вісті комбатанта" більше десятка з різних років журналів. До сього часу я не можу ними натішитись. Я стільки всього довідався про українських вояків, що почуваю себе на голову вище всіх своїх друзів і знайомих.

Українська армія УНР, січові стрільці, УГА, 1 Українська Дивізія УНА, славетні постаті генералів, старшин. Ніхто про них у нас майже нічого не знає. А це ж наша історія, це наша слава! Сердечно Вам вдячний за Вашу благородну справу.

При нагоді ще прошу Вас декілька "Вістей Комбатанта" за 1990 -1992 роки. Повірте, вони мене дуже а дуже цікавлять.

На закінчення шлю сердечні поздоровлення для Вас і всьому колективу редакції.

З повагою

Ю. Беземський, 15. 12. 1992 р.

Адреса: Волинська область, Горохівський р-н, с. Скобелка, Беземський Юрій

ЗМІСТ ЖУРНАЛУ ЗА 1992 РІК

Ціна $ 6.00